

VARHAISKASVATUS MAASEUDULLA

VARHAISKASVATUS OSANA MAASEUDUN
MONIPALVELUKESKUSTA

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi YAMK
Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja
johtaminen
Syksy 2018
Taru Jantunen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Jantunen, Taru	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK Sivumäärä 61, 4 liitesivua	Valmistumisaika Syksy 2018
Työn nimi VARHAISKASVATUS MAASEUDULLA Varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta		
Tutkinto Sosionomi YAMK		
Tiivistelmä <p>Tämä kehittämishanke oli osa Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin kokonaisu-hanketta, joka toteutettiin Asikkalan kunnassa 1.1.2017 - 30.9.2017. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeen tarkoituksena oli luoda Asikkalan kyliin taloudel-lisesti ja toiminnallisesti järkeviä monipalvelukeskuksia.</p> <p>Varhaiskasvatus maaseudulla - Varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukes-kuksia -kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää yhdenvertaisia varhaiskasva-tuspalveluita Asikkalan kunnan kyläkoulujen yhteyteen. Kehittämällä monipalvelukes-kuksia pyritään turvaamaan varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut maaseudulla.</p> <p>Varhaiskasvatus maaseudulla - Varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukes-kuksia keskittyi hankkeessa tutkimaan varhaiskasvatuspalveluiden mahdollisuuksia maaseudulla. Tämä kehittämishanke oli toimintatutkimus, jossa aineistoa kerättiin tekemällä tutustumiskäyntejä jo toimivissa monipalvelukeskuksissa ja haastateltiin heidän henkilöstöään. Kyselytutkimuksella selvitettiin Asikkalan kunnan kylien asuk-kaiden tarpeita varhaiskasvatukselle omalla kylällään. Kyläillat järjestettiin jokaisella kylällä, joissa keskusteltiin kyläläisten tarpeista monipalvelukeskukselle ja siellä tarjot-taville palveluille.</p> <p>Aineistosta saatiin selville kylien erilaiset tarpeet monipalvelukeskuksille, sekä kylä-läisten tarpeet varhaiskasvatuspalveluille. Aineiston pohjalta lähdettiin kehittämään toimintaehdotuksia kylien varhaiskasvatuspalveluiksi.</p> <p>Kehittämishankkeen tuloksena saatiin ehdotus toimintamalliksi Asikkalan kuntien ky-läkoulujen yhteyteen. Toimintamalli jää Asikkalan kunnan jatkokehittämiseksi, ja kylien yhteyteen mahdollisesti perustettavien monipalvelukeskusten rungoksi.</p>		
Asiasanat Monipalvelukeskus, varhaiskasvatus, maaseutu		

Abstract

Author(s) Jantunen, Taru	Type of publication Bachelor's thesis	Published Autumn 2018
	Number of pages 61, 4 pages of appendices	
Title of publication EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN RURAL AREAS Early childhood education as part of the rural multi-service center		
Name of Degree Master's Thesis in Developing and Management of Social and Health care		
Abstract <p>This development project is part of Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin, which was implemented in Asikkala municipality from January 1, 2017 to September 30 2017. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin - project was designed to create financially viable multi-service centres in the villages that comprise Asikkala.</p> <p>Early childhood education in rural areas - Early childhood education as part of the rural multi-service center -project was designed to develop equal early childhood education services in the village schools of Asikkala municipality. By developing multi-service centers, the aim is to secure early childhood education and basic education services in rural areas.</p> <p>Early childhood education in rural areas - Early childhood education as part of the rural multi-service center focused on the project to explore the potential of early childhood education services in rural areas. The development project was an action study using visits to existing multi-service centers to interview their staff. This sub-survey investigated the needs of the inhabitants of Asikkala villages in their village. Village evenings were organized in every village where the needs of the villagers were discussed for the multi-service center.</p> <p>The data revealed the diverse needs of villages for multi-service centers and early childhood education services. Based on the material, we started to develop proposals for the early childhood education of villages.</p> <p>As a result of the development project, a new model was proposed for the future on schools in Asikkala municipalities. The operational model remains as the core development of the Asikkala municipality and as a base for the multi-service centers that can be established in the villages.</p>		
Keywords Multi service center, early child education, rural area		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA.....	3
2.1	Asikkalan kunta	3
2.2	Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hanke.....	3
2.3	Kehittämishankkeen tarkoitus ja tavoite	5
2.4	Julkinen palvelurakenne hankekyllissä	5
2.4.1	Kalkkinen.....	5
2.4.2	Länsi-Asikkala	6
2.4.3	Vesivehmaa.....	6
2.5	Kouluunottoalueet Asikkalassa	7
3	VARHAISKASVATUS	8
3.1	Mitä varhaiskasvatus on?	8
3.2	Varhaiskasvatuksen järjestäminen.....	9
3.3	Varhaiskasvatuspalvelut Asikkalan kunnassa	12
4	MAASEUTU JA PALVELUJEN SAATAVUUS.....	13
4.1	Maaseudun määritelmä	13
4.2	Asikkalan kunnan kaupunki - maaseutu -luokitus.....	14
4.3	Palvelut ja palvelujen saatavuus maaseudulla	16
4.4	Kylät asukkaidensa yhteisöllisyyden luojana.....	20
5	MONIPALVELUKESKUKSET	23
5.1	Yhden palvelun paikasta monipalvelukeskukseksi	23
5.2	Koulu monipalvelukeskuksena.....	23
6	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS.....	26
6.1	Toimintatutkimus lähtökohtana	26
6.2	Kehittämishankkeen aloittaminen	27
6.3	Haastattelut tutustumiskäynneillä.....	27
6.4	Kyselylomake monipalvelukeskuksen tarpeista	28
6.5	Kyläillat keskustelufoorumeina.....	29
6.6	Ohjausryhmä hankkeen tukena	29
6.7	Aineiston analysointi	30
6.8	Toimintaehdotuksen koonti.....	30
6.9	Kehittämishankkeen aikataulu	30
7	KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN.....	33

7.1	Tutustumiskäynnit.....	33
7.1.1	Lusin koulu	33
7.1.2	Tikkalan päiväkotikoulu.....	34
7.1.3	Koijärven koulu-päiväkot.....	36
7.2	Varhaiskasvatuksen tuottaminen muuten kuin julkisin varoin	36
7.2.1	Yksityisen hoidon tuki	37
7.2.2	Yhdistys varhaiskasvatuspalvelun tuottajana	37
7.3	Kyläillat	37
7.3.1	Kalkkinen.....	38
7.3.2	Länsi-Asikkala	38
7.3.3	Vesivehmaa.....	38
7.4	Palvelutarvekartoitus	39
7.5	Palvelutarvekartoituskyselyn tuloksia varhaiskasvatuksen osalta.....	40
7.5.1	Kalkkinen.....	40
7.5.2	Länsi-Asikkala	42
7.5.3	Vesivehmaa.....	44
8	KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSIA - TOIMINTAEHDOTUS ASIKKALAN KUNNAN KYLÄKOULUJEN YHTEYTEEN	47
8.1	Länsi-Asikkala	47
8.2	Kalkkinen.....	48
8.3	Vesivehmaa.....	48
8.4	Varhaiskasvatuksen vaihtoehtoja maaseudulla.....	48
8.4.1	Monipalvelukeskuksen henkilöstö ja pätevyudet	49
8.4.2	Monipalvelukeskuksen hyödyt	50
8.4.3	Monipalvelukeskuksen haasteet	51
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	53
9.1	Keskeisiä tuloksia pohdinnan kautta	53
9.2	Kehittämishankkeen arviointia pohtien.....	56
9.3	Kehittämishankkeen eettisyys ja luotettavuus	58
9.4	Jatkokehittämisasiheet	60
	LÄHTEET	62
	LIITTEET	68

1 JOHDANTO

Kuntien tehtävänä on järjestää peruspalveluita, kuten varhaiskasvatusta ja perusopetusta. Mahdollisuuteen asua maaseudulla perheille tarvitaan kyseiset peruspalvelut, jotta vanhemmilla on mahdollisuus opiskella tai työskennellä kodin ulkopuolella tai kotona. (Zitting & Ilmarinen 2010, 11.) Varhaiskasvatuspalvelut on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä. Kuntien tulee ottaa huomioon asutuksen sijainti ja liikenneyhteydet varhaiskasvatuspalveluita järjestettäessään. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Maaseutu nähdään useimmin ikäihmisten elinympäristönä. Maaseudun väestössä asuu myös lapsia ja nuoria. Huomattavaa on, että alle 15-vuotiaiden lasten ja nuorten osuus kaupunkien läheisellä maaseudulla on jopa korkeampi kuin sisemmällä ja ulommalla kaupunkialueella. Myös koko maassa on pienempi osuus kuin kaupunkien läheisellä maaseudulla alle 15-vuotiaita lapsia ja nuoria. (Sireni ym. 2017, 33.) Varhaiskasvatus maaseudulla -kehittämishanke haluaa luoda toimintaehdotuksen varhaiskasvatuspalvelulle Asikkalan kunnan kyläkoulujen yhteyteen, luoden kyläkouluista monipalvelukeskuksia. Varhaiskasvatuspalveluita tarjottaisiin monipalvelukeskuksen yhtenä palveluna.

Lasten päivähoido, perusopetus ja lähikauppa ovat yleisempiä lähipalveluita (Rantanen, Lehtola, Hyyryläinen & Hiltunen 2012, 14). Varhaiskasvatuspalveluita on tarkoitus tarjota perheille lähipalveluna omalla kylällä. Varhaiskasvatus maaseudulla - Varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskuksia on osa Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin kokonaishanketta. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hanke toteutettiin Asikkalassa 1.1. - 30.9.2017. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen kokonaistavoitteena oli lisätä alueiden ja ihmisten mahdollisuuksia elinvoimaiseen ympäristöön ja palveluihin (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 3).

Varhaiskasvatus maaseudulle - Varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta opinnäytetyöni keskittyy varhaiskasvatuspalveluihin maaseudulla. Tarkoituksena on luoda toimintaehdotus miten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa yhdenvertaisesti Asikkalan kylillä kyläkoulujen yhteydessä. Varhaiskasvatuslaki (540/2018 §3) toteaa, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on "tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista".

Lähikoululla on tärkeä merkitys lapsiperheille. Lähikoulu on yksi vetovoimatekijöistä, kun puhutaan maaseudulla asumisesta. Koulujen saavutettavuus on kuitenkin heikentynyt selkeästi 2000-luvun aikana, erityisesti alle 50 oppilaan koulujen määrä on vähentynyt merkittävästi. Kyläkoulut ovat kohtaamispaikkoja, joilla on merkitystä koko kyläyhteisölle. (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 34.) Koulu keskeisenä osana kylää edustaa yhteisölli-

syyden, palveluiden ja alueen vetovoimaisuutta. Koulun sijaitseminen kylällä tarkoittaa tuttua, turvallista sekä lyhyempää koulumatkaa ja osallistuvaa yhteisöä. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017,3.)

Koulut toimintakeskuksina ja sosiaalisten siteiden ylläpitopaikkoina ovat tärkeää sosiaalista pääomaa. Koululakkautusten myötä pienet kylät ovat menettämässä tämän sosiaalisen pääoman. Pienet koulut ovat muovaamassa alueen asukkaidensa elämää. (Autti & Hyry-Beihammer 2009, 57.)

Maaseudulla on mahdollista käydä koulua. Kuitenkin saavutettavuuden näkökulmasta perusopetuksen oppilaat eivät ole yhtäläisessä asemassa suurten kuntakohtaisten erojen vuoksi. (Lukkari 2017, 20.) Peltonen (2003, 125) toteaa, että maaseudun lasten hoidon ja opetuksen järjestämisessä on kyse tasavertaisuudesta muihin lapsiin. Pitkät välimatkat tulevat olemaan jatkossakin, mutta samanlaisia tapauksia tulee kohdella samalla tavalla. Tasa-arvon sijasta voitaisiin puhua tarveperiaatteelle muodostuvasta oikeudenmukaisuudesta koulutuksen jaossa. Syrjäseuduilla asuville lapsille on annettava etuuksia, joita väestökeskuksien lapsilla ei ole. Alueellinen tasa-arvo edellyttää erilaista kohtelua eri alueilla. Peltonen toteaa asettelemassaan kysymyksessä: "Onko sivussa asuva lapsi siis yhtä arvokas kuin taajamassa asuva lapsi? Minusta on."

Tulevaisuuden visiossa maaseutu ei voi olla pelkästään maataloutta, vaikka maatilat tuottavatkin lähi- ja luomutuotteita ihmisten lisääntyviin tarpeisiin. Maaseutu ei myöskään voi olla luonnonvarojen hyödyntävän teollisuuden varassa, vaikka luonto mahdollistaa uusiutuvien raaka-aineiden käytön teollisessa tuotannossa. Tulevaisuuden visioissa maaseutu voisi olla inspiroiva tila, jossa on mahdollisuus ja vapaus kehittää erilaisia asioita teknologian ja luovuuden raja-alueella. Tulevaisuudessa Suomen maaseudulla voisimme nähdä erilaisia elämäntapoja, eri-ikäisiä ihmisiä useista kulttuureista, jotka vahvistaisivat maaseutumme tärkeyttä yhteiskunnassamme. (Hienonen 2011, 8.)

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA

2.1 Asikkalan kunta

Asikkalan kunta sijaitsee Etelä-Suomen läänissä, Päijät-Hämeen maakunnassa. Asikkala on noin 130 kilometrin päässä Helsingistä pohjoiseen. Asikkalan pinta-ala on 756,14 km². Kuntakeskus on Vääksy. Asikkalassa on kyliä, joista tässä hankkeessa on mukana Kalkkinen, Vesivehmaa ja Kurhila, jossa Länsi-Asikkalan koulu sijaitsee. Koko kunnan asukasmäärä on 8 251 asukasta, väestörekisterin mukaan 12/2017. Ikärakenne on jakautunut 31.12.2017 siten, että 0 - 14-vuotiaita on asukkaista 14,16 % (1168 henkilöä), 15 - 65-vuotiaita on 54,73 % (4516 henkilöä) ja yli 65-vuotiaita on 31,11 % (2567 henkilöä). (Asikkalan kunta 2018a.)

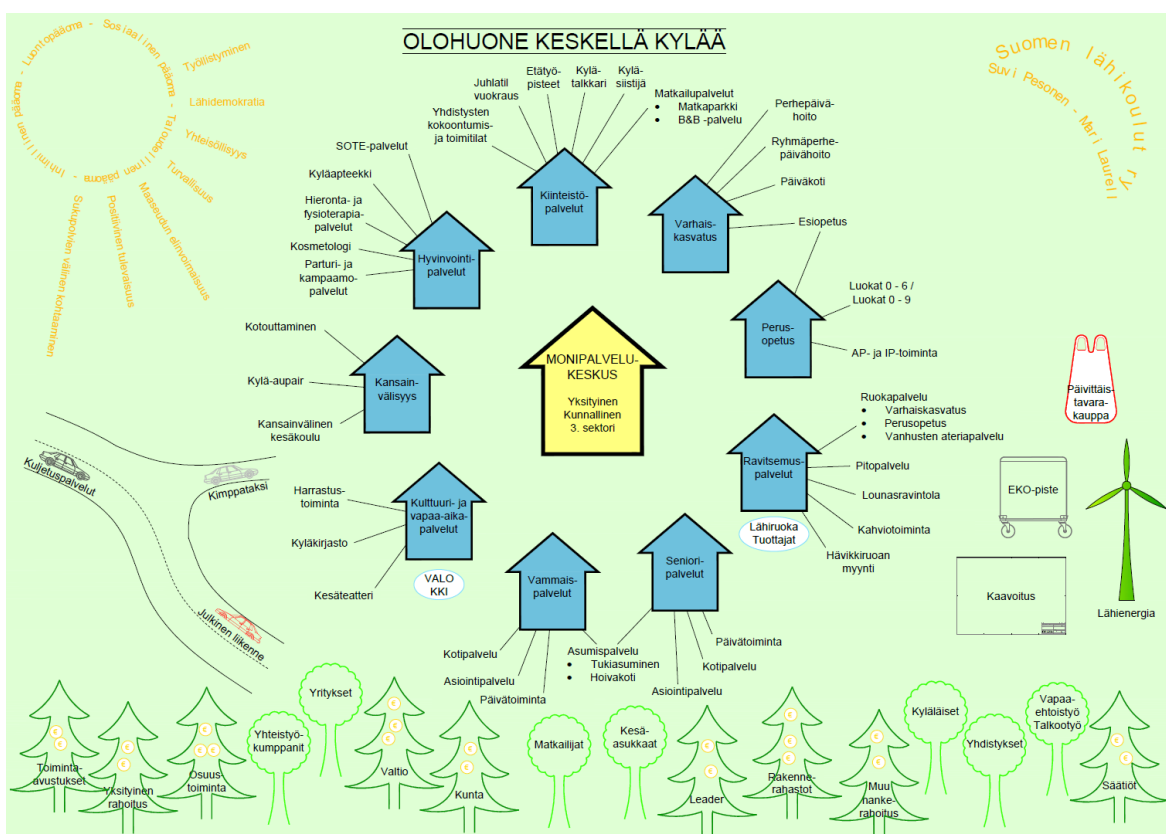
2.2 Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hanke

Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hanke on Asikkalan kunnan hanke. Asikkalan kunnan koulutuslautakunnalle esiteltiin 11.10. 2016 Kalkkisten koulun rehtorin toimesta Kalkkisten palvelukeskusta. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hanke sai 11.10.2016 jälkeen rahoituksen MAKERA -rahasta. Hankkeen kokonaisrahoitus oli 59 000 euroa, josta hankerahaa oli 24 500 euroa, Asikkalan kunnan kokeilurahaa 10 000 euroa ja loput koulutuspalveluiden rahoitusta. Hankkeen kesto oli 30.9.2017 asti. Hankkeen keskeinen tavoite oli Länsi-Asikkalan palvelukeskuksen toiminnan aloittaminen, Kalkkisten palvelukeskuksen toiminnan kehittäminen ja Vesivehmaan toimintakeskuksen suunnittelu. (Asikkalan kunta koulutuslautakunnan pöytäkirja 2017.)

Kalkkisten palvelukeskus on uudenlainen tapa järjestää lähipalvelut maaseudulla: varhaiskasvatus ja perusopetuspalvelut tuotetaan hallinnollisesti, taloudellisesti ja henkilöstön näkökulmasta yhtenä kokonaisuutena (Laurell 2016). Asikkalan kunnan lähtökohtana Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeessa oli Kalkkisten palvelukeskus ja siitä saadut kokemukset sekä palvelukeskuksen kehittäminen edelleen.

Asikkalan koulutuslautakunta päätti kokouksessaan 10.1.2017 nimetä ohjausryhmän Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeeseen. Hankkeen ohjausryhmä koostui Asikkalan kunnan koulutus- ja varhaiskasvatusjohtajista, rehtoreista ja päiväkodin johtajista, kylien ja järjestöjen sekä yrittäjien edustajista. Ohjausryhmää veti Asikkalan sivistyslautakunnan puheenjohtaja. Hankkeen hankevastaavana toimi Kalkkisten koulun rehtori. Ohjausryhmässä oli rahoittajan edustaja Päijät-Hämeen liitosta. (Asikkalan kunta, koulutuslautakunta 2017.)

Kuviossa 1 esitetään Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeen taustaideoologia. Lähikeskus / palvelukeskus / monipalvelukeskus on Suomen lähikoulut Ry:n kokoama malli tuottaa maaseudun lähipalvelut tulevaisuudessa: Olohuone keskellä kylää. (Suomen lähikoulut, 2017.) Monipalvelukeskus voi tarjota lukuisia mahdollisuuksia erilaisille palveluille. Kuviossa 1 on laajalti esitelty mahdollisuuksia, mitä kaikkea monipalvelukeskuksesta voi löytyä kuntalaisille. Olohuone keskellä kylää kuvion tarjoamien palveluiden hyödyntäminen ja toteutuminen monipalvelukeskuksissa määräytyisi jokaisen kylän asukkaiden tarpeiden mukaan. Monipalvelukeskuksen ideana ei ole tuottaa esimerkiksi hyvinvointipalveluita jokaisena arkipäivänä, vaan palveluita voisi tarjota kuntien monipalvelukeskuksissa eri arkipäivinä, jolloin sama palveluntuottaja voisi palvelun tuottaa taloudellisesti kannattavasti.

KUVIO 1. Olohuone keskellä kylää - Suomen lähikoulut Ry:n hahmotelma tulevaisuuden lähikouluista

Kyläkoulujen yhteyteen perustettavien palvelukeskusten lähtökohtana olisi hyödyntää jo olemassa olevia tiloja. Tarvittaessa pienten muutostöiden avulla, huomioiden esteettömän kulun, jotta kaikki kyläläiset voisivat osallistua palvelukeskuksen toimintaan. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 17.)

2.3 Kehittämishankkeen tarkoitus ja tavoite

Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeen tarkoituksena on luoda Asikkalan kyliin taloudellisesti ja toiminnallisesti järkeviä monipalvelukeskuksia. Varhaiskasvatus maaseudulla - Varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskuksia - kehittämishankkeen tarkoituksena on kehittää yhdenvertaisia varhaiskasvatuspalveluita Asikkalan kunnan kyläkoulujen yhteyteen. Kehittämällä monipalvelukeskuksia pyritään turvaamaan varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut maaseudulla.

Tarjoamalla varhaiskasvatuspalveluita lapsiperheille voidaan mahdollistaa molempien vanhempien työssäkäynti tai opiskelu. Varhaiskasvatuspalvelu omalla asuinalueella tukee huoltajia myös kasvatustyössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.)

Varhaiskasvatus maaseudulla - Varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskuksia kehittämishankkeen tavoitteena on luoda toimintaehdotus Asikkalan kunnan varhaiskasvatuspalveluille osana monipalvelukeskuksia.

Toimintaehdotus mahdollistaa yhdenvertaiset varhaiskasvatuspalvelut kaikille, asuinpaikasta riippumatta. Kyläkoulut sijaitsevat Länsi-Asikkalassa, Vesivehmaalla ja Kalkkisissa. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin kokonaisuhanke on lähtenyt liikkeelle Asikkalan kunnan Kalkkisten palvelukeskuksesta, jossa monipalvelukeskus on toiminut kolmen vuoden ajan yhdistäen perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen. Tätä halutaan jalostaa Asikkalan kunnassa koko kunnan toimintamalliksi ja antamalla uusia toimintaehdotuksia säilyttääkseen jopa koko Suomessa maaseudun varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut.

2.4 Julkinen palvelurakenne hankekylissä

Kehittämishankkeen kylissä on jokaisessa erilainen julkinen palvelurakenne. Yhteistä kehittämishankkeen kylille on Asikkalan kunnan tarjoama perusopetus, joissa tarjotaan opetusta ensimmäisestä kuudenteen luokkaan. Muuten kylät eroavat toisistaan esimerkiksi sijainniltaan kunnan keskukseen Vääksyyn ja erilaisten tarjottavien palveluiden suhteen.

2.4.1 Kalkkinen

Kalkkisten seutu muodostuu useammasta kylästä, vielä 1970-luvulla jokaiselta kylältä löytyi palveluita. Nykyisin Kalkkisten seudulta palvelut löytyvät Kalkkisten kylältä. Kalkkisissa on Kalkkisten palvelukeskus, josta löytyy perusopetuksen luokat 1 - 6 ja varhaiskasvatuspalvelut. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 4.) Päiväkodissa toimii yksi ryhmä. Palvelukeskuksen tarkoituksena on tarjota yhtenäinen kasvunpolku päivähoi-
dosta alakoulun kuudenteen luokkaa asti Kalkkisten seudun lapsille. (Asikkalan kunta,

2018b.) Muita palveluita Kalkkisten kylällä ovat kauppa, kirkko, baari ja pankki. Kalkkisten seudun kouluunottoalueella on 556 vakituista asukasta. Koillis-Asikkalan alueella on noin 1300 vapaa-ajan asuntoa. Kalkkisten kylän keskustasta on matkaa Asikkalan kunnan keskukseen Vääkseen noin 30 kilometriä. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017,4.)

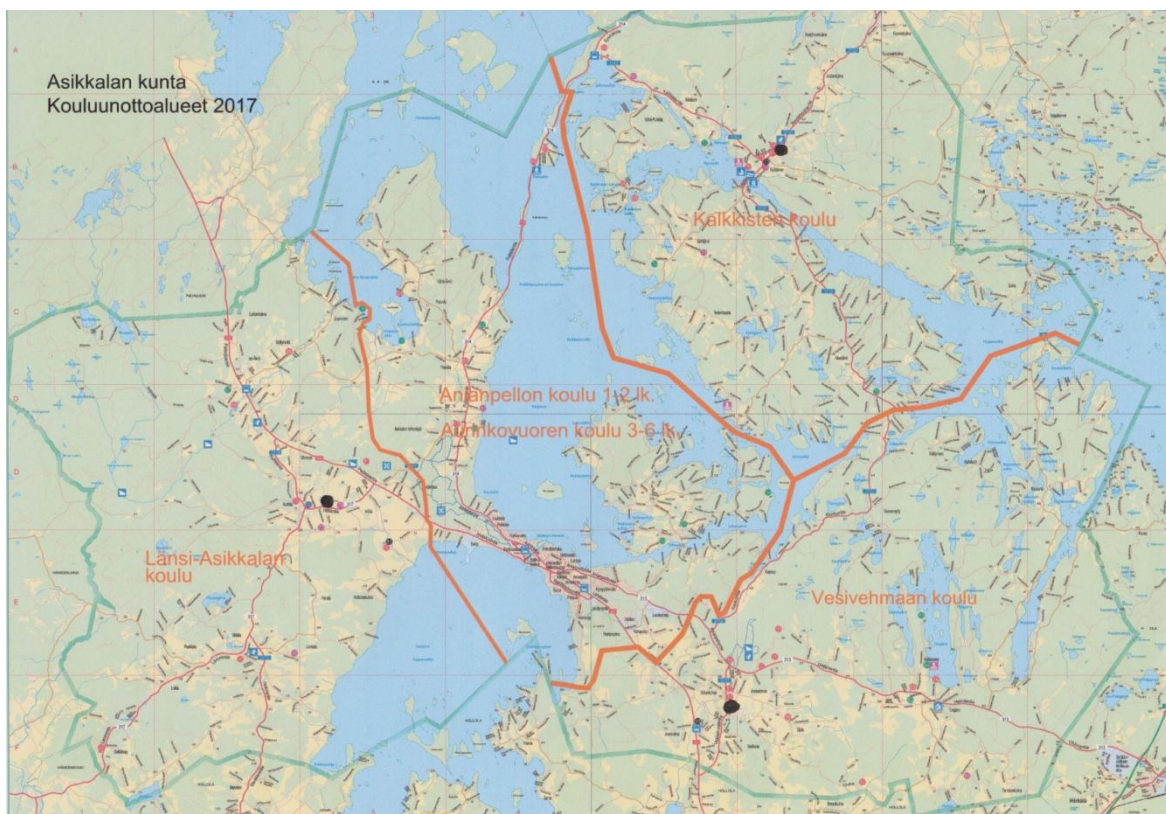
2.4.2 Länsi-Asikkala

Länsi-Asikkala muodostuu useammasta kylästä. Länsi-Asikkalan koulu on saanut nimensä koulujen lakkautusten myötä. Tällöin Kurhilan kouluun sijoitettiin lakkautettujen koulujen oppilaat, joita olivat Viitailan koulu ja Äinää-Vähimaan koulu. Viimeisen lakkautuksen jälkeen koulun nimi muutettiin Länsi-Asikkalan kouluksi. Länsi-Asikkalan seudun kouluunottoalueella on 798 asukasta, tästä luvusta puuttuu muutamia talouksia joiden postinumeroalue on Vääksee. Tiedot on saatu väestörekisteristä postinumeroitten perusteella. Länsi-Asikkalassa palveluita on vähän, kylällä toimii vain perusopetuksen luokat 1-6. Matkaa Länsi-Asikkalan koululta Asikkalan kunnan keskukseen Vääkseen on noin 10 kilometriä. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 4.)

2.4.3 Vesivehmaa

Vesivehmaan kylä sijaitsee Asikkalan kunnan keskuksesta Vääksestä noin 9 - 11 kilometrin päässä. Vesivehmaan kouluunottoalueella on myös muita kyliä, joilta kyläkouluja on lakkautettu. Urajärvi-Rutalahti-Vesivehmaa alueella on 1164 asukasta, niistä Vesivehmaalla on 798. Kunnallisia palveluita Vesivehmaan kylällä ovat perusopetuksen 1-6 luokat ja 4-ryhmäinen varhaiskasvatuksen yksikkö, jossa tarjotaan myös esiopetusta. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 5.)

2.5 Kouluunottoalueet Asikkalassa

KUVA 1. Asikkalan kunnan kouluunottoalueet 2017

Ylemmässä kuvassa 1 on merkitty Asikkalan kunnan kouluunottoalueet. Koulu on merkitty karttaan mustalla ● merkinnällä. Vesivehmaan, Länsi-Asikkalan ja Kalkkisten koulun alueet ovat maantieteellisesti laajat. Välimatkat kylistä kuntakeskukseen Vääksyyn ovat eri mittaiset eri alueilla. Kehittämishankkeen alueet sijoittuvat kuntakeskuksen ulkopuolelle Kalkkisten koulun, Länsi-Asikkalan koulun ja Vesivehmaan koulun kouluunottoalueille.

3 VARHAISKASVATUS

3.1 Mitä varhaiskasvatus on?

Varhaiskasvatus on lapsen tavoitteellisen ja suunnitelmallisen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostama kokonaisuus. Varhaiskasvatuksessa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Lasten huoltajilla on ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee sekä täydentää huoltajien kasvatustehtävää. Varhaiskasvatus vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Suurin osa lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen ennen oppivelvollisuutta. Varhaiskasvatus on merkittävä lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8, 18.)

Kuntalain (410/2015) mukaan kunnan tulee edistää asukkaiden hyvinvointia. Kunnan tulee myös edistää alueensa elinvoimaa. Kunnan tarkoituksena on järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

Yksi kunnan perustehtävistä on tarjota ja järjestää lasten päivähoidon. Päivähoitoa tulee järjestää lapsen vanhemman toivomalla tavalla, siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin miten kunnan tarve sitä edellyttää. Päivähoito tulee järjestää lasten hoidon ja kasvatuksen tarpeen mukaan, huomioiden eri-ikäiset tasapuolisesti. Päivähoito on yksi osa yhteiskunnan tarjoamaa sosiaali- ja terveydenhuollon tuki- ja palvelujärjestelmää lapsiperheille. (Ikola-Norrbacka 2004, 23.)

Varhaiskasvatuslain (540/2018, 5§) mukaan kunta voi järjestää varhaiskasvatusalaan kuuluvat tehtävät hoitamalla toiminnan itse, sopimuksin yhdessä muun kunnan tai kuntien kanssa tai olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä. Kunta voi myös hankkia varhaiskasvatuspalvelut valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Kunta voi antaa palvelunkäyttäjälle palvelusetelin. Jos kunta hankkii varhaiskasvatuspalvelut yksityiseltä palveluntuottajalta, on kunnan varmistettava, että palvelu vastaa sitä tasoa, mitä kunnalliselta vastaavalta toimijalta edellytetään. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 5§.)

Kunta on vastuussa varhaiskasvatukseen oikeutetun lapsen vanhemmille tai muille huoltajille järjestämään ohjausta ja neuvontaa. Kunnan tulee kertoa kunnan käytettävistä olevista varhaiskasvatuspalveluista. Vanhemmille ja muille huoltajille on selvitettävä varhaiskasvatuksen eri toimintamuotoja ja tarjolla olevia vaihtoehtoja, ja muita seikkoja, joilla

saattaa olla vaikutusta lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 16§.)

Varhaiskasvatuksen tulee turvata kaikille lapsille tasa-arvoiset kehittymismahdollisuudet. Varhaiskasvatuksen tärkeänä tehtävänä on luoda perusta elinikäiselle oppimiselle. Keskeinen päämäärä on lasten turvallisuuden rakentaminen. Riippumatta asuinpaikasta, sosiaalisesta tai taloudellisesta asemasta, perherakenteesta riippumatta lapsella tulee olla mahdollisuus kehittyä terveeseen itsetunnon omaavaksi ihmiseksi. (Luukkainen 2003, 16.)

Kunnan tehtävänä on järjestää varhaiskasvatusta lapselle, kun hän

asuu kunnassa huoltajiensa työn, opiskelun, sairauden tai vastaavien syiden vuoksi. Kunnan tulee järjestää varhaiskasvatusta lapselle, vaikka lapsella ei ole Suomessa kotikuntaa tai lapsen kotikunta on kotikuntalain perusteella toinen kunta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 6§.)

Kunnan tulee toimia yhteistyössä opetuksen, liikunnan ja kulttuurin tahojen kanssa järjestäessään varhaiskasvatusta. Myös lastensuojelun ja muun sosiaalihuollon, neuvolatoiminnan ja muun terveydenhuollon vastaavien ja muiden tarvittavien tahojen kanssa tulee kunnan toimina yhteistyössä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7§.)

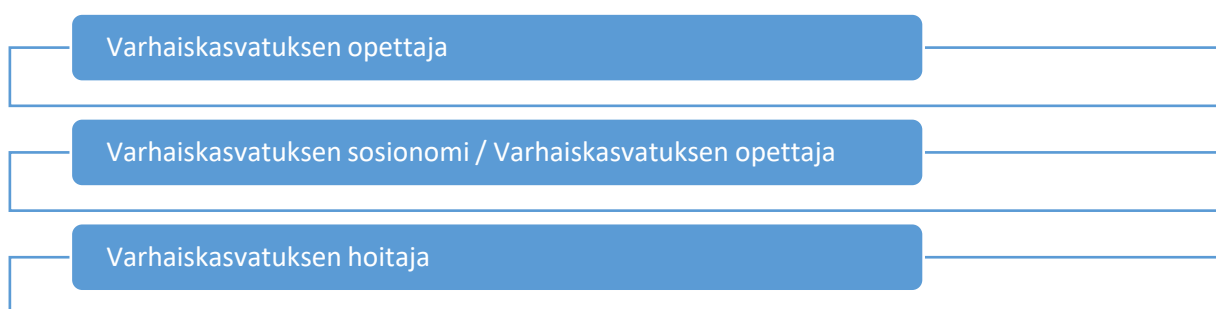
Lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta järjestelmällisesti etenevä oppimispolku varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen sekä perusopetuksen muodostamana kokonaisuutena luo perustan elinikäiselle oppimiselle. Tämän kokonaisuuden lähtökohtana on laadukkuus, josta vastaavat varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö. Heidän tulee tuntea koulutusjärjestelmä sekä eri vaiheiden keskeiset tavoitteet ja käytännöt. Lasten oppimisen, kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet tulee suunnitella ja arvioida. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18.)

3.2 Varhaiskasvatuksen järjestäminen

Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja erilainen avoin toiminta. Erilaisia varhaiskasvatuspalveluita tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Kunnat voivat hankkia varhaiskasvatuspalvelut muualta kuin itse kunnan järjestämänä. Täten kunnan on varmistettava, että varhaiskasvatuspalvelut vastaavat samaa tasoa, jota vaaditaan kunnalliselta toiminnalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.)

Päiväkoti on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuoto. Päiväkodissa tarjotaan ryhmämuotoista toimintaa. Lapsiryhmiä muodostettaessa päiväkodissa voidaan ottaa huomioon

lapsen ikä, sisarusuhteet tai mahdollinen tuen tarve. Ryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon päiväkodin henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskoko. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17.) Päiväkodin henkilöstö tulee koostua siten, että "vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus", ja heistä puolella tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Muilla tulee vähintään olla varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540, 37§.) Kuviossa 2 esitellään päiväkodin henkilöstön rakenne ja koulutusvaatimukset päiväkodin ryhmä tasolla.

KUVIO 2. Päiväkodin henkilöstön rakenne

Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksena" on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot" (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 26§). Varhaiskasvatuksen opettajaksi on kelpoinen myös sosiaali- ja terveydenalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. Sosionomi, joka on aloittanut opinnot ennen 1.9.2019 ja valmistuu 31.7.2023 mennessä on kelpoinen työskentelemään varhaiskasvatuksen opettajana. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.)

Varhaiskasvatuslaki muuttui 2018, ja uuden lain mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö tulee koostua varhaiskasvatuksen opettajasta, jolla on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto. Varhaiskasvatuksen sosionomilla tulee olla "vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot". (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Lastenhoitajan tehtäviin kelpoisuusvaatimuksena ovat

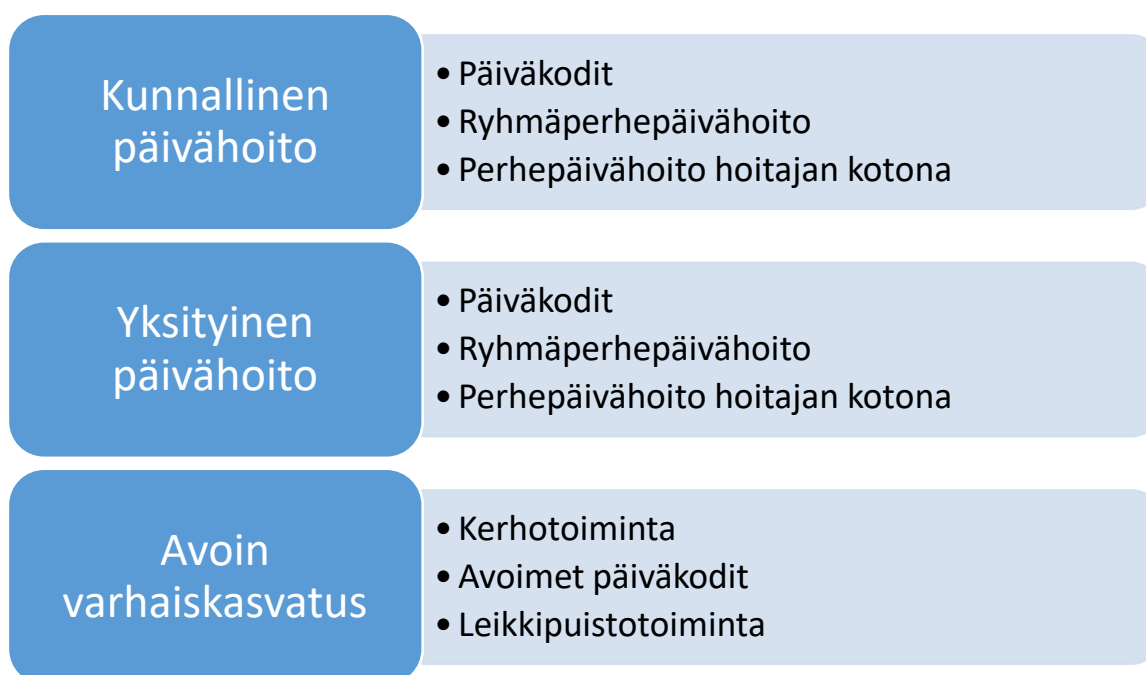
kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava soveltuva tutkinto, joihin sisältyy tai joita on täydennetty

riittävän laajoilla lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen tutkinnonosilla
(Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 28§).

Perhepäivähoito tapahtuu pienessä ryhmässä. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää perhepäivähoitajan kotona, perhepäivähoitaja voi mennä vaihtoehtoisesti lapsen kotiin tai hoitoa voidaan järjestää ryhmäperhepäivähoitona. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17.) Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) mukaan perhepäivähoitajan kodissa voi hoitaa enintään neljää lasta, johon mukaan luetaan perhepäivähoitajan omat lapset, jotka eivät ole vielä perusopetuksessa. Tämän lisäksi voidaan hoitaa yhtä perusopetuslain (628/1998) mukaista esiopetusta saavaa lasta tai perusopetuksen aloittanutta lasta. Omissa kodeissaan työskentelevät perhepäivähoitajat ovat vastuussa oman ryhmänsä toiminnasta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17).

Kahden perhepäivähoitajan hoidossa voi olla enintään kahdeksan lasta ja kolmen perhepäivähoitajan hoidossa voi olla enintään kaksitoista lasta. Yhdellä perhepäivähoitajalla tulee olla vähintään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukainen ammatillinen kelpoisuus. (Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018.)

Muuta toimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuistotoimintana tai kerhotoimintana. Toiminta on tavoitteellista sekä ohjattua. Toimintaa voi olla yhdessä huoltajien kanssa ja se voi tarjota vanhemmillekin sosiaalisia kontakteja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17 - 18.) Kuviossa 3 esitetään varhaiskasvatuksen vaihtoehtoisia järjestämistapoja.

KUVIO 3. Varhaiskasvatuksen vaihtoehdot

Varhaiskasvatuksen ydintehtävän eli kasvatuksen, hoidon ja opetuksen lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä vanhempien sekä laajemmin eri ammatillisten tahojen, kuten neuvolan, lastensuojelun ja koulun sekä erilaisten terapeuttien kanssa. (Koivunen 2009, 11.)

Varhaiskasvatusta järjestävä taho tai tuottaja, kunta tai yksityinen, voi kehittää toimintaansa yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen tuottaja voi olla yhteistyössä viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten tai järjestöjen kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7§.)

3.3 Varhaiskasvatuspalvelut Asikkalan kunnassa

Asikkalan kunnan varhaiskasvatuspalveluissa on tarjolla erilaisia vaihtoehtoja alle kouluikäisten lasten huoltajien valittavaksi. Alle 3-vuotiasta lasta voi hoitaa kotona kotihoidon tuella. Asikkalan kunnassa on vaihtoehtona kunnalliset varhaiskasvatuspalvelut tai perheet voivat valita yksityisen hoidon tuen, joko yksityisessä varhaiskasvatuspalvelussa esimerkiksi yksityisessä päiväkodissa tai yksityisellä perhepäivähoitajalla, tai perhe voi palkata hoitajan kotiinsa. (Asikkalan kunta 2018c.)

Asikkalan kunnalla on neljä kunnallista päiväkotia, joista kaksi sijaitsee kuntakeskuksessa Vääksyssä, yksi Kalkkisten kylällä ja yksi Vesivehmaan kylällä. Perhepäivähoitajat toimivat kunnan työntekijöinä, ja he tarjoavat hoitoa lapsille perhepäivähoitajien kotona. Vuorohoitoa tarvitseville perheille (18 - 06 välisenä aikana) Asikkalan kunta tarjoaa hoitoa Päiväkoti Hulivilissä, joka sijaitsee kuntakeskuksessa Vääksyssä. Asikkalasta löytyy yksi yksityinen päiväkotia, joka sijaitsee Vääksyssä. (Asikkalan kunta 2018c.)

4 MAASEUTU JA PALVELUJEN SAATAVUUS

4.1 Maaseudun määritelmä

Perinteisesti maaseutua verrataan kaupunkiin, mikä ei ole kaupunkia on maaseutua ja päinvastoin. Käytännössä tämä kaupungin ja maaseudun rajan vetäminen on hankalaa. (Aho & Ilola 2004, 10.) Yleisesti maaseudun rajaamisessa käytettyjä määrittelyjä ovat väkiluku ja väestötiheys, elinkeinorakenne ja pendelöinti. Maaseutupolitiikassa on maaseudun määrittelyyn käsitetty kaikki alle 30 000 asukkaan kunnat ja kaupungit. Suppeammin määritelty maaseudun alue käsittää maaseudun haja-asutusalueen sekä pienet alle 500 asukkaan taajamat. (Tilastokeskus - Mikä on maaseutua? 2016.)

Maaseutu on maaseutupolitiikan luokittelemiseksi jaettu kolmeen erilaiseen maaseudun alueeseen, joita ovat 1) kaupunkien läheinen maaseutu 2) ydinmaaseutu ja 3) harvaan asuttu maaseutu (Aho & Ilola 2004, 11; Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi 2009, 12). Tämän jaon mukaan maaseudun kunnat on erotettu kaupunkiseutujen keskuksista ja muista kaupungeista. Jako on tehty sijainnin ja rakenteen sekä kehityspiirteiden perusteella. (Aho & Ilola 2004, 11.)

Kaupungin läheinen maaseutu on maaseutumaista aluetta. Se on fyysisesti ja toiminnallisesti lähellä kaupunkialueita. Kaupungin läheinen maaseutu kuvaa kaupunkien laajempaa toiminnallista työssäkäyntialuetta. Kaupungin läheinen maaseutu sisältää erityyppisiä maaseutualueita, kuten taajamia, ydinmaaseudun kaltaisia maaseutualueita sekä harvaan asuttuja alueita. (Ponnikas, Voutilainen, Korhonen & Kuhmonen 2014, 14.)

Ydinmaaseudun piirteitä ovat vahva alkutuotanto ja se on suhteellisen tiiviisti asuttua maaseutua. Kuitenkin ydinmaaseutu on suhteellisen etäällä suurista keskuksista. Ydinmaaseutu rajautuu kaupungin läheisen maaseudun ulkopuolelle. Pienten kaupunkien läheisyydessä se voi ulottua lähelle kaupunkialuetta. Ydinmaaseutua luonnehtii keskikokoiset keskukset, kirkonkylät ja siellä on suhteellisen tiheä pienten taajamien verkosto. (Ponnikas ym. 2014, 14.)

Harvaan asuttu maaseutu on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan hyvin yksipuolista. Se on harvaan asuttua ja sijaitsee kaukana isoista keskuksista. Harvaan asutulla maaseudulla metsät ja suot ovat hallitsevia. Siellä on taajamia harvassa ja niiden välissä voi olla laajoja asumattomia alueita. (Ponnikas ym. 2014, 14.)

Maaseutumaiseksi luokitelluilla alueilla asui vuonna 2015 1,6 miljoonaa ihmistä. Kaupunkien läheisellä maaseudulla asui 7 prosenttia ja maaseudun paikalliskeskuksissa asui 6 prosenttia ihmisistä. Ydinmaaseudulla asui 11 prosenttia ihmisistä. Alle 15-vuotiaita kau-

punkien läheisellä maaseudulla on väestöstä 19 prosenttia, joka on korkeampi kuin koko maan keskiarvo 16 prosenttia. (Sireni ym. 2017, 123.)

Harvaan asuttu maaseutu kattaa 68 prosenttia Suomen pinta-alasta. Väestöstä harvaan asutulla maaseudulla asui 5,3 prosenttia vuonna 2015. Tämä tarkoittaa 293 442 henkilöä. Harvaan asutusta väestöstä alle 18-vuotiaita on 17,2 prosenttia ja yli 65-vuotiaita on 30 prosenttia. Harvaan asuttuja kuntia Suomessa on yli 50. Osittain harvaan asuttuja kuntia on noin 120. Yhteensä kuntia Suomessa on 311. (Lukkari 2017, 13.)

Maaseudulla asumista arvostetaan Suomessa. Suurin osa suomalaisista toivoo maaseudun pysyvän asuttuna. Suomalaiset toivovat toimia päättäjiltä, jotta maaseutu pysyisi elinvoimaisena. (Aho & Ilola 2004, 43.)

Nuoret tytöt ja pojat näkevät maaseudun hyvänä elinympäristönä. Nuoret haluavat, että kunnissa kiinnitettäisiin huomio heidän tarvitsemiinsa palveluihin ja arjen sujuvuuteen. Kun maaseudun koulut, harrastusmahdollisuudet ja vapaa-ajan aktiviteetit sekä koulukuljetukset ja muu liikkuminen on järjestetty lasten ja nuorten tarpeista käsin, he kokevat elinympäristön hyvänä. (Sireni ym. 2017, 45.)

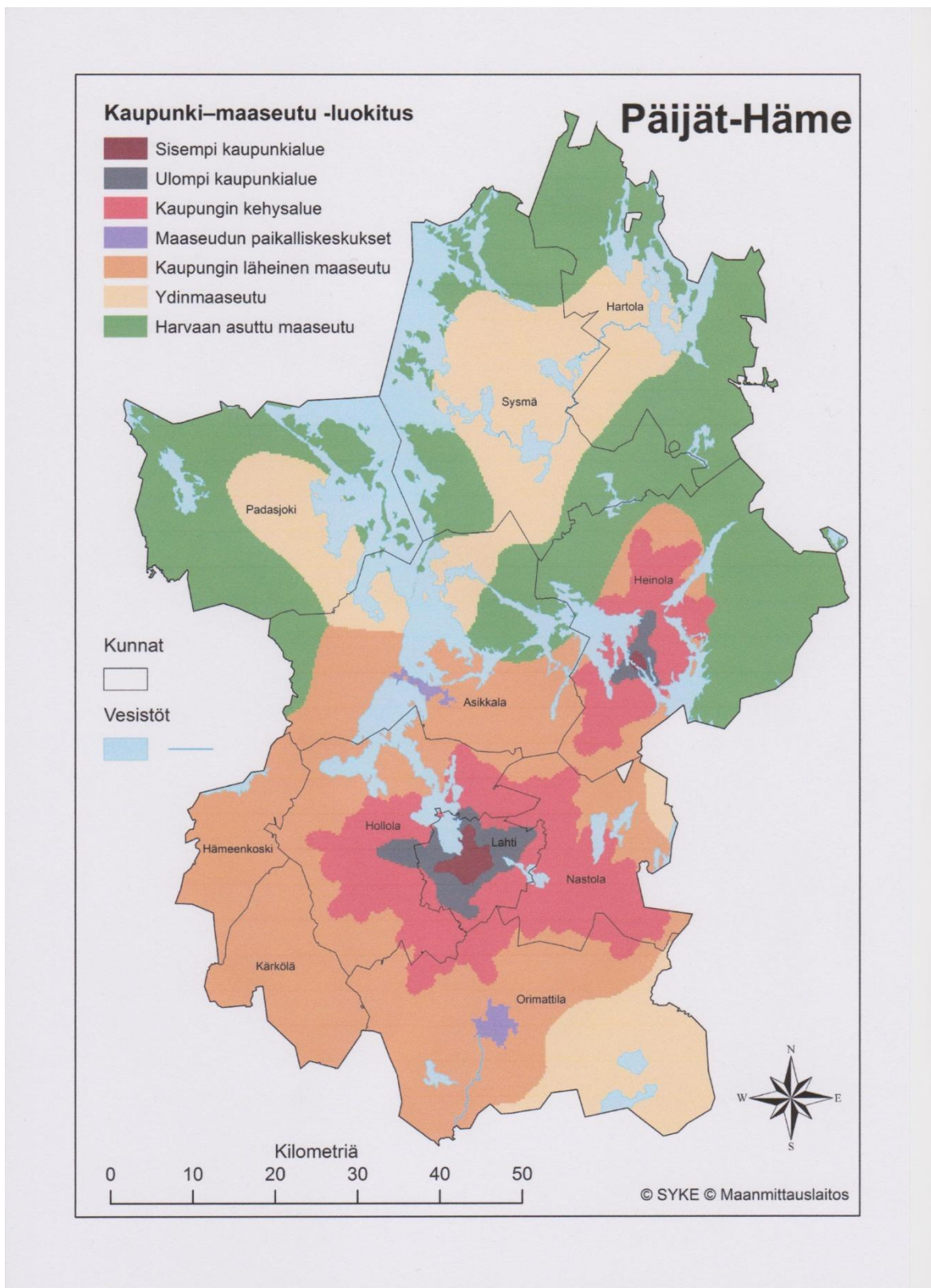
Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi - Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle (2009, 11) on tehnyt vision Suomen maaseudusta vuonna 2020:

"Maaseutu on monimuotoinen ja arvostettu osa suomalaista yhteiskuntaa. Tilaa, väljää asutusta ja paikallisia ratkaisuja hyödynnetään suomalaisen hyvinvoinnin lähteenä ja kestävän kehityksen perustana. Yhteiskunta turvaa maaseudulla asumisen ja toimimisen perusrakenteet sekä kannustaa ja tukee ihmisten omatoimista kehittämistyötä. Maaseudun ihmiset, yhteisöt ja yritykset voivat hyvin ja yhteisöllisyys, ympäristön tila ja kilpailukyky ovat parantuneet hyödyttäen samalla koko yhteiskuntaa. Toimijoiden kansainväliset yhteydet ovat olennaisesti lisääntyneet." (Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi 2009, 11.)

4.2 Asikkalan kunnan kaupunki - maaseutu -luokitus

Asikkalan kunnan sisältä löytyy kaupungin läheistä maaseutua, ydinmaaseutua ja harvaan asuttua maaseutua (KUVA 2). Kalkkisten kylä on ydinmaaseudun alueella, kuitenkin tulee huomioida että Kalkkisten kouluunottoalueen lapsia asuu myös harvaan asutulla maaseudulla. Länsi-Asikkalan koulu kuuluu kaupungin läheiseen maaseudun alueeseen, mutta huomioitavaa on, että Länsi-Asikkalan kouluunottoalueella on myös ydinmaaseutua ja

harvaan asuttua maaseutua. Vesivehmaan koulu ja päiväkotiki löytyy kaupungin läheiseltä maaseutu alueelta, johon koko kouluunottoalue kuuluu.

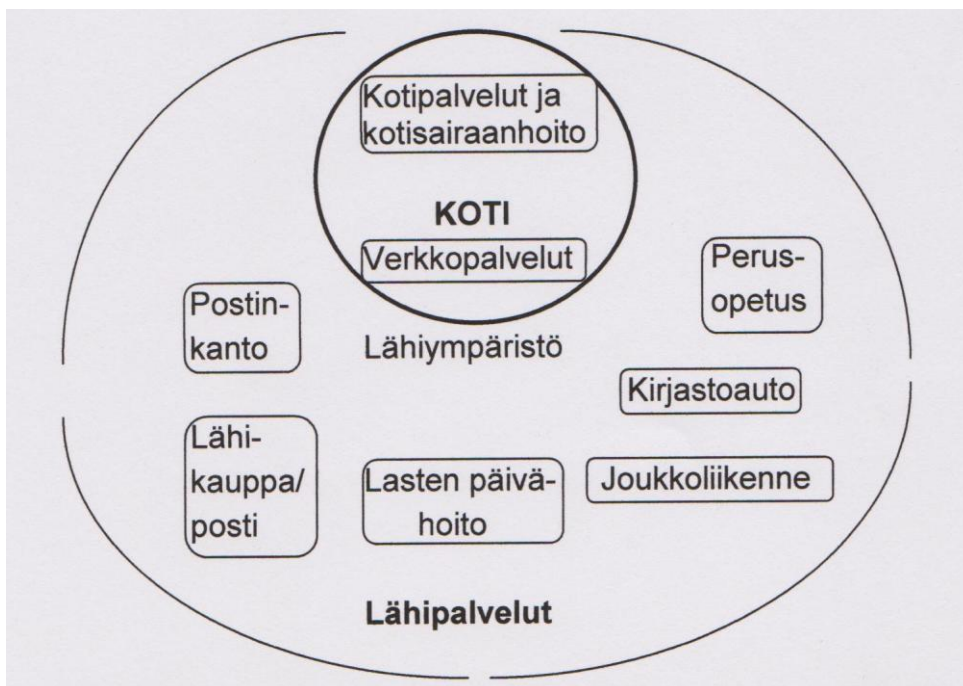

KUVA 2. Päijät-Hämeen kaupunki - maaseutu -luokitus (www.ymparisto.fi)

4.3 Palvelut ja palvelujen saatavuus maaseudulla

Palvelu on vuorovaikutteista toimintaa, missä palvelun tuottaja soveltaa omaa osaamistaan palvelun kuluttajan hyväksi. Palvelun saavutettavuus on hyvää silloin, kun asiakkaat saavat palvelua sitä tarvittaessaan ja sillä kielellä, jota asiakkaat ymmärtävät. (Rantanen, Lehtola, Hyyryläinen & Hiltunen 2012, 13 - 14.) Palveluiden saatavuus kertoo niiden valikoimasta. Periaatteessa palvelu voi kattaa koko maan, mutta käytännössä palvelu voi sijaita kaukana, aukioloaika voi olla lyhyt tai henkilökunnan ammattitaito voi olla heikkoa. Saavutettavuudessa on kyse siitä, että palvelu on helposti ja nopeasti käytettävissä omalla kielellä. (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 33 - 34.) Harvaan asutun maaseudun palvelujen saavutettavuus on myös turvattava. Palveluita tulee kehittää ennakkoluulottomasti, esimerkiksi hajautetuina palvelumallien, digitalisaation ja liikkuvien palveluiden kautta. (Lukkari 2017, 18.)

Palvelujen saavutettavuus voidaan kuvata ympyrämallin mukaisesti kuten kuviossa 4. Toiminnan keskiössä on maaseudun asukkaan koti. Avopalveluna voidaan tarjota kotipalvelua ja kotisairaanhoidon kotiin, jos asukas on niihin oikeutettu. Verkkopalvelut ovat osa kotiin saatavaa palvelua. Lähiympäristön yleisin julkinen palvelu on postinkanto omaan postilaatikkoon. (Rantanen ym. 2012, 14.) Keskiössä on koti, joka on intiimi, yksilöllinen tila, jonne asukkaan on oikeus valita tulijat. Henkilön kotona kohtaavat avopalvelun työntekijät. Kodin lähiympäristöön kuuluu osin julkinen, naapuruston vastavuoroisesti tarkkailemaa ja valvovaa toiminnallista tilaa. Luonnolliset naapurisuhteet ovat keskeisiä tukiverkostoja, ja niistä voidaan hakea tukea erilaisiin arkielämän tarpeisiin. (Lehtola 2008, 24 - 25.)

KUVIO 4. Maaseudun palvelujen ympyrämalli (mukaillen Lehtola 2008, 24)

Lähipalvelut voivat sijaita omassa maaseudun kylässä tai lähimmässä taajamassa. Alin aluetaso on perinteisesti ollut kylä, jossa lähipalveluja on tuotettu. Palveluverkoston harventumisen myötä kylän merkitys toiminnallisena palvelujen tuottajana on menettänyt merkitystään. (Rantanen ym. 2012, 14.)

Lähipalveluja kuitenkin käytetään usein. Lasten päivähoito, perusopetus ja lähikauppa ovat yleisempiä lähipalveluita. Lähipalveluiden saavuttaminen voi myös merkitä oman auton tai julkisen liikenteen käyttämistä. Harvemmin asutulla maaseudulla ja syrjäseuduilla lähipalvelujen vyöhyke voi olla laajempi alue, ja lähipalvelut voivat sijaita useamman kymmenen kilometrin etäisyydellä asukkaan kotoa. (Rantanen ym. 2012, 14.) Lähipalveluiden pariin on helppo asukkaiden hakeutua ja lähipalvelut ovat ihmisten hyvinvointia ja arkea. Lähipalvelut ovat päivittäin tai toistuvasti käytettyjä palveluita. Palvelut ovat joko julkisesti tai yksityisesti tuotettuja. (Tantarimäki 2017.)

Lähipalveluiden tuottajille tulee löytyä tarpeeksi asiakkaita. Kynnys lähipalvelun käyttöön on oltava jokapäiväistä matkustamisen näkökulmasta. Jos ihminen kokee, että palvelu on kaukana tai vaikeasti saavutettava, hän käyttää palvelua vasta äärimmäisessä tarpeessaan, jos silloinkaan. Palvelun on oltava ihmiset huomioivaa, jotta palvelua käytetään mielellään. (Zitting & Ilmarinen 2010, 53.) Palvelujen saavutettavuus on helpompaa, jos alueella on hyvät joukkoliikennepalvelut. Vaihtoehtoisesti palvelujen saavutettavuus on myös helpompaa jos maaseudun asukkailla on käytössään auto, jolla liikkua. (Lehtola 2008, 26.) Palveluiden muutoksiin ovat vaikuttaneet palveluihin kohdistuneet säästöt, kysynnän

pieneneminen alueille joissa väestö vähenee. Ihmiset ovat hakeutuneet laajojen valikoiden luokse, myös liikkumisen helpottuminen on lisääntynyt. (Antikainen ym. 2017, 17.)

Hienonen (2011) toteaa, että kaupungista maaseudulle voisi tuoda rohkeammin palveluita, tapahtumia ja harrastuksia ihmisille. Myös tiiviimpää taajamaista rakentamista kyläkeskuksiin sekä viihtyisiä jalankulku- ja pyöräily-ympäristöä maaseudun asukkaille voitaisiin kehittää. Asukastalot ja -puistot luovat yhteisöllisyyttä ja palveluita. (Hienonen 2011, 31.)

Perusopetuspalveluiden saavutettavuus on heikentynyt 2011 - 2015 välisenä aikana, kun kouluja on lakkautettu ja yhdistetty. Vuosittain lakkautetaan keskimäärin noin 60 alakoulu. Kuntien väliset erot ovat suuria, kun puhutaan perusopetuksen saavutettavuudessa. Maaseutumaisissa kunnissa on perusopetuspalveluiden saavutettavuus heikointa. (Sireni ym. 2017, 51.)

Hämeenaho (2014) on tutkinut maaseudulla asuvien äitien ja heidän perheidensä peruspalvelujen käyttöä. Yhtenä osana tutkimuksessa oli päivähoitopalvelut. Tutkimuksen mukaan vanhempien vastauksissa osoittautui tärkeiksi seikoiksi palvelujen saatavuus, kuten ruokakauppa, koulu, terveystyö ja päivähoito. Tutkimuksessa tulee ilmi, että molempien vanhempien työssäkäynnin edellytyksenä on alle kouluikäisten lasten turvallinen ja pysyvä hoidon järjestäminen. (Hämeenaho 2014, 124.)

Hämeenaho (2014, 144) toteaa, että haastateltavien mielestä lapsiperheiden tärkeimmäksi palveluksi määritettiin päivähoito. Päivähoidon laatua ja saatavuutta kohtaan kohdistui suurimmat vaatimukset.

Maaseudun palveluiden saatavuus koettiin olevan yksi suurimmista tekijöistä päivähoitopalveluissa. Osa tutkimukseen osallistuneista äideistä koki, ettei tarjotut päivähoitopalvelut kohdanneet heidän perheidensä tarpeita. Päivähoito järjestettiin pidemmän matkan päässä, eri suunnassa kuin työmatka. Täten perheillä ei ollut haasteena itse päivähoitopalvelujen tarjoaminen vaan päivähoitopalveluiden saatavuus. Tutkimuksessa pitkien välimatkojen lisäksi koettiin perheen palveluiden käyttöön vaikuttavaksi tekijäksi maataloustyö. Ne äidit, jotka työskentelivät maatilayrittäjinä, eivät saaneet yhdistettyä työtä ja lasten kuljettamista päivähoitoon pitkien välimatkojen takia. (Hämeenaho 2014, 145 - 146.)

Myös Hujala, Junkkari ja Mattila (2006) toteavat artikkelissaan, että merkittäviä puitetekijöitä varhaiskasvatuksessa vanhemmille ovat päiväkodin aukioloajat sekä päiväkodin sijainti suhteessa vanhempien työpaikkaan. Sijainti osoittautui tärkeäksi, kun vanhemmat arvioivat päivähoitotytytyväisyyttä. (Hujala, Junkkari & Mattila 2006, 4.)

Päivähoito palveluna nähtiin Hämeenahon (2014) tutkimuksessa merkittävänä osana arjen sujuvuutta sekä hyvän arjen mahdollistavaa tukiverkkoa. Molempien vanhempien

työssäkäynti mahdollistui pysyvän ja turvallisen hoidon järjestämisenä alle kouluikäisille lapsille. Myös päivähoidon piiriin pääseminen tarvittaessa kohtuullisessa ajassa koettiin osana sujuvaa arkea. (Hämeenaho 2014, 124.) Suomessa on laajoja alueita, joissa ei ole tarjolla julkisesti järjestettävää päivähoitoa. Kunnat tarjoavat päivähoitoa kunnassa asuville päivähoitoon oikeutetuille alle kouluikäisille, mutta päivähoitopaikka voi sijaita jopa 30 - 40 kilometrin päästä kotoa, eikä silloinkaan välttämättä vanhempien työmatkan varrella. (Pöllänen 2016, 161.)

Lasten näkökulmasta päivähoito lähipalveluna on tärkeää, koska lapsi pääsee täten osaksi alueen sosiaalisia verkostoja. Jos päivähoito järjestetään kaukana lapsen asuinpaikasta, voi lapsi jäädä lähiyhteisönsä ja kaveriverkoston ulkopuolelle. (Zitting & Ilmarinen 2010, 37.)

Koulu lähipalveluna maaseudun kylillä koetaan yhteisöllisenä merkityksenä. Useammassa kylässä koulu voi olla viimeinen julkinen palvelu. (Tantarimäki 2011, 19.) Kyläkoulut ovat lapsille, ja koulut ovat tärkeitä yhteisöllistä omaisuutta, kun hankitaan uusia asukkaita kylille. Työpaikkojen puute on usein syynä, kun maalta muutetaan kaupunkiin. Kuntien onnistuessa luomaan työpaikkoja vanhemmille ja lapsille lähikoulun, kunnat saavat perheitä muuttamaan takaisin maaseudulle. (Syväniemi 2005, 31.) Kyläkoulun läheisellä sijainnilla on merkitystä maallemuuttajalle. Koulua lähipalveluna on ylläpidettävä sekä kehitettävä. Koululla on merkittävä rooli opetuksen jatkumiseen ja toimimiseen palvelukeskuksena. Koulujen yhteydessä voi olla varhaiskasvatus toimintaa tai vanhustenhoitoa. (Tantarimäki 2010, 154 - 155.) Pienet maakuntaseudut voivat mahdollistaa paikalliset palvelut, siellä voidaan ottaa asukkaiden tilanteet kokonaisvaltaiseen huomioon ja tehdä räätälöityjä palveluratkaisuja (Hämeenaho 2012, 41). Myös Walker ja Clark (2010) ovat todenneet, että maalle muuttavien vanhempien tärkeinä tekijöinä koulun valitsemisessa oli koulun pieni koko, huolehtivainen kouluilmapiiri ja lasten saama yksilöllinen huomiointi.

Koulun merkitys koko kylälle on merkittävä paitsi kouluna, myös koko kylän kohtaamispaikkana ja monitoimitilana. Kuntarajat ylittävä yhteistyö kouluverkko-suunnittelussa edistää ja tukee perusopetuksen saavutettavuutta. (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 34 - 35.)

Kouluvalinnat maaseudulla voivat olla erilaiset, koska valintaan voi vaikuttaa lakkautusuhat lähikoululla. Lapsen koulun valinta voi tapahtua yksilön tarpeiden ja arjen sujuvuuden kannalta parhaassa vaihtoehdossa joko oman kunnan sisällä tai kuntarajat ylittäen. (Tantarimäki & Törhönen 2017, 14 - 15.) Peruskoulujen vähentyessä koululaisten koulumatkat ovat pidentyneet. Koulukuljetus oppilaita on haja-asutus alueella tullut lisää koulujen harventumisen takia. Koulukuljetuksen saavat kaikki yli 5 kilometrin päässä asuvista

oppilaista. Koulumatkoihin käytettävä aika mittaa paremmin koulun saavutettavuutta kuin koulumatkan pituus. Koulumatkoineen koulupäivä saattaa venyä täyden työpäivän mittaiseksi, koska kuljetusreitti ei välttämättä kulje suorinta ja lyhyintä reittiä koulun ja kodin välillä. Matka-aikaa venyttävät sivukyyditykset sekä talvella huonot keliolosuhteet. (Rehunen & Vesala ,46.)

Maaseudulla erilaiset kansalais-, järjestö- ja vapaaehtoistoiminta tuottavat monia palveluita. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnassa on mahdollisuuksia. Kuntien asukkaiden osallistuminen yhteisen hyvän tekemiseen lisää ihmisen omaa hyvinvointia kuten myös yhteisön hyvinvointia. Aktiiviset erilaiset kansalais-, järjestö- ja vapaaehtoistoiminnat ovat toimivan yhteiskunnan ja osallisuuden perusta, se tuottaa sosiaalista pääomaa ja on myös taloudellisesti arvokasta. Tutkimukset kertovat, että järjestöjen vapaaehtoistyöhön sijoitettu yksi euro tuottaa runsaat 6 euroa yhtä työtuntia kohti laskettuna. (Maaseutuparlamentti 2017.)

Erilaisia maaseudun palvelujen tuottamismalleja tulee kehittää ja soveltaa. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi pyörien päällä kulkevat palvelut, monipalvelupisteet, palvelukioskit, liikkuvat tai jalkautuvat työntekijät, erilaiset etäpalvelut ja palveluiden yhdistämiseen perustuvat palvelut. Palvelujen yhdistämistä tulee tehdä ennakkoluulottomasti ylittämällä sektorirajoja eri toimijoiden yhteistyössä. Palvelujen yhdistämisen esteenä voivat olla ennakkoasenteet ja käytänteet, mutta myös lainsäädännön määräykset. Esimerkiksi millaisia palveluita voidaan antaa erilaisen koulutuksen antaman ammatillisen pätevyyden sallissa terveys- ja hyvinvointipalveluissa. (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 34.)

4.4 Kylät asukkaidensa yhteisöllisyyden luojana

Kylillä on edelleen oma yhteisö, ja kyliltä löytyy kyläyhdistyksiä. Kyläyhdistyksillä vaikutetaan kylien kehittämiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Sosiaalisten suhteiden syntyminen ja niiden ylläpito ovat kyläyhdistysten vaikutuksen alaista. Kyläyhteisöjen yhteiskokoontumista ja kokoontumispaikkaa pidetään kylän sydämenä. (Tantarimäki 2010, 150.)

Kylät ovat kunnalle hallinnon saarekkeita, ja käytännössä tämä tarkoittaa toiminnallista kylän ja kunnan välistä vuorovaikutussuhdetta. Kolmas sektori ja erityisesti Leader-ryhmätyö on tullut maaseudun kehittäjäksi kunnan ja kylien rinnalle. Kylille tämä on merkinnyt aktiivisempaa toimijuutta kunnassa. Kylien aloitteellisuus kunnan suhteen nousee esille kylien kehittämisen näkökulmasta. Kylät informoivat kuntaa esittäen omia kehittämiskohteitaan. Kylien kehittäminen ei voi olla vastikkeetonta tai vastuutonta, vaan kylien kyvyt sekä riippuvuus kunnasta tulee tunnistaa. (Tantarimäki 2010, 150 - 151.)

Kyläläisten aktiivisuus, vapaaehtoistyö ja hanketoiminta saavat aikaan merkittäviä ja kestäviä tuloksia. Paikallista toimintaa tarvitaan koko ajan enemmän, kun yhteiskunnalliset

muutokset uhkaavat viedä päätöksenteon ja palveluiden saamisen jatkuvasti kauemmas maaseudulta. (Lukkari 2017, 24.)

Kuntien tulisi nähdä alueellisen kehittämisen kannalta olennaisena kunnan sisäinen tasa-puolinen aluekehittäminen. Kylien kehittäminen kunnissa vaatii systemaattista suuntaa. Kylien asemaa tulee vahvistaa. Kyläsuunnitelman valmistaminen on kylille keino pohtia kylän toimintoja. Suunnitteluvaiheessa kyläläisten kannattaa keskustella tulevaisuudesta, jolla saatetaan saada uskoa kylän kehittymiseen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa kylän elin-ehtoihin. Kyläsuunnitelmat toimivat kunnalle sekä ylemmille hallinnon tasoille maaseutu-hankkeiden rahoitusehtoinakin. (Tantarimäki 2010, 152 - 153.)

Kyläläisten jaksamisesta on huolehdittava, koska ongelmana on aktiivisten tekijöiden van-heneminen sekä uusien etenkin nuorien saaminen mukaan paikalliseen toimintaan. Riski-nä on, että varsinkin harvaan asutulla maaseudulla kolmannen sektorin toimijoiden määrä vähenee. Elinkeinotoiminnassa mukana oleva kolmas sektori voi jatkossa olla useimmiten maakunta- tai valtakunnantason toimija. On huolehdittava esimerkiksi Leader-toimintatavan jatkuvuudesta. (Lukkari 2017, 24.)

Leader-toiminta on Suomen 54 Leader-ryhmän toimintaa, joka perustuu siihen, että pai-kalliset ihmiset tietävät parhaiten, kuinka omaa kotiseutua tulisi kehittää. Leader-ryhmät myöntävät rahoitusta yhdistysten, yrittäjien ja muiden yhteisöjen hankkeille. Toiminnassa on tarkoituksena hyödyntää paikallista asiantuntemusta sekä osaamista oman alueen kehittämiseksi. Leader-ryhmät ovat aktivoimassa, innostamassa, tiedottamassa, koulut-tamassa ja tukemassa hankkeiden toteuttajia. Leader tarjoaa neuvontaa ilmaisek-si.(Leadersuomi.fi 2018)

Leader-ryhmien toiminta perustuu kehittämisstrategian pohjalle, ja ne laaditaan yhdessä alueen asukkaiden kanssa. Strategia ohjaa Leader-ryhmän hallituksen toimintaa, kun se tekee päätöksiä erilaisista rahoitettavasti hankkeista. Leader-ryhmien hallitus valitaan kolmikantaperiaatteen mukaisesti. Hallituksessa tulee olla kolmasosa jäsenistä, jotka edustavat paikallista julkista hallintoa, toinen kolmannes edustaa paikallisia yhdistyksiä ja yrityksiä ja loppu kolmasosa edustaa alueen asukkaita. (Leadersuomi.fi 2018.)

Alueen asukkaat voivat osallistua Leader-ryhmän toimintaan siten, että he osallistuvat tapahtumiin, toteuttavat hankkeen, osallistavat hankkeisiin tai liittyvät yhdistyksen jäsenik-si. Jäsenistö valitsee yhdistyksen vuosikokouksessa hallituksen. Jokainen jäsen voi aset-tua ehdolle hallituksen jäseneksi. (Leadersuomi.fi 2018.)

Leader-rahoitus on hankerahoitusta, ja sitä voi hakea yleishyödylliseen kehittämis- tai investointihankkeeseen. Rahoitusta voi hakea myös yrityshankkeisiin. Leader-

rahoituksesta voi saada tukea hankkeesta riippuen 20 - 90 prosenttia kuluista. Rahoitusta voivat hakea yhdistykset, alle 10 henkilötyövuotta työllistävät yritykset, kunnat, oppilaitokset ja säätiöt. Hankkeiden tulee vastata Leader-ryhmien kehittämisstrategian tavoitteita. EU:n ja valtion ohella kunnat ovat Leaderissä tärkeitä rahoittajia. Suunniteltaessa hanketta, johon voisi saada Leader-rahoituksen, kannattaa olla yhteydessä oman alueen Leader-ryhmän toimistoon. Työntekijät Leader-ryhmässä auttavat hankesuunnitelman kehittämisessä ja rahoituksen hakuprosessin eri vaiheissa. (Leadersuomi.fi 2018)

Leadertoiminta on kansainvälistä toimintaa. EU:n alueella toimii yli 2000 Leader-ryhmää. Leader-ryhmät tekevät yhteistyötä toistensa kanssa. Kansainvälinen toiminta luo hyviä ideoita ja oppia muista maista. Suomalaiset Leader-ryhmät ovat kysytyjä yhteistyökumppaneita Euroopassa. Suomen saatua EU-jäsenyys vuonna 1996, sai Suomi samalla Leaderin keinot ja rahoituksen käyttöönsä. EU:n ohjelmakaudella 2014 - 2020 Leader kuuluu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan. Leaderiin on varattu täten reilu viisi prosenttia EU:n rahoitusosuudesta, joka tarkoittaa noin 300 miljoona euroa julkisia EU:n ja valtion varoja. (Leadersuomi.fi 2018.)

5 MONIPALVELUKESKUKSET

5.1 Yhden palvelun paikasta monipalvelukeskukseksi

Asutuksen sijoituttua laajemmalle alueelle, palvelujen tuottamisen lähtökohdat poikkeavat tiheämmin asuttujen alueiden tilanteesta. Ihmisen tarpeet kuitenkin ovat samanlaiset. Nämä lähtökohdat ovat tuoneet maaseudulle erilaisia innovatiivisia ratkaisuja, joissa eri palvelujen tuottamisessa tehdään joustavaa yhteistyötä perinteiset sektorirajat ylittäen. Tässä yhdistetään eri palveluja yhdeksi kokonaisuudeksi. On kehitetty monipalvelukeskuksia, joka yhdistää useita palveluita ja eri toimijoita. (Matthies, Kattilakoski & Rantamäki 2011, 30.)

Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistoimintaa kehittävään toimintakulttuuriin ollaan tähdätty sopimuksellisuudella. Palvelujen kysyntä ja tarjota lähdetään kohtaamaan paikallisesti. Kunnat, yritykset ja yhdistykset yhdessä käyvät läpi alueensa palvelutarpeet. Tämän jälkeen he sopivat työnjaosta palvelujen hoitamiseksi. (Matthies ym. 2011, 32.)

Sopimuksellisuus on prosessi. Se saa alkunsa havaituista palvelutarpeista ja prosessi päättyy käytännön yhteistyöhön eli sopimukseen. Periaatteena sopimuksellisuudessa on osallistava ja kansalaisyhteiskuntaa vahvistava hajautettu vallankäyttö. Yhteisöjen vastuu omasta alueesta ja sen palveluista nousee yhteiskunnan ja yksilön vastuun rinnalle yli sektorirajojen sekä eri toimijoiden yhteistyön kautta. Sopimuksellisuudessa on tavoitteena tarvittavien palveluiden ja työpaikkojen luominen ei niinkään voiton luominen kuten liiketoiminnassa yrittäjille. Erilaisia sopimuksellisesti järjestettäviä palveluita voivat olla esimerkiksi lasten iltapäivähoito, vanhusten pienkodit sekä ruoka- ja ateriapalvelut. (Matthies ym. 2011, 32.)

Maaseutu tarvitsee uudenlaisia toimintamuotoja. On kyettävä huomioimaan maaseudun asuin-, väestö-, palvelu- ja toimeentulorakenteissa tapahtunut muutos. Sopimuksellisuus nähdään vapaaehtoisina ja keskustelelevina prosesseina kuin ylhäältä päin ohjattuina, valmiiksi linjattuina hallintokäytäntöinä ja toimintamalleina. Tämä tarkoittaa, että hallintoa täytyy kehittää muun muassa eri sektoreiden välisellä yhteistyöllä. (Palviainen & Eisto 2006, 12.) Sektorirajat ylittävä yhteistyö tuo maaseudun kylille synergiaetuja (Korpinen 2010a, 266).

5.2 Koulu monipalvelukeskuksena

Koulu monipalvelukeskuksena voi tarjota kansalaisopiston tai työväenopiston järjestämää opintotoimintaa. Koulun tiloja voidaan tarjota kokoontumis- ja juhlatiloina kylillä toimiville

järjestöille ja seuroille. Kouluilta voi vapautua tiloja, joita voidaan käyttää yritystoimintaan. Kyläkoulut ovat käytössä myös vaalipäivinä äänestyspaikkoina. (Tantarimäki 2010, 155.) Kyläkoulu voidaan toteuttaa kaikille kylän asukkaille avoimena oppimiskeskuksena, jossa eri-ikäiset voivat harrastaa ja opiskella yhdessä. Tällä on tärkeä merkitys kyläläisten hyvinvoinnille ja viihtyvyydelle. Myös kouluun suunnatut materiaaliset investoinnit voidaan hyödyntää tehokkaammin. (Korpinen 2010b, 23.)

Suomen rakentamistoiminta on ollut sektorilähtöistä. Tilojen käyttö sekä erityisvälineistön hankinta ja käyttö ovat olleet sektorilähtöistä. Alue- ja kuntatasolla yhteistarpeiden kartoitus hyödyttää rakentamis- ja korjaustoiminnan järkevää suunnittelua, rahoitusta ja toteutusta. Välineiden hankinta yhdessä eri sektorirajojen ylitse, esimerkiksi perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen, tuo hyötyä yhteiskäyttöön. Tavoitteena on maksimaalinen yhteiskäyttö. (Luukkainen 2003, 16 - 17.) Palveluiden vaikutus tulee huomioida myös asukkaiden työllistymiseen, paikkakunnalla pysymiseen ja asukkaiden saamiseen (Korpinen 2010a, 266).

Monipalvelukeskukset voidaan nähdä taloudellisesti kestävien palvelujen tavoitteena, koska palvelut voidaan yhdistää yli sektori- ja ikäryhmärajojen (Matthies ym. 2011, 79 - 80). Monipalvelukeskuksien kehittäminen ja niiden tukeminen voi edesauttaa palvelujen säilymistä pienissä kylissä ja taajamissa (Rehunen, Rantanen, Lehtola & Hiltunen 2012, 109). Jos pystytään hyödyntämään jo olemassa olevia kiinteistöjä sekä keskitetään palvelut yhteen. Tämä tuo taloudellisesti järkeviä ratkaisuja tilojen ja palvelujen suhteen. (Korpinen 2010a, 265.)

Turvallinen toimintaympäristö on päämäärä, jossa lapsen on hyvä kasvaa. Tavoitteena on luoda erilaisia voimavaraverkostoja ja moniammatillisia palvelukokonaisuuksia, jotka toimivat eri-ikäisten lasten tukena. Toimintaa voi olla lapsille koulun ja varhaiskasvatuksen lisäksi kerhojen ja harrastustoiminnan kautta. Toiminnan järjestämiseksi tarvitaan erilaista osaamista muultakin alalta, kuten liikunta- tai kulttuuritoimialalta. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, kuten urheiluseurat, seurakunta, erilaiset yhdistykset, edistävät tilojen ja välineiden hyötykäyttöä. (Luukkainen 2003, 17.)

Asiakkaiden tarpeita tulee kuunnella. Yhteisten tavoitteiden asettaminen asiakkaiden kanssa yhdessä antaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen lähiyhteisössä. Tulokset yhteistyöstä asiakkaiden kanssa saattavat näkyä vasta pidemmällä aikavälillä. Yhteistyö lähiyhteisön kanssa on perusta onnistumiselle, ja se vaatii huomiota. Palvelua tarjoava henkilökunta ja henkilökunnan valmiudet yhteistyöhön vaikuttavat kehittykö yhteistyöstä voimavara. (Luukkainen 2003, 17.) Monipalvelukeskuksen toimivuuteen vaikuttavat aktiiv-

viset toimijat. Kylällä asuvien lasten ja nuorten kanssa tulisi pohtia, miten monipalvelukeskus voisi toimia esimerkiksi nuorisotalona. (Häme 2012, 147.)

Kyläkoulu monipalvelukeskuksena tuottaa pääomaa, joita ovat muun muassa luontopääoma, inhimillinen pääoma, sosiaalinen pääoma ja taloudellinen pääoma. Kyläkoulun luontopääomana nähdään piha-alueet ja luontoympäristö, puutarhan- ja metsänhoito ja luontoa hyödyntävä opetus, kuten retket, luonto-opetus, kesäkoulut, pihaleikit ja majojen rakentelu. Kyläkoulujen inhimillisenä pääomana on opettajien osaaminen, lasten esi- ja perusopetus. Inhimillisenä pääomana kyläkoulu on kylän oppimiskeskus, jossa voi olla kurssi- ja harrastustoimintaa. Kyläkoululla on puitteet myös nuorten ja aikuisten harrastustoiminnalle, kuten esimerkiksi erilaisille kansalais- ja työväenopistojen tarjoamalla toiminnalle. Erilaiset järjestöt, kuten seurakunta tai yhdistykset, voivat käyttää kyläkoulun tiloja omassa toiminnassaan. (Korpinen 2010a, 268 - 269.)

Kyläkoulujen sosiaalista pääomaa ovat arvot, normit, kulttuuriperintö, tavat ja historiallinen traditio. Myös vuorovaikutus ja ihmisten väliset suhteet ovat sosiaalista pääomaa. Koulun ja oppilaiden vanhempien välinen yhteistyö sekä yhteistyö elinkeinoelämän kanssa ovat sosiaalista pääomaa. Kyläkoulujen taloudellinen pääoma luo paikkakunnan imagoa ja vetovoimaisuutta. Kyläkoulun rakennus, piha ja muu ympäristö ja niiden käyttö ovat taloudellista pääomaa. Kyläkoulu on kokoontumispaikka ja toimitila, jossa voi pitää esimerkiksi kokouksia tai myyjäisiä. Kyläkoulu tarjoaa peruspalveluita, joita voivat olla ateriapalvelut, sivukirjasto, päivähoidopalvelut, vanhusten hyvinvointipalvelut tai esimerkiksi kunnan palvelupiste. Kyläkoulujen infrastruktuurin hyödyntäminen, esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologiaa, on taloudellista pääomaa. Kyläkoulujen yrittäjyyskasvatus, yrittäjyyden tukeminen ja yritys yhteistyö ovat taloudellista pääomaa. (Korpinen 2010a, 269.)

Kyläkoulujen ja niiden yhteisöjen välisiä yhteyksiä on vahvistettava. Kyläkoulun ja kylän yhteisön aktiivinen keskinäinen side vahvistaa lasten oppimista. Heikentävät uudistukset ovat haitallisia. Pienten kyläkoulujen tukea rajoitetaan riittämättömällä tutkimuksella, tiukalla rahoituksella ja päätöksillä, jotka vaikuttavat kouluun ja kylän yhteisöön. Kylien yhteisöltä kannattaa kysyä, mitä he näkevät koulun tulevaisuudeksi ja miten sitä voidaan parhaiten tukea. Uudistusten on perustuttava pienten koulujen vahvuuksiin, eikä tule korostaa puutteita. (Sigsworth & Solstad 2005, 65.)

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

6.1 Toimintatutkimus lähtökohtana

Toimintatutkimus oli tämän hankkeen lähestymistapa. Toimintatutkimuksen ajatus on saada aikaan muutoksia sosiaalisessa todellisuudessa sekä samalla tutkia näitä muutoksia. Toimintatutkimuksessa yhdistetään teoriaa ja käytäntöä. Käytännössä tämä tarkoittaa toiminnan kehittämistä ja sen samanaikaista seuraamista. (Toikko & Rantanen 2009, 30.) Tutkimustulokset saadaan arvioimalla tutkimuskohteesta eri tavalla hankittujen tietojen merkitystä ja vaikuttavuutta. Tämä on monimenetelmällinen tutkimusote. (Anttila 2007, 23.)

Toimintatutkimuksessa kehittämistoiminnan voi nähdä sosiaalisena prosessina. Sosiaalisuus on ihmisten välistä vuorovaikutusta sekä oma-aloitteista osallistumista. Kehittämistoimintaan osallistuminen on dialogista. Dialogin avulla voidaan arvioida kehittämistoiminnan toimintatapoja, perusteita sekä tavoitteita. Kehittämishankkeeseen osallistuvien henkilöiden osallistumisesta on hyötyä kehittämistoiminnassa. (Toikko & Rantanen 2009, 89 - 90.)

Tässä kehittämishankkeessa osallistetaan Asikkalan kunnan asukkaita monipalvelukeskusten kehittämiseen. Asukkaat otetaan huomioon monella eri tapaa, kuten palvelukartoituskyselyn ja kyläiltojen muodossa. Myös Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen ohjausryhmä osallistui hankkeeseen. Toimintatutkimuksella pyritään avaamaan uusia näkökulmia Asikkalan kunnan varhaiskasvatuksen järjestämiseksi kyläkoulujen yhteydessä. Myös tutkija osallistuu kehittämishankkeen toimintaan. Osallistumalla toimintatutkimukseen ja pyrkimällä vaikuttamaan tutkimukseen, se on yksi toimintatutkimuksen lähtökohdista (Suoranta & Eskola 1998, 128).

Toimintatutkimuksen ihanteena voidaan nähdä muutos parempaan. Aktiivinen vuorovaikutus tutkijan ja tutkittavien välillä on olennaista. Tutkija toimii täten yhdessä muiden osallistujien kanssa erilaisia ratkaisuja etsien. Yhdessä osallistumalla tutkija pyrkii ratkaisemaan jonkin tietyn ongelman yhdessä yhteisön jäsenten kanssa. (Suoranta & Eskola 1998, 129.)

Kehittämiselä pyritään selkeästi johonkin konkreettiseen toimintaan, jolloin tavoitteena on aikaansaada ymmärrettävästi määritelty tavoite. Kehittämisen muotoja voivat olla toimintatavan tai toimintarakenteen kehittäminen. Tällä voidaan tarkoittaa yksilön tai kokonaisen organisaation toimintatavan selkeyttämistä. (Toikko & Rantanen 2009, 14.) Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta hankkeen

tavoitteena oli luoda toimintaehdotus varhaiskasvatuksen toteuttamisesta Asikkalan kunnan kyläkoulujen yhteydessä. Tämä tarkoittaa siis uusien toimintatapojen kehittymistä.

6.2 Kehittämishankkeen aloittaminen

Kehittämishankkeen ensimmäinen osa oli kartoittaa löytyykö Suomen maaseudulta tai harvaan asutulta alueelta monipalvelukeskuksia. Selvitystyö tehtiin yhdessä Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeen kanssa. Selvitys tehtiin aikaisempia tutkimuksia kartoittamalla, maaseutukuntien palvelutarjontaan tutustumalla Internetistä dokumenttianalyysin avulla sekä haastatteleamalla muutamissa jo toimivissa monipalveluyksiköissä asiantuntijoita ja työntekijöitä.

Dokumenttianalyysissa pyritään tekemään päätelmiä kirjalliseen muotoon varsinkin sanallisesta, symbolisesta tai kommunikatiivisesta aineistosta. Tarkastelun kohteena ovat www-sivut, keskustelut, haastattelut tai muut raportit ja kirjalliset materiaalit. Dokumenttianalyysissä on tarkoitus analysoida dokumentteja järjestelmällisesti. Tarkoitus on luoda sanallinen sekä ymmärrettävä kuvaus tutkittavasta ja kehitettävästä asiasta. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 121.)

6.3 Haastattelut tutustumiskäynneillä

Ensimmäisessä vaiheessa käytettiin haastattelua, joka on käytetyimpiä tiedonkeruumenetelmiä (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34). Haastattelun tarkoituksena kehittämishankkeessa on kartoittaa toimintatapoja sekä etuja ja haittoja jo olevista monipalvelukeskuksista. Haastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, kysymysten muoto on puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille sama, mutta haastattelija voi vaihdella kysymysten järjestystä. Haastattelussa ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47; Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Haastattelukysymykset (LIITE1) laadittiin etukäteen yhdessä kokonaishankkeen hankevastaavaan kanssa. Kysymysten laadintaan käytettiin aikaa. Pohjalla käytettiin kokemuksia Kalkkisten palvelukeskuksen toiminnasta.

Tutustumiskäyntien aikana haastattelut tehtiin yhdessä kokonaishankkeen kanssa. Haastattelukysymyksiä esitti pääsääntöisesti hankevastaava. Haastateltavat olivat jo toiminnassa olevien monipalvelukeskusten henkilöstöä. Haastateltavat osallistuivat vapaaehtoisesti, ja he antoivat kysymyksiin vastauksia omien kokemustensa kautta. Haastatteluita ei nauhoitettu, vaan haastattelusta koottiin yhdessä kokonaishankkeen vastaavan kanssa muistiinpanot, joista kirjoitettiin tulokset koottuna tähän kehittämishankkeeseen. Keskustellevana käydyt haastattelut antoivat mahdollisuuden muuttaa kysymyksiä ja esittää myös

tarkentavia kysymyksiä laajemmin. Haastatteluiden ilmapiiri oli rento ja vapautunut, joten muistiinpanojen tekemiselle riitti hyvin aikaa. Muistiinpanot koottiin haastattelukysymysten mukaiseen järjestykseen. Haastatteluista saatu aineisto antoi pohjaa varhaiskasvatuksen sijoittumiselle monipalvelukeskuksessa.

6.4 Kyselylomake monipalvelukeskuksen tarpeista

Kyselylomakkeella kartoitettiin vanhempien, koulun, kyläläisten ja kunnan johtajiston tarpeita monipalvelukeskuksille. Tämän hankkeen osalta kysely koskee varhaiskasvatuspalveluita. Kokonaishanke ottaa huomioon myös muut palvelut. Kyselylomakkeen EDU-Zef pohjalle loi kokonaishankkeen hankevastaava. Kyselylomakkeen kysymysten asetteluun osallistuin ottamalla huomioon varhaiskasvatuksen näkökulmia. Palvelutarvekartoituskysely esitettiin muutamalla koehenkilöllä ja kokonaishankkeen ohjausryhmä hyväksyi lopullisen kyselyn. Kyselylomakkeesta tiedotettiin Asikkalan kunnan internet sivuilla, Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin Facebook sivuilla, Asikkalan kylien tiedotteissa ja hankkeen kyläilloissa.

Kyselylomakkeiden pohjalta kartoitettiin varhaiskasvatuspalveluiden tarvetta kylillä. Huomioitavaa on se, että kylät ja kyläkoulut ovat eri kokoisia ja sijaitsevat Asikkalan kunnan keskuksesta erimittaisen matkan päässä. Lasten huoltajien työmatkat on huomioitava, koska ne voivat olla eri suunnissa kuin lähipalvelu. Kyselylomake suunnattiin perheille, kylien asukkaille sekä vapaa-ajan asukkaille, kunnan henkilökunnalle sekä johtajistolle. Kyselylomake oli avoinna helmi- ja maaliskuun 2017 aikana.

EduZef-kysely koostui monivalintakysymyksistä, joihin oli annettu vastausvaihtoehdot. Osassa kysymyksistä pystyi vastaamaan useamman vaihtoehdon puolesta, kun taas osassa kysymyksistä vaadittiin valitsemaan yksi vaihtoehto.

EduZef- kyselyn aineisto ajettiin raportin muotoon. Tästä vastasi Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankevastaava. Kyselyn tuloksia lähdettiin käymään läpi yhdessä kokonaishankkeen hankevastaavan kanssa. Jokainen kysymys käsiteltiin, ja niiden suhdetta verrattiin varhaiskasvatuspalveluiden tarpeeseen kylillä.

EduZef-kysely ei antanut tarpeeksi tietoa kaikkien alueen varhaiskasvatustarpeista, joten yhdessä hankevastaavan kanssa luotiin kohdennettu kysely (LIITE 2) Länsi-Asikkalan koulupiirin alueella asuville alle seitsemänvuotiaiden vanhemmille. Kysely lähetettiin Asikkalan kunnan toimesta alueella asuville perheille. Kyselyyn vastattiin nimettömänä.

Kohdennettu kysely koostui avoimista ja monivalintakysymyksistä. Kyselyn lopuksi annettiin myös vastaajille mahdollisuus esittää toiveita ja kommentteja Länsi-Asikkalan varhais-

kasvatuspalveluihin liittyen. Vastaukset koottiin yhteen. Kohdennetun kyselyn tulokset vaikuttivat huomattavasti enemmän Länsi-Asikkalan varhaiskasvatuspalveluiden tarpeen huomioimisessa.

Valitettavasti osa EduZef-kyselyn vastauksista jäi saamatta, koska kaikki vastaajat eivät olleet painaneet lähetä vastaukset painiketta. Näitä tietoja ei luonnollisestikaan saatu käsiteltyä.

6.5 Kyläillat keskustelufoorumeina

Kokonaishanke järjesti kyläillat kyläkouluilla. Kyläiltojen tarkoituksena oli esitellä Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hanketta. Kyläilloissa käytiin keskustelua monipalvelukeskusten tarpeesta ja palvelujen laajuudesta, kuunneltiin kyläläisten toiveita ja ehdotuksia miten monipalvelukeskuksia voisi kussakin Asikkalan kylässä toteuttaa. Ensimmäisten kyläiltojen perusteella järjestettiin myös toisen kyläillat, joissa päästiin keskustelemaan kylien tarpeista ja suunnitelmista tarkemmin. Kyläilloista tiedotettiin Asikkalan kunnan internet sivuilla, sekä Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin Facebook sivuilla.

Kyläiltojen keskusteluista tehtiin muistiinpanot. Jokaisen kyläillan anti kirjattiin ylös. Muistiinpanot kirjoitettiin puhtaaksi word-tiedostoiksi, joista niitä oli helpompi analysoida. Ensimmäisten kyläiltojen keskusteluita käytettiin pohjana toisten kyläiltojen aikana. Muistiinpanoja käytettiin toimintamallien suunnitteluissa mukana. Täten kyläläiset pääsivät osallistumaan monipalvelukeskusten suunnitteluun vielä paremmin kuin pelkän kyselytutkimuksen kautta.

6.6 Ohjausryhmä hankkeen tukena

Ohjausryhmän kokoontumisissa keskusteltiin kokonaishankkeen kulloisistakin vaiheista. Jokaisella kerralla kokonaishankkeen hankevastaava oli koostanut hankkeen etenemisestä esityksen, jonka perusteella keskustelua käytiin. Ohjausryhmän jäsenet ehdottivat, ottivat kantaa ja pohtivat yhdessä mahdollisia tapoja kylien monipalvelukeskuksille. Ohjausryhmä koostui Asikkalan kunnan koulutus- ja varhaiskasvatusjohtajista, kyläkoulujen rehtoreista ja päiväkotien johtajista, kylien, järjestöjen ja yrittäjien edustajista sekä rahoittajan edustaja Päijät-Hämeen liitosta. Ohjausryhmää veti Asikkalan sivistyslautakunnan puheenjohtaja.

Ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa Asikkalan puiset pyörät - pyörivät sittenkin hankkeen aikana. Jokaisella kerralla hankkeen etenemisestä keskusteltiin. Uusia toimintaehdotuksia oli ohjausryhmän mahdollisuus esittää, joita voitiin ottaa huomioon suunnitellussa

monipalvelukeskuksia. Viimeisellä kerralla ohjausryhmä antoi sanallista palautetta Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeesta.

6.7 Aineiston analysointi

Aineistoa kerättiin koko hankkeen aikana, joten aineiston analysointia tehtiin samalla kun aineistoa kertyi haastattelujen, palvelutarvekartoituskyselyiden ja kyläiltojen kautta. Dokumenttianalyysin keinoin alettiin purkaa aineistoa. Haastatteluista, kyselytutkimusten tuloksista, kyläilloista saadut muistiinpanot luettiin ja käsiteltiin useaan kertaan. Muistiinpanot kirjoitettiin ja tallennettiin word-tiedostoksi, josta ne saatiin esille aina uuden tiedon tultua. Aineiston kirjoittamisesta puhtaaksi vastasin haastattelujen ja kyläiltojen osalta. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankevastaava oli vastuussa EduZef-kyselyn tuloksista. Tiedostot tulostettiin, ja esille tulleita seikkoja, jotka vaikuttavat monipalvelukeskuksiin korostettiin erivärisillä kynillä.

Saaduista haastattelu tiedoista löytyi yhteyksiä myös jo tutkittuun tietoon. Saadut tulokset varhaiskasvatuspalveluiden osalta on esitetty tässä Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta kehittämishankkeen kappaleessa 7.

6.8 Toimintaehdotuksen koonti

Kyselyn ja kyläiltojen pohjalta lähdettiin luonnostelemaan toimintaehdotuksia varhaiskasvatuksen osalta Asikkalan kunnalle. Vierailuista ja haastatteluista saama tieto myös otettiin huomioon luonnosteluvaiheessa. Toimintaehdotus luotiin yhdessä Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin kokonaishankkeen hankevastaavan kanssa. Kyselyn ja kyläiltojen perusteella saatiin selville kylien perheiden, asukkaiden ja kunnan työntekijöiden toiveita ja kehittämisehdotuksia monipalvelukeskuksen tarpeesta.

Jokaisessa kylässä on erilainen tilanne varhaiskasvatuspalveluiden suhteen. Tämä otettiin huomioon ehdotuksia tehdessä. Lopulliseen muotoon ehdotukset kirjoitettiin ja Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen loppuraportissa esitettiin toimintaehdotukset. Toimintaehdotukset esitellään tämän opinnäytetyön kappaleessa 8. Tässä hankkeessa esitetään toimintaehdotukset varhaiskasvatuspalveluiden osalta.

6.9 Kehittämishankkeen aikataulu

Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta opinnäytetyön aloitus oli syksyllä 2016. Hankkeen suunnittelutyötä tehtiin yhdessä Asikka-

lan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeen hankevastaavan kanssa. Suunnitelmaseminaari esitettiin joulukuussa 2016.

Syksyn aikana osallistuin Pienkouluseminaariin Tampereella ja Eduskunnan kansalaisinfossa pidettyyn Uuden ajan kyläkouluista virtaa kuntiin -seminaariin. Molemmissa seminaareissa oli asiantuntijoita esittelemässä kyläkoulujen mahdollisuuksista.

Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hanke käynnistyi 1.1.2017. Kokonaishankkeen hankevastaava kartoitti kaikkien hankkeisiin kuuluvien alueiden palvelut ja väestöpohjan. Alueet koostuivat nykyisten kyläkoulujen (Kalkkinen, Länsi-Asikkala ja Vesivehmaa) koulunottoalueista. Täsmällisten väestötietojen saaminen postinumeroiden perusteella oli haasteellista, koska se ei suoraan vastaa oppilaaksiottoalueita. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 11.) Varhaiskasvatus maaseudulla -varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta hanke yhdistyi kokonaishankkeen kanssa heti tammikuusta 2017, ja aikataulu koostui kokonaishankkeen aikataulusta.

Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta hankkeen aikataulu venyi lopullisen raportin kirjoittamisen suhteen, joten Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta opinnäytetyö ei valmistunut samaan aikaan, kun Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankeraportti.

Taulukossa 1 on esitelty Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta kehittämishankkeen aikataulu.

TAULUKKO 1. Kehittämishankkeen aikataulu

SYKSY 2016	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyön aloittaminen kokonaishankkeen kanssa • Suunnitelmaseminaari • Lupahakemus
TAMMIKUU 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin kehittämishankkeen aloitus • Varhaiskasvatus maaseudulla - hankkeen yhdistäminen kokonaishankkeeseen • Vierailut (Tikkalan päiväkoti-koulu, Jyväskylä ja Lusin koulu, Heinola) • Palvelutarvekartoituksen laatiminen
HELMIKUU 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Palvelutarvekartoitukset • Vierailu (Koijärven koulu-päiväkoti) • Kyläillat • Varhaiskasvatuspalveluiden suunnittelutyön aloittaminen
MAALISKUU 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Palvelutarvekartoitusten tulosten analysointi • Kyläillat • Ohjausryhmän kokoontuminen
HUHTI - SYYSKUU 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Opinnäytetyön kirjoittaminen • Kokonaishankkeeseen osallistuminen
SYKSY 2017 - SYKSY 2018	<ul style="list-style-type: none"> • Opinnäytetyön kirjoittaminen
JOULUKUU 2018	<ul style="list-style-type: none"> • Opinnäytetyöseminaari

7 KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN

7.1 Tutustumiskäynnit

Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen hankevastaava sopi vierailukohteet etukäteen. Vierailukohteissa Tikkanan päiväkotikoulussa, Lusin koulussa ja Koijärven koulu-päiväkodissa käytettiin haastattelua, joka on käytetyimpiä tiedonkeruumenetelmiä (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34). Haastattelukysymykset koottiin yhdessä hankevastaavan kanssa ennen vierailukäyntejä.

Haastattelun tarkoituksena oli kartoittaa toimintatapoja sekä etuja ja haittoja jo olevista monipalvelukeskuksista. Tutustumiskäyntien aikana haastattelut tehtiin yhdessä kokonaishankkeen kanssa. Haastattelukysymyksiä käytettiin pohjana keskustelulle (LIITE 1), haastattelusta saatu aineisto kirjattiin muistiinpanoiksi, jotka yhdessä kokonaishankkeen hankevastaavan kanssa purettiin kirjalliseen muotoon, jotka ovat esitelty seuraavaksi, jokainen vierailukohde erikseen. Haastateltavat olivat jo toiminnassa olevien monipalvelukeskusten henkilöstöä.

Saatujen haastattelujen tuloksia hyödynnettiin luodessa kehittämishankkeen toimintaehdotusta Asikkalan kunnan monipalvelukeskuksille ja siellä järjestettävälle varhaiskasvatukselle. Yhdessä hankevastaavaan kanssa käytiin läpi jokainen vierailukäynti, ja yhdessä pohtien nostettiin esille vierailukohteiden positiivisia vaikutuksia monipalvelukeskusten arkeen. Myös esille tulleita kehittämiskohtia otettiin pohdintaan, jotta ne osattaisiin monipalvelukeskusten suunnitteluvaiheessa ennakoida.

7.1.1 Lusin koulu

Tammikuussa 2017 kävimme tutustumassa Heinolassa Lusin kylään yhdessä hankevastaavan kanssa. Vierailukäynnillä haastateltiin Lusin koulun ja Päiväkotia Satulinnan henkilöstöä. Lusin kylässä toimii Lusin koulu ja Päiväkotia Satulinnassa, joka on Heinolan kaupungin Kettukallion päiväkodin satelliittiyksikkö. Perusopetus ja varhaiskasvatus tarjotaan omina yksikköinä, joista molemmista vastaa Heinolan kaupunki. Lusin koululla on yhteinen rehtori Kirkonkylän koulun kanssa, ja rehtori on läsnä kerran viikossa. Päiväkodin johtaja on yhteinen Kettukallion päiväkodin kanssa. Päiväkodin johtaja käy Päiväkotia Satulinnassa todella harvoin. Päiväkotia on aloittanut toimintansa 2006-2007, jota ennen päivähoitoa on tarjonnut ryhmäperhepäivähoito. Koulu on aloittanut toimintansa 1948. Koulua on laajennettu 2002.

Lusin koululla on vierailuhetkellä 52 oppilasta kirjoilla, jotka opiskelevat yhdysluokilla 1 -2, 3 -4 ja 5 - 6. Koululla on 3 luokanopettajaa, yksi koulunkäynninohjaaja ja englanninopettaja, joka käy kahtena päivänä viikossa kerrallaan neljä tuntia. Erityisopettaja käy kerran viikossa viisi tuntia.

Päiväkoti Satulinnassa on 12 iältään 1 - 5-vuotiasta lasta, 6 esiopetuslasta, joista yksi on kokopäiväinen ja iltapäivähoidossa on kaksi koululaista. Päiväkodin henkilöstö koostuu yhdestä lastentarhanopettajasta, joka on hoitaa esiopetuksen koulun tiloissa, kahdesta lastenhoitajasta ja yhdestä perhepäivähoitajasta, jolla on vastuullaan keittiö ja siihen liittyvät tehtävät. Kiertävä erityislastentarhanopettaja käy kerran viikossa 2 tuntia kerrallaan. Päiväkoti on auki 6.30 - 16.30, ja päiväkodin toimintakausi noudattaa koulukalenteria.

Lastenhoitajat suunnittelevat itse toimintansa päiväkodilla. Lastentarhanopettaja on esiopetusajan 9 - 13 koululla, jonka jälkeen lastentarhanopettajalla on lastentarhanopettajan suunnittelu-aika. Päiväkodilla lastentarhanopettaja on hetken iltapäivästä ryhmässä.

Yhteistyötä koulun ja päiväkodin välillä ei ole. Esiopetus ja koulu tekevät yhteistyötä alku- luokkatoimintana yhden tunnin viikossa. Esioppilaat eivät voi osallistua koulun retkiin, toiminta näivettyi eriarvoisuuteen vedoten. Esiopetuslapset ulkoilevat eri aikaan kun koululaiset.

Päiväkodilla on kerran kuussa yhteinen työilta Kettukallion päiväkodin kanssa. Työilta järjestetään Kettukallion päiväkodin tiloissa.

Molemmilla yksiköillä, koululla ja päiväkodilla, on oma talous. Henkilöstö ei liiku, vaan molemmat hoitavat itse sijaisjärjestelyt. Päiväkoti on ollut tyytyväinen työympäristön rauhallisuuteen, työn tekemiseen omaan tahtiin, ympäröivään ympäristöön, pieneen ryhmään ja kiertävän erityisopettajan palveluihin.

7.1.2 Tikkalan päiväkotikoulu

Tammikuussa 2017 kävimme tutustumassa kokonaishankkeen hankevastaavan ja Asikkalan kunnan vt. varhaiskasvatusjohtajan kanssa Tikkalan päiväkotikouluun Jyväskylässä. Samalla haastateltiin koulun johtajaa sekä päiväkodin henkilökuntaa Tikkalan toiminnasta. Tikkalan päiväkotikoulu on uusi rakennettu rakennus, joka otettiin käyttöön 2009.

Iso sali palvelee koko aluetta. Viiden eri kylän lapsia on koulussa. Alueella asuu 800 - 1000 henkilöä, joista Tikkalan kylässä asuu n. 400 henkilöä. Pisin koulumatka on n. 10 km, suurimmalla osalla n. 5 km. Alueelle on rakennettu uusia asuinalueita, ja päiväkodin ja koulun oppilaita on tullut lisää.

Koululla ja päiväkodilla ovat erilliset hallinnolliset johtajat, koulun hallinnollinen johtaja on Korpilahden yhtenäiskoulussa ja koululla on luokanopettaja, joka työskentelee koulun johtajana. Päiväkodin hallinnollinen johtaja käy kerran viikossa päiväkodilla, hallinnollisella johtajalla on kolme päiväkotia alaisuudessaan. Päiväkodilla on myös hallinnollinen varajohtaja, päiväkodilla työskentelee vastuulastentarhanopettaja.

Päiväkodilla on tiistaisin ja torstaisin aamupäivän aikana kerhotoimintaa, ja vastuu kerhotoiminnasta on yhdellä päiväkodin työntekijällä. Tällöin tätä päiväkodin työntekijää tuuraa osa-aikainen työntekijä.

Päiväkodin henkilöstörakenne koostuu yhdestä vastuulastentarhanopettajasta, kahdesta lastentarhanopettajasta, kolmesta lastenhoitajasta ja yhdestä osa-aikaisesta työntekijästä, joka on töissä neljänä päivänä viikossa. Kolmella päiväkodilla on kaksi yhteistä varahenkilöä, jotka sijaistavat poissaoloja.

Tilat päiväkodilla olivat isot, lapsia voisi olla 70. Tilanne vierailupäivänä oli 41 lasta, jonka lisäksi kerhotoimintaan osallistui 8 lasta. Päiväkoti on auki 7 - 17, tarvittaessa päiväkotia on auki vanhempien työn tai opiskelun takia kello 6 - 18 välisenä aikana. Päiväkoti on auki koulun kanssa samaan aikaan, poikkeus kesä jolloin päiväkotia on auki juhannukseen asti, muuten saman lailla kiinni kuin koulukin. Päivystävä päiväkotia on Jyväskylän Keltinmäellä, noin 20 kilometrin päässä Tikkalasta.

Kokemuksia Tikkalan päiväkodista

Päiväkodissa koetaan olevan päiväkodin henkilöstössä hyvää henkeä, joustavuutta, vaihtuvuutta henkilökunnassa ei ole ollut kuin avustajien suhteen. Pieni yksikkö koetaan vahvuudeksi, jossa tunnetaan kaikki lapset. Ulkoillaan samalla pihalla. Tiedonkulku toimii.

Yhteistyö koulun kanssa koetaan siten, että pystyy vaikuttamaan. Yhteistyö vaihtelee vuosittain, esikoululaiset ovat enemmän yhteistyössä ensimmäisen ja toisen luokan yhdysluokan kanssa. Nivelvaihe helpottaa koulun alkamista esikoululaisilla. Vanhemmilta saatu hyvää palautetta, isoja tiloja on kehitetty.

Koululla ja päiväkodilla oma talous, joten hankinnat tehdään erikseen. Henkilöstö ei liiku päiväkodin ja koulun välillä. Vastuulastentarhanopettaja on pitänyt koululaisille bänditoimintaa, jolloin koulun johtaja on pitänyt taidepajaa päiväkotilapsille. Yhteistyö koulun kanssa matalan kynnyksen mukaan, toivotaan koko henkilökunnan sekä koulun ja päiväkodin vahvuuksia käyttöön. Toivotaan vaihtoa ja kiertoa keskenään. Yhteistyötä on ollut yhteisten juhlien, seurakunnan kirkkohetkien, liikunta-leikkitoimintana sekä esikoululaiset ovat olleet koulun puolella.

Asiakastyytyväisyyskyselyt tehdään kaksi kertaa vuodessa. Pääsääntöisesti saatu hyvää palautetta. Vanhemmilla mahdollisuus vastata kyselyyn päiväkodilla iPadien kautta, jolloin vanhemmille ollut tarjolla kahvia ja keksiä.

7.1.3 Kojjärven koulu-päiväkoti

Kojjärven koulu-päiväkotiin tutustuttiin helmikuussa 2017 yhdessä kokonaishankkeen hankevastaavan kanssa. Vierailukäynnillä haastateltiin Kojjärven koulu-päiväkodin koulun johtaja. Kojjärven koulu-päiväkoti sijaitsee Forssassa. Koulu-päiväkoti on otettu käyttöön 7.1.2015. Koulun tilat on suunniteltu noin 100 lapselle, ja päiväkotiyhdelle ryhmälle (25 lasta). Koulu-päiväkodin johtaja mainitsi heti haastattelun alussa, että päiväkodista tehtiin liian pieni. Vuoden 2017 alussa koululla oli 64 oppilasta, jotka oli jaettu kolmeen yhdysluokkaan. Päiväkodilla oli 45 lasta, johon kuuluivat myös esiopetusikäiset.

Henkilöstö koostuu päiväkodilla kahdesta lastentarhanopettajasta, joista toinen on myös vastuulastentarhanopettaja. Päiväkodilla työskentelee myös kuusi lastenhoitajaa. Suunnitellun päiväkodin tilat eivät ole kyseiselle määrälle lapsia tarpeeksi, joten päiväkotiyhtä käyttää myös koulun tiloja. Koulun puolella työskentelee kolme opettajaa, yksi erityisopettaja ja kaksi koulunkäynninohjaajaa. Koulun johtajalla on vastuullaan Kojjärven koulu-päiväkodin talousjohto, henkilöstöjohtaminen ja koulun pedagoginen johtaminen. Vastuulastentarhanopettajalla on päiväkodin pedagoginen johtaminen vastuullaan.

Päiväkoti on auki tarpeen mukaan 5.30 - 17.30, joka koetaan ongelmalliseksi. Työvuoro-suunnittelu on vastuulastentarhanopettajan vastuulla. Henkilöstö on liikkuvaa, joten päiväkodin poissaolojen paikkaajana voi toimia koulunkäynninohjaaja ja lastentarhanopettaja on voi toimia sijaisena koulun puolella.

Haasteelliseksi on koettu kaksoishallinto. Positiivisia puolia Kojjärvellä on koettu, kun nivelvaihe esikoulusta ensimmäiselle luokalle on helpompi. Henkilöstö on tyytyväinen, kun viestintä sujuu. Yhteiset tapahtumat, kuten juhlat, aamun avaukset ja kirkkohetket, koetaan toimiviksi. Henkilöstö on sitoutunut. Yhteissuunnittelulle kaivataan enemmän aikaa.

7.2 Varhaiskasvatuksen tuottaminen muuten kuin julkisin varoin

Varhaiskasvatusta voidaan tuottaa myös muuten kuin kunnan tarjoamana palveluna. Seuraavaksi on esitelty vaihtoehtoja kunnan tuottamalle varhaiskasvatukselle. Varhaiskasvatuspalveluita ei välttämättä tarvitse järjestää kunnallisesti, vaan varhaiskasvatustarjontaa voi olla muunlaistakin.

7.2.1 Yksityisen hoidon tuki

Yksityisen hoidon tukea voi saada perhe, jos alle kouluikäistä lasta hoitaa yksityinen päivähoiton tuottaja. Lasten yksityisen hoidon tukeen kuuluvat hoitoraha, hoitolisä ja mahdollinen kuntalisä kotikunnasta riippuen. Hoitorahaan vaikuttaa lapsen varhaiskasvatusoikeus ja hoitolisään vaikuttaa perheen tulot sekä lapsen varhaiskasvatusoikeus. (Kansaneläkelaitos, 2018.)

Aluehallintovirasto tekee rekisteröintipäätöksen yksityisten päiväkotien toiminnan aloittamisesta, muutoksesta ja lopettamisesta (Aluehallintovirasto 2018). Yksityisen varhaiskasvatuspalvelujen tuottajan tulee tehdä ennen toiminnan aloittamista, oleellisista muutoksista, vastuuhenkilön vaihtumista tai lopettamista ilmoituksen varhaiskasvatuksesta vastaavalle monijäseniselle toimielimelle siihen kuntaan, jossa palveluja tuotetaan. Tämä toimielin tekee ilmoituksen aluehallintovirastolla, jotka merkitsevät tiedot rekisteriin. Aluehallintovirastot sekä kunnat ohjaavat ja neuvovat yksityisiä palveluntuottajia, kun he suunnittelevat varhaiskasvatuspalveluita. Yksityisen varhaiskasvatuspalveluntuottajan tulee ottaa yhteyttä kunnan viranomaiseen hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista. (Suomi.fi 2018)

7.2.2 Yhdistys varhaiskasvatuspalvelun tuottajana

Kontiolahden Selkien kylässä 2010-luvun alussa ei ollut kunnan järjestämää varhaiskasvatusta. Maisemakylien Vellikello yhdistys on Selkien ja Mönnin kyläyhdistys, joka jätti lupahakemuksen päiväkodin perustamista varten. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää kyläin elinvoimaisuutta, sekä ylläpitää perinnepainotteista päiväkotia Vellikelloa. Yhdistykset voivat tuottaa päivähoitoa, mutta päivähoiton tuottaminen ei voi olla yhdistyksen ensisijainen tehtävä. (Pöllänen 2016, 161 - 162.)

7.3 Kyläillat

Kokonaishanke järjesti eri kylillä kyläillat, johon kyläläiset pääsivät osallistumaan. Hankkeeseen mukana olevilla kylillä Kalkkinen, Vesivehmaa ja Länsi-Asikkala osallistui henkilöitä keskustelemaan kylän asioista. Kyläiltoja järjestettiin jokaisessa kylässä kaksi. Kyläiltoihin osallistui noin 30 henkeä jokaisessa illassa. Ensimmäiset kyläillat koostuivat Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeen esittelyllä, jonka jälkeen avointa keskustelua Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeesta ja hankkeen esittelemästä monipalvelukeskuksesta. Toisissa kyläilloissa syvennyttiin vielä enemmän keskustelemaan ja pohtimaan monipalvelukeskusten toteuttamista kylillä. Kyläilloista saamat keskustelut, ehdotukset ja pohdinnat koottiin muistiinpanoiksi, joita hyödynnettiin toimintaeh-

dotusta suunniteltaessa kokonaishankkeen vastaavan kanssa. Kyläläisten esille tulleita ehdotuksia ja toiveita käytettiin selkeästi luodessa toimintaehdotuksia eri kylille.

7.3.1 Kalkkinen

Kalkkisten kyläillä ei noussut esiin erityistä huolta tai keskustelua varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisestä kylällä. Se onkin luonnollista, koska Kalkkisten kylällä on vuonna 2015 avattu koulun yhteyteen kunnallinen päiväkotitoimitus tiloihin. Päiväkotia ennen Kalkkisissa on toiminut kunnallinen ryhmäperhepäivähoito. Kyläiltaan osallistuneet olivat valtaosaltaan ikääntyneempiä ihmisiä.

7.3.2 Länsi-Asikkala

Länsi-Asikkalan koululla ensimmäisessä hankeillassa tuli esiin varhaiskasvatuspalveluiden puuttuminen. Länsi-Asikkalan koululla keskusteltiin uuden rakennuksen mahdollisuudesta. Ehdotuksina oli rivitalosta, joista toinen pääty olisi varhaiskasvatuksen käytössä ja toiseen päätyyn rakennettaisiin ikäihmisille tai muille asuntoja, ja keskelle tulisi yhteinen tila, jossa voisi kokoontua koko kylä. Suunnittelulle mietittiin rahoitusta, ja yhtenä ehdotuksena oli Leader-rahoitus. Ruokapalvelun tuottajaksi ehdotettiin yksityistä yrittäjää, joka hoitaisi varhaiskasvatuksen ja koulun ruokapalvelun. Iltapäivähoidon tarve tuli esille, ja ehdotuksena oli varhaiskasvatuksen kanssa samoissa tiloissa myös iltapäivähoito.

Uudisrakennukseen tarvitaan rahoitus, ja kyläiltaan osallistuneilta tuli ehdotuksina osuus-kunta tai säätiöt. Asikkalan kunnan rakennusvalvontaan tulisi ottaa yhteyttä, onko Länsi-Asikkalan koulun tontille mahdollisuutta rakentaa uutta rakennusta.

Toinen vaihtoehto ehdotus kyläillä tuli, että rakennetaan uusi liikuntahalli Kyläyhdistyksen tai kunnan rakentamana koulun lähelle. Täten koululta vapautuva nykyinen liikuntasali pukuhuoneineen muutettaisiin varhaiskasvatuksen tarpeita vastaaviksi. Hankerahoitusta tähän voisi hakea ja hyödyntää, esimerkiksi Leader tai VALO.

7.3.3 Vesivehmaa

Vesivehmaan kyläillä ei noussut erityistä keskustelua varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisestä, koska Vesivehmaalla on toimiva päiväkotitoimitus. Yhteistyö päiväkodin ja koulun välillä ja päiväkodin aukioloajat aiheuttivat keskustelua hankeillassa.

Vanhemmat joutuvat kuljettamaan koulujen loma-aikoina lapsensa Asikkalan kunnan keskustassa sijaitsevaan päivystävään päiväkotiin, jonka etäisyys on Vesivehmaalta noin 9 kilometriä. Huoltajat ottivat esiin tilanteen, jos perhe asuu Vesivehmaan päiväkodilta vas-

takkaiseen suuntaan useamman kilometrin päässä. Tulee päivän aikana ylimääräistä ajoa työmatka huomioiden jopa 50 kilometriä, kun lapsi viedään koulujen loma-aikoina päivystävään päiväkotiin Vääkseen. Huoltajat toivoivat, että yhden ryhmän verran voisi olla päivähoitopaikkoja loma-aikoina Vesivehmaan päiväkodilla.

Kyläilloissa tuli esille koulun ilta- ja viikonlopun käyttö mahdollisuus. Koululla ei ole ilta-käyttöä kuin liikuntasalissa. Vesivehmaalla ei ole kokoontumistilaa, joka lisäisi yhteisöllisyyttä.

7.4 Palvelutarvekartoitus

Palvelutarvekartoitus kysely toteutettiin Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin - hankkeen hankevastaavan kanssa yhdessä. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa kylien vakituisten ja vapaa-ajanasukkaiden palvelutarpeita. Kysely toteutettiin EduZef-sovelluksella. Kysymykset laadittiin mahdollisimman helpoiksi ja vain vähän tulkinnan varaa jättäviksi. Kysely esitettiin muutamilla henkilöillä ja ohjausryhmä hyväksyi lopullisen kyselyn. Kyselyn luomisesta EduZef-sovellukseen loi hankevastaava. Kysely toteutettiin Internet-kyselynä helmi- ja maaliskuun 2017 aikana. Kyselyä mainostettiin Asikkalan kunnan ja Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hankkeen Facebook sivuilla sekä kunnan kotisivuilla, Asikkalan kylien tiedotteissa ja hankkeen kyläilloissa.

Kokonaiskyselyyn vastasi yhteensä 185 vastaajaa, joista varhaiskasvatuksen sisältöihin vastasi yhteensä 116 vastaajaa. Kyselyä luodessa tehtiin päätös, että jos taloudessa ei ole alle 7-vuotiaita lapsia, varhaiskasvatuksen kysymykset jäivät kyseisiltä talouksilta pois. Tästä johtuen varhaiskasvatuksen sisältöihin vastanneiden määrä on pienempi kuin kokonaiskyselyyn vastanneiden määrä.

Varhaiskasvatuksen kysymykset koostuivat otsakkeiden: Varhaiskasvatuspalvelut (alle 7-vuotiaat) perhepäivähoito, ryhmäperhepäivähoito (ryhmis), päiväkotihoito, leikkitoiminta (3 - 6 -vuotiaiden kerhotoiminta) tai esiopetus alle. Ensimmäiseen kysymykseen Mitä varhaiskasvatuspalveluita alueellanne käyttäisitte? pystyi valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon.

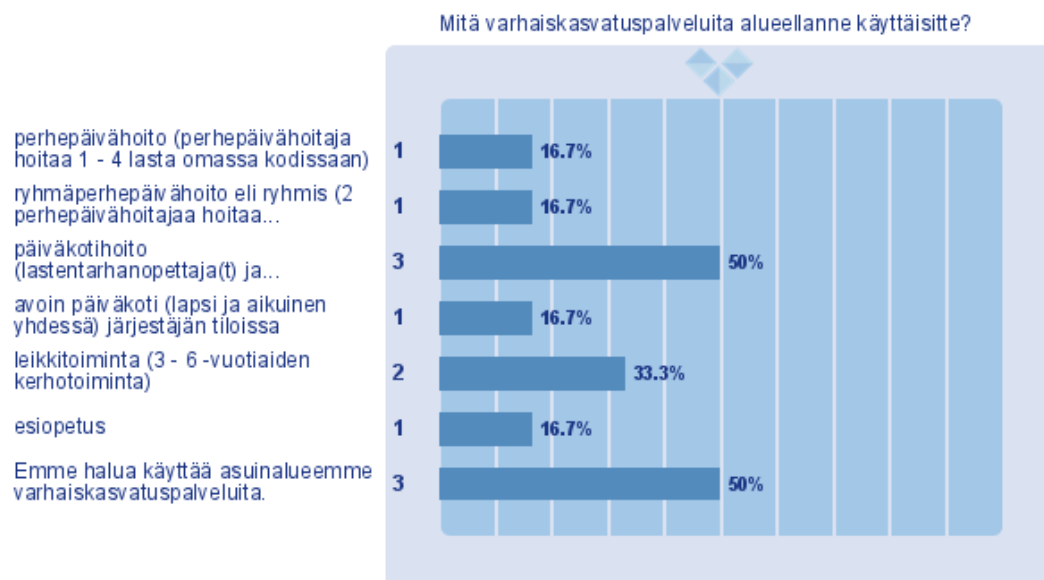
Palveltarvekartoituskyselyjen pohjalta kartoitettiin monipalvelukeskusten tarpeellisuutta, ja palveluita, joita kyläläiset sekä vapaa-ajan asukkaat haluaisivat kylälle. Tässä kehittämissankkeessa huomioidaan seuraavaksi palvelutarvekartoituskyselyn tulokset varhaiskasvatuksen osalta.

7.5 Palvelutarvekartoituskyselyn tuloksia varhaiskasvatuksen osalta

Palvelutarvekartoituskyselyn pohjalta lähdettiin suunnittelemaan monipalvelukeskuksia Asikkalan kylille. Palvelutarvekartoituskyselyn perusteella pohdittiin monipalvelukeskusten tarpeellisuutta eri kylissä, ja etenkin varhaiskasvatuspalveluiden tarpeellisuutta Länsi-Asikkalan kyläkoulun yhteydessä, josta ei löydy varhaiskasvatuspalveluita. Seuraavaksi on esitelty palvelutarvekartoituskyselyn tulokset kylittäin.

7.5.1 Kalkkinen

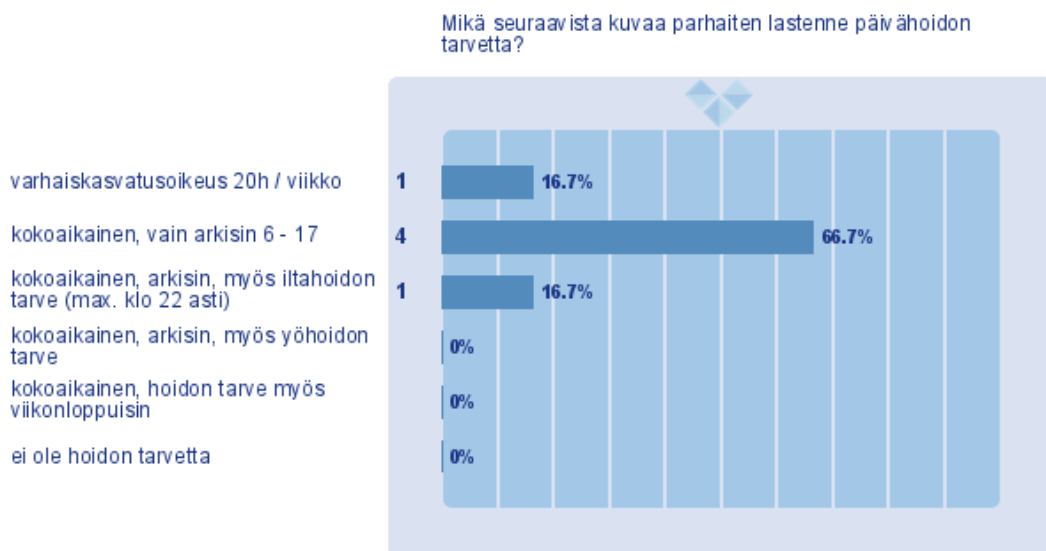
Kalkkisten alueen kyselyyn vastasi yhteensä 33 taloutta, jotka asuvat vakituisesti Kalkkisten alueella. Vapaa-ajan asukkaita vastasi yhteensä 21 taloutta. Kyselyyn vastanneista yhteensä alle 7-vuotiaiden alle kouluikäisten lapsia oli 10 taloutta. Perheen koot vaihtelivat tasaisesti yhden, kahden ja kolmen tai enemmän lapsilukumäärän mukaan.

KUVIO 5. Mitä varhaiskasvatuspalveluita alueellanne käyttäisitte?

Kuviossa 5 tulokset vaihtelevat, ja perheiden toiveet varhaiskasvatuspalveluille ovat erilaiset. Tällä hetkellä Kalkkisissa on kunnan tarjoama yhden ryhmän päiväkotito. Leikkitoimintaa 3-6-vuotiaille lapsille toivottiin myös. Vapaa-ajan asukkaat eivät tarvitse päivähoitoa lapsilleen, koska he eivät ole Asikkalan kunnan asukkaita.

Vapaa-ajan asukkaiden vastauksista tai vakituisten jotka eivät halua käyttää asuinalueemme palveluita, kysymykset siirtyivät seuraaviin, ja he eivät enää vastanneet varhaiskasvatuksen osa-alueen kysymyksiin.

KUVIO 6. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten lastenne päivähoiton tarvetta?

Kuviossa 6 vastausten perusteella tarve kokopäivähoitolle Kalkkisten alueella on suurin, joten kunnan päiväkoti vastaa tähän tarpeeseen. Asikkalan kunta tarjoaa Vääksyssä iltahoitoa tarvitseville perheille päivähoitoa. Henkilöstö kulujen takia ei ole taloudellisesti järkevää tarjota iltahoitoa yhden lapsen tarpeisiin.

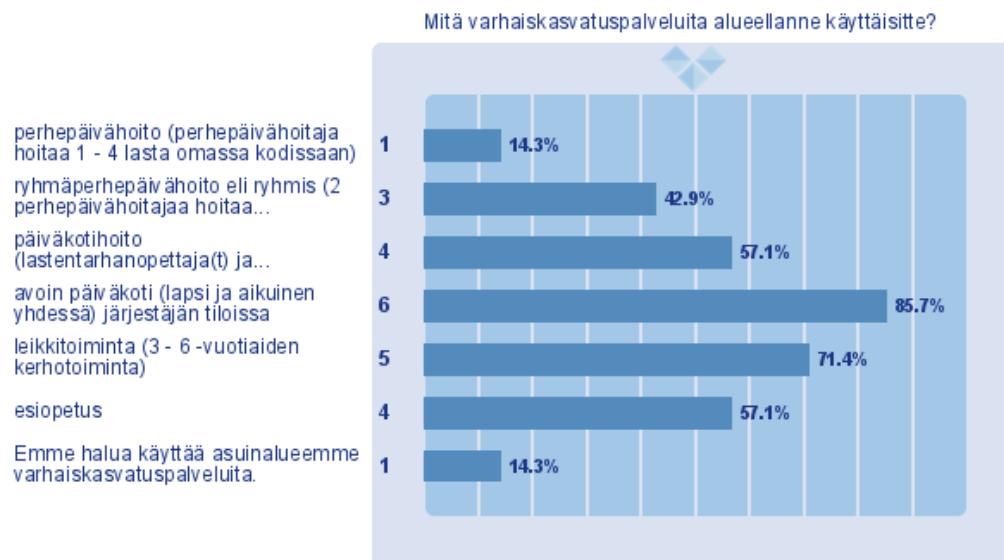

KUVIO 7. Yksityinen vai kunnallinen varhaiskasvatus?

Kuviossa 7 kysyttiin yksityisen vai kunnallisen varhaiskasvatuksen käyttöä. Kalkkisissa toimiva päiväkoti vastaa perheiden tarpeisiin varhaiskasvatuksen osalta. Varhaiskasvatuksen järjestää kunta, joten Kalkkisissa ei ole tällä hetkellä tarvetta yksityisen järjestämään varhaiskasvatukseen.

7.5.2 Länsi-Asikkala

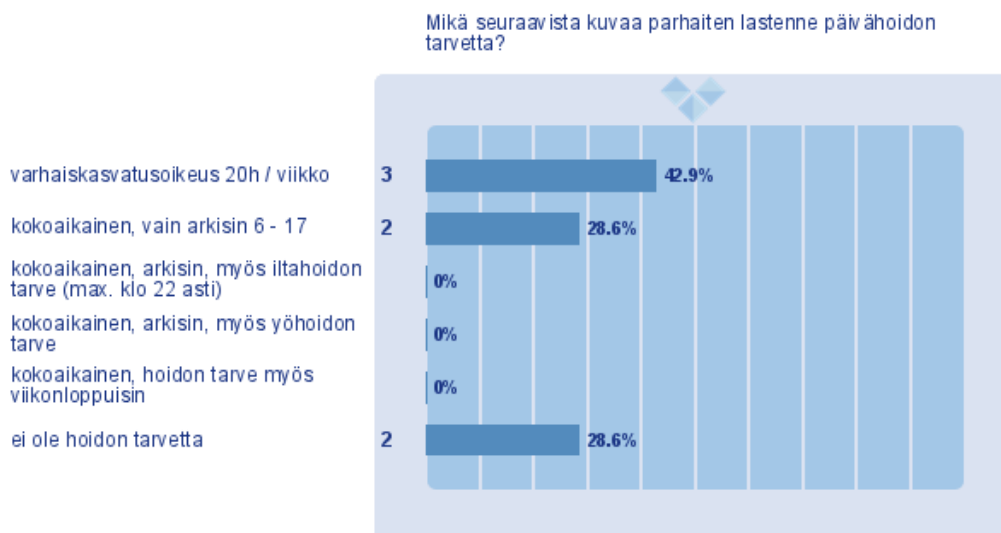
Kyselyyn vastasi yhteensä 41 taloutta, joista vain viidellä on lapsia. Lasten lukumäärä vaihteli yhdestä lapsesta useampaan lapsiperheissä.

KUVIO 8. Mitä varhaiskasvatuspalveluita alueellanne käyttäisitte?

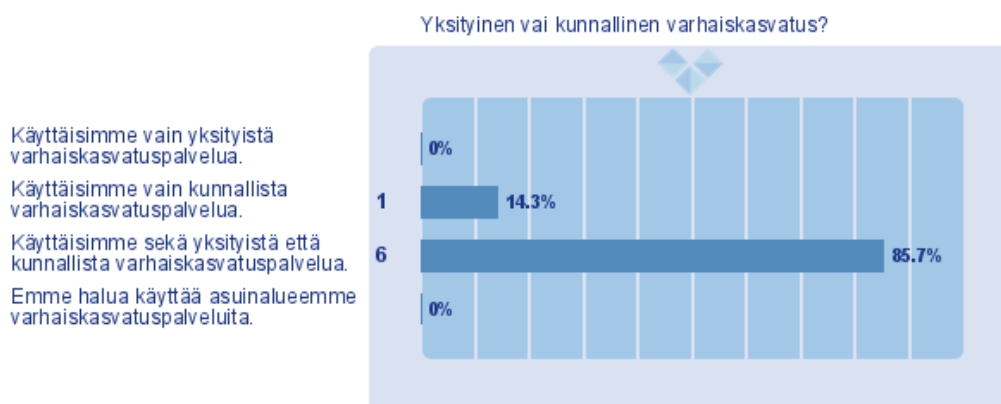
Kuviossa 8 Länsi-Asikkalan kyselyyn vastanneista varhaiskasvatuspalveluiden käyttöä eniten kannatusta saivat päiväkotihoito, esiopetus sekä leikkitoiminta 3 - 6-vuotiaille ja avoin päiväkotito. Länsi-Asikkalan alueella ei ole päiväkotitoimintaa tai leikkitoimintaa alle kouluikäisille lapsille. Lähin päiväkotito sijaitsee Asikkalan kunnan kuntakeskuksessa Vääk-syssä.

Vapaa-ajan asukkaiden vastauksista tai vakituisten jotka eivät halua käyttää asuinalueemme palveluita, kysymykset siirtyivät seuraaviin, ja he eivät enää vastanneet varhaiskasvatuksen osa-alueen kysymyksiin.

KUVIO 9. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten lastenne päivähoidon tarvetta?

Kuvio 9 kertoo päivähoidon tarpeesta Länsi-Asikkalan alueella. Päivähoidon tarve Länsi-Asikkalassa vaihteli 20 tuntia viikossa ja kokoaikaisen arkisin sijoittuvan hoidon tarpeen välille.

KUVIO 10. Yksityinen vai kunnallinen varhaiskasvatus?

Kuvion 10 mukaan, jos Länsi-Asikkalassa olisi tarjolla varhaiskasvatuspalvelu, olisivat alueen perheet valmiita käyttämään joko kunnan tai yksityisen tarjoamaa varhaiskasvatuspalvelua. Vain yksi perhe käyttäisi vain kunnallista varhaiskasvatuspalvelua.

EduZef-kysely Länsi-Asikkalan kohdalla ei antanut tarpeeksi tietoa todellisesta varhaiskasvatuspalveluiden halukkuudesta. Siitä syystä päädyttiin tekemään kohdennettu kysely varhaiskasvatuspalveluita käyttäville perheille. Länsi-Asikkalassa ei ole tarjolla kunnallista tai yksityistä päiväkotitoimintaa. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankevastaa- van kanssa yhdessä luotiin kohdennettu kysely. Kohdennetun kyselyn lähetti Asikkalan

varhaiskasvatuspalvelut perheille postitse, jotta kysely kohdentuisi suoraan kohderyhmälle. Kohdennetun kyselyn vastaukset kerättiin nimettömänä.

Kohdennettuun kyselyyn (LIITE 2) vastasi 16 perhettä. Kysely toteutettiin keväällä 2017. Kohdennetun kyselyn perheissä oli yhteensä 23 varhaiskasvatusikäistä lasta. Kyselyn toteutus ajankohtana perheiden lapsista 13 olivat päivähoidossa ja hoidon tarve oli arkisin 6 - 17 välillä. Kenelläkään perheistä ei ollut tarvetta ilta, viikonloppu tai yöhoitoon, jota järjestetään keskitetysti kuntakeskuksen Vääksyn päiväkodissa Hulivilissä. Täten kunnan tarjoama varhaiskasvatuspalvelu pystyisi keskittämään aukioloajan arkisin kello 6 - 17 välille.

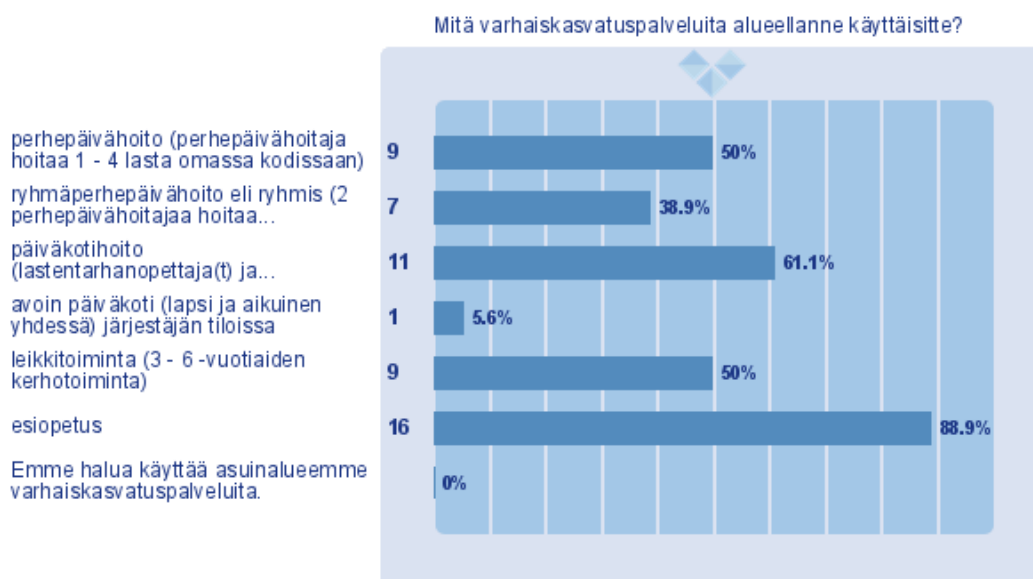
Kohdennetussa kyselyssä kysyttiin alle 7-vuotiaiden hoidon tarvetta tulevaisuudessa sekä milloin hoidon tarve alkaisi. Perheet tarvitsevat kokopäivähoitoa 6 - 17 välillä arkisin. Kahdella perheellä oli kyselyä tehdessä hoidon tarve 20 tuntia viikossa, yhdellä perheellä oli tarve kokopäivähoitoon toukokuusta lokakuun loppuun, muuten hoidon tarve on 20 tuntia viikossa. Hoidon tarpeen aloitus ajankohdat vaihtelivat syksystä 2017 aina syksyyn 2018.

Esiopetuksen järjestämisestä Länsi-Asikkalan koulun yhteydessä omana ryhmänä osallistumisesta kysyttiin, ja 16 perheestä vain yksi halusi lapsensa Vääksyyn esiopetukseen. Muut perheet halusivat kyselyn perusteella lapsensa Länsi-Asikkalaan esiopetukseen.

Kohdennetun kyselyn perusteella Länsi-Asikkalan alueella on tarvetta varhaiskasvatuspalveluille. Tämä otettiin huomioon alkaessa suunnitella toimintaehdotusta Länsi-Asikkalan kohdalla.

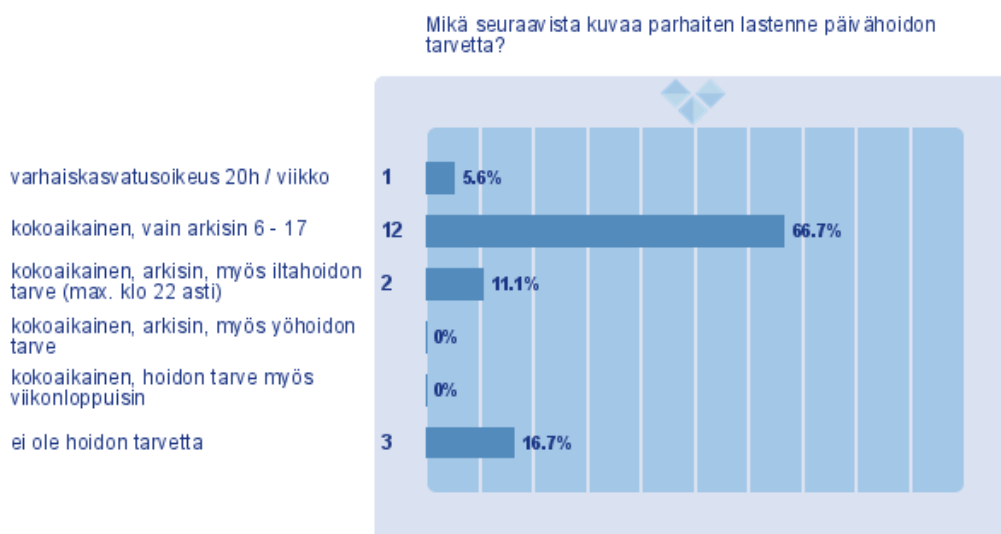
7.5.3 Vesivehmaa

EduZef-kyselyyn vastasi 42 taloutta. Vesivehmaalla toimii kunnan neljäryhmäinen päiväkotikoti, jossa järjestetään esiopetusta. Vesivehmaalla toimii myös peruskoulun luokat 1 - 6.

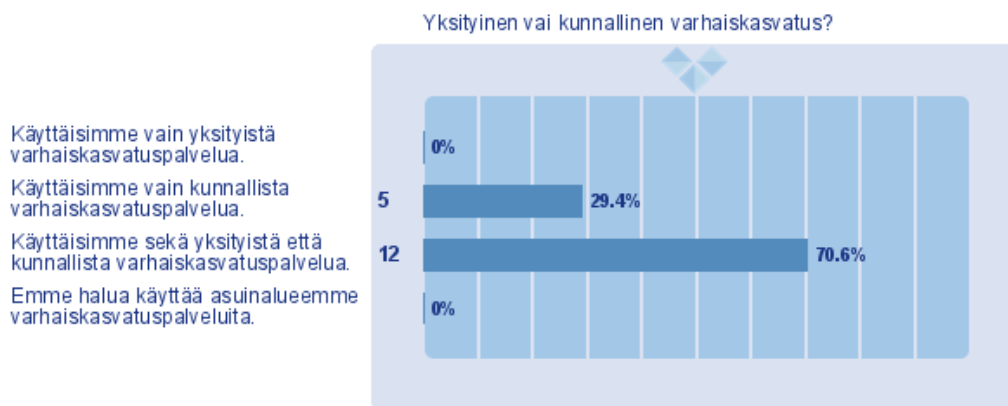
KUVIO 11. Mitä varhaiskasvatuspalveluita alueellanne käyttäisitte?

Kuvion 11 mukaan Vesivehmaan alueella on päiväkotihoidolle ja esiopetukselle kysyntää, joten kunnan päiväkotitoiminta tarjoaa perheille heidän tarvitsemaa palvelua. Myös perhepäivähoito hoitomuotona sopii osalle perheistä. Esiopetus järjestetään Vesivehmaan päiväkodilla, ja se vastaa kyselyyn vastanneiden tarpeita esiopetuksen järjestämisestä.

KUVIO 12. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten lastenne päivähoiton tarvetta?

Kuvion 12 mukaan suurin osa perheistä tarvitsee arkisin 6 - 17 välille sijoittuvaa päivähoitoa lapsilleen. Asikkalan kunnan kuntakeskuksessa Vääksyssä on tarjolla iltahoitoa, johon kahden lapsen perheen tarpeisiin vastataan siellä. Iltahoidon järjestäminen kahdelle lapselle ei ole taloudellisesti kannattavaa henkilöstökulujen takia.

KUVIO 13. Yksityinen vai kunnallinen varhaiskasvatus?

Yksityisen vai kunnallisen varhaiskasvatuksen kuvion 13 mukaan Vesivehmaalla käytetään yksityistä tai kunnallista varhaiskasvatusta. Viisi vastanneista ilmoitti, että he käyttäisivät vain kunnallista palvelua. Vesivehmaalla toimii kunnallinen päiväkoti, jossa tarjotaan myös esiopetusta. Vesivehmaan varhaiskasvatuspalvelut tuottaa Asikkalan kunta, joka tarjoaa perheille arkisin 6 - 18 välillä päivähoitoa, perheiden tarpeiden mukaan. Täten tällä hetkellä Vesivehmaalla ei ole tarvetta yksityiselle varhaiskasvatuspalvelulle.

8 KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSIA - TOIMINTAEHDOTUS ASIKKALAN KUNNAN KYLÄKOULUJEN YHTEYTEEN

8.1 Länsi-Asikkala

Hankkeen kyselyjen ja hankeiltojen perusteella suurin tarve varhaiskasvatuspalveluille on Länsi-Asikkalan alueella. Länsi-Asikkalan alueella vaihtoehdoksi nousivat uudisrakennuksen rakentaminen koulun alueelle tai koulun sisäliikuntatilan muuttaminen varhaiskasvatuksen tiloiksi, ja kylälle rakennettaisiin uusi liikuntahalli.

Kohdennetun kyselyn tulosten mukaan, Länsi-Asikkalan perheet valitsisivat lähialueen varhaiskasvatuspalvelut. Hankeillassa Länsi-Asikkalassa yhtenä vaihtoehtona nähtiin uudisrakennus, johon rahoitusvaihtoehtoina olisi osuuskunta, säätiö tai kunnan omarahoitus. Väliaikaisratkaisuna mietittiin varhaiskasvatusta tarjottavan koulun pienessä liikuntasalissa. Kyselyn mukaan myös yksityisen tarjoama varhaiskasvatuspalvelu kävisi perheille.

Vaihtoehtoja varhaiskasvatuksen järjestämiseksi Länsi-Asikkalassa on järjestää varhaiskasvatuspalvelut osana koulua, kuten Kalkkisten palvelukeskuksessa. Tämän hetkiset koulun tilat eivät kuitenkaan salli päiväkodin liittämistä Länsi-Asikkalan koulun yhteyteen. Vaihtoehtoina Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta sekä kokonaishankkeen Asikkalan Puiset rattaat - pyörivät sittenkin ehdotuksiksi tulivat

A) Länsi-Asikkalan koulu puretaan ja tilalle rakennetaan uudisrakennus, josta löytyy tilat kolmiopettajaiselle koululle ja yksiryhmäiselle päiväkodille. Kustannusarvio uudisrakennukselle olisi 2,4 miljoonaa euroa (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 20).

B) Koulun lähelle rakennetaan liikuntahalli, joko Kyläyhdistyksen tai kunnan rakentamana. Täten koululta vapautunut nykyinen liikuntasali pukuhuoneineen muutettaisiin varhaiskasvatuksen tiloiksi. Myös tähän voisi hyödyntää hankerahoitusta. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 20.)

C) Esiopetus järjestettäisiin koulun yhteydessä. Esioppilaille järjestettäisiin tarvittaessa esiopetusajan ulkopuolella päivähoitoa. Päivähoito järjestettäisiin siten, että koulunkäynninohjaaja voi tehdä tarvittaessa myös aamu- ja iltavuoroa päivähoitossa. Lisäksi varhaiskasvatuksesta vastaava lastentarhanopettaja tekee kokoaikaista työtä. Tämän myötä voitaisiin tarjota maksullista aamu- ja iltapäivätoimintaa koululaisille, joilla on tarve. Esiopetus voi toimia metsäeskarin tavoin ulkona. Koululla on muutamia pieniä tiloja, joita voitaisiin kunnostaa esiopetuksen ja päivähoiton tarpeisiin. Länsi-Asikkalan alueella muuta varhaiskasvatusta järjestettäisiin perhepäivähoidossa sekä vaihtoehtona päiväkodissa

kunnan keskuksessa Vääkysssä. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 20 - 21.)

D) Asikkalan kunta rakentaa koulun alueella yksiryhmäisen päiväkodin, jonka yläkertaan tulee rivitaloasuntoja. Asunnot voidaan vuokrata tai myydä. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 21.) Yksityiset kyläläiset ovat rahoittaneet alustavia suunnitelmia päiväkotirakennukselle Länsi-Asikkalan koulun välittömään läheisyyteen. Suunnitelmissa oli huomioitu päiväkodin toimintatilan käyttö iltaisin ja viikonloppuisin kyläläisten olohuoneena. Päiväkotirakennuksen rakentamishankkeen rahoitusta haluttiin keventää yksityisasuntojen rakentamisella päiväkodin yhteyteen.

8.2 Kalkkinen

Kalkkinen jatkaa toimintaansa palvelukeskuksena, jossa järjestetään varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetuksen alakoulu luokat 1. - 6. Kalkkisissa kehitetään muita monipalvelukeskuksen tarjoamia palveluita, kuten kyläläisten yhteisen kokoontumispaikan eli kylän olohuoneen kehittämistä sekä ruokahuollon järjestämistä palvelukeskuksessa. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 19.)

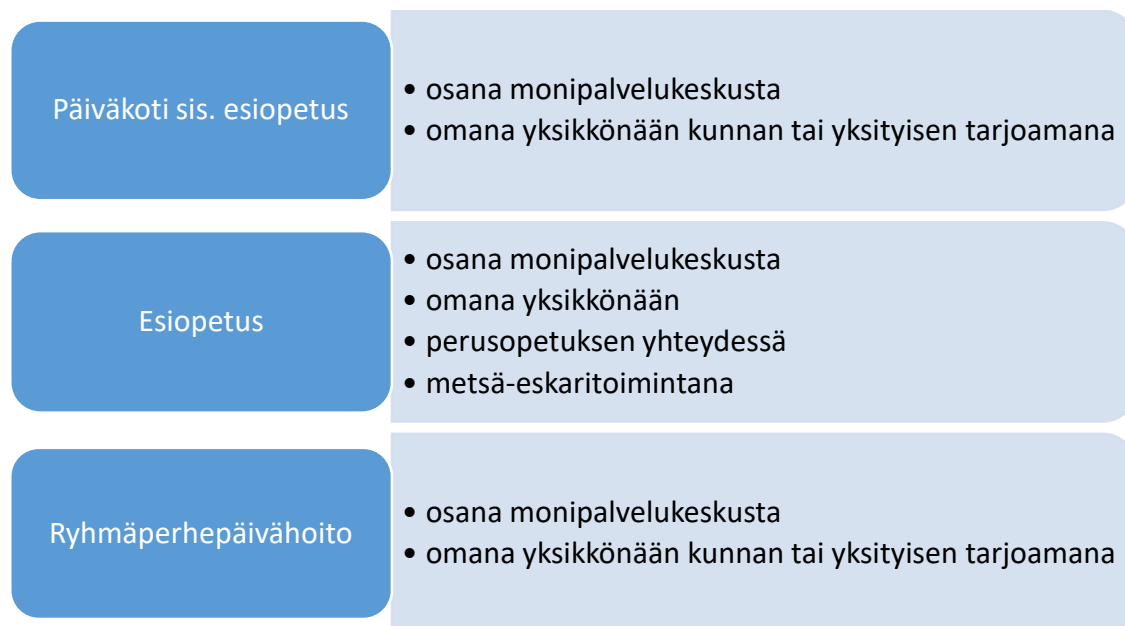
8.3 Vesivehmaa

Vesivehmaalla tarjotaan varhaiskasvatus kunnallisessa päiväkodissa. Varhaiskasvatuksen ja koulun välistä yhteistyötä ei juurikaan ole. Parantamalla yhteistyötä Vesivehmaan koulun ja päiväkodin yhdistelmä monipalvelukeskukseksi toisi askeleen lähemmäksi tavoitetta. Yhteistyön kehittäminen lähtee koulun rehtorin ja varhaiskasvatuksen esimiehen yhteistyön sekä yksittäisten henkilöstön jäsenten yhteistyön lisäämisellä. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 20.)

8.4 Varhaiskasvatuksen vaihtoehtoja maaseudulla

Ehdotettujen toimintaehdotusten lisäksi varhaiskasvatusta voi toteuttaa myös muilla tavoin. Vaihtoehtoja esitellään lisää, jos ehdotetut toimintamallit eivät sovellu tilojen tai kustannusten takia järjestettäväksi kyläkoulujen yhteyteen tai halutaan kehittää vielä erilaisia tapoja järjestää varhaiskasvatus. Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta -kehittämishankkeesta voivat hyötyä myös muut kunnat. Täten on myös perusteltua esitellä muita vaihtoehtoja varhaiskasvatuspalveluiden toteuttamisesta sekä kertoa monipalvelukeskuksen henkilöstön pätevyysvaatimuksista. Monipalvelukeskuksen hyötyjä ja haasteita esitellään, koska ne vaikuttavat monipalvelukeskusten suunnitteluun.

Varhaiskasvatusta voidaan tarjota maaseudulla erilaisin vaihtoehdoin, kuten esiopetus omana ryhmänä, esiopetus perusopetuksen yhteydessä, metsäeskeri-toimintana, ryhmäperhepäivähoitona koulun yhteydessä, päiväkotiki koulun yhteydessä, ryhmäperhepäivähoito omana yksikkönään tai päiväkotiki omana yksikkönään. Varhaiskasvatusta voidaan tarjota julkisen palvelun tuottamana tai yksityisen päivähoidon tuottamana. Myös yhdistys voi olla varhaiskasvatuspäivähoito tuottaja. Kuviossa 14 esitellään varhaiskasvatuksen vaihtoehtoja.

KUVIO 14. Varhaiskasvatuksen järjestämismuutoksia

Varhaiskasvatuksen vaihtoehdot tulee ottaa huomioon suunnitellessa monipalvelukeskusta maaseudulla. Jokainen monipalvelukeskus voi toimia eritavalla tilojen ja muiden resurssien suhteen. Myös yksityisen toimijan tuottama varhaiskasvatusta on vaihtoehto maaseudun varhaiskasvatuspäivähoito.

8.4.1 Monipalvelukeskuksen henkilöstö ja pätevydet

Monipalvelukeskuksia perustaessa on tärkeää ottaa huomioon henkilöstön koostumus ja koulutusvaatimukset. Lait ja asetukset määräävät henkilöstön pätevydet. Seuraavaksi esitellään henkilöstön pätevyysvaatimukset.

Päiväkodin henkilöstön tulee koostua varhaiskasvatuksen opettajista, varhaiskasvatuksen sosionomista ja varhaiskasvatuksen hoitajista. Päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajaksi on kelpoinen kasvatustieteen kandidaatti tai sosionomi AMK. Lastenhoitajaksi on kelpoinen lähihoitajan tutkinnon tai lastenhoitajan tutkinnon suorittanut henkilö. (Varhaiskasvatustilaki 540/2018.)

Perusopetuksessa luokanopettajana voi toimia kasvatustieteen maisteri, joka on suorittanut

*vähintään 60 opintopisteen tai vähintään 35 opintoviikon laajuiset peruskou-
lussa tai perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien
monialaiset opinnot sekä vähintään 60 opintopisteen tai vähintään 35 opin-
toviikon laajuiset opettajan pedagogiset opinnot (Asetus opetustoimen hen-
kilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998, 4§.)*

Koulunkäynninohjaajan kelpoisuuden päättää työnantaja. Koulunkäynninohjaajan työteh-
tävässä voi toimia henkilö, joka on suorittanut koulunkäynnin- ja aamu- tai iltapäivätoimin-
nanohjaajan, koulunkäyntiavustajan, nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja, lähihoitajan, sosio-
nomin AMK:n, kehitysvammaohjaajan tai lastenhoitajan koulutuksen. (SuPer koulunkäyn-
ninohjaajan asialla 2011, 15.)

8.4.2 Monipalvelukeskuksen hyödyt

Monipalvelukeskuksia perustaessa kannattaa ottaa huomioon hyödyt, mitä syntyy. Hyöty-
jä on monenlaisia, joita kannattaa kunnissa ottaa huomioon suunniteltaessa kuntalaisille
palveluitaan.

Henkilöstön liikkuvuus on monipalvelukeskuksen vahvuus. Täten koulunkäynninohjaaja
jolla on lastenhoitajan pätevyys, pystyy liikkumaan niin koulun kuin päiväkodin puolella
joustavasti. Myös koulunkäynninohjaajalle tulisi täydet työtunnit, kun työpäivä jatkuisi kou-
lulaisten jo lähdettyä kotiin. Henkilöstön liikkuvuudella sijaisjärjestelyt helpottuvat, kun ei
tarvitse pyytää ulkopuolista sijaista. Henkilöstön liikkuvuus tuo taloudellisia säästöjä, kun
henkilöstön pystyy sijoittamaan sinne, missä on tarve. Tuttu henkilöstö luo myös turvaa
lapsille ja luo turvallisen polun varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Lasten, olivat he
päiväkodissa tai koulussa, on helpompi lähestyä aikuisia, kun aikuiset ovat jokaista lasta
varten. Lapset saavat enemmän sosiaalisia suhteita, ja lapset oppivat erilaisten aikuisten
kohtaamisista.

Huoltajien on myös helpompi lähestyä monipalvelukeskuksen henkilöstöä, kun huoltajat
esimerkiksi pystyvät asioimaan lapsensa asiat samalle palvelukeskuksen johtajalle. Palve-
lukeskuksen etuja ovat myös yhteiset tiedotuskäytänteet, niin sähköisesti kuin paperises-
tikin. Yhteiset juhlat, tapahtumat ja retket ovat maaseudulla asuvien perheiden etu, ettei
tarvitse lähteä erikseen esimerkiksi päiväkodin juhliin ja koulun juhliin. Retkien järjestämi-
nen luo myös säästöjä, kun kuljetukset pystytään hoitamaan kerralla. Perusopetuksen
lapset voivat toimia kummioppilaina varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla, joten sosi-
aalisia suhteita muodostuu myös täten.

Hankintoja monipalvelukeskukseen pystyy tekemään joustavasti materiaalien yhteiskäytöllä ja yhteistilauksilla. Monipalvelukeskuksen henkilökunnan tiedon ja taidon jakaminen ja hyödyntäminen on vahvuus, jota kannattaa käyttää suunniteltaessa toimintaa. Päiväkotitoiminnan järjestäminen monipalvelukeskuksen yhteydessä tuo korkeammin koulutettua henkilöstöä varhaiskasvatuksen opettajan toimesta. Varhaiskasvatus ja koulu hyödyntävät yhteisiä tukipalveluita, kuten ruokahuollon, siivouksen ja kiinteistönhuollon. Yhteistyökumppaneiden kanssa työskentely on palvelukeskukselle etu. Yhteistyökumppaneita voivat olla kyläyhdistykset, seurakunta, urheilu- ja nuorisoseurat ja vanhempainyhdistykset.

Monipalvelukeskuksesta on imago hyötyä kunnalle ja kylälle. Monipalvelukeskukset myös voivat olla toiminnan jatkuvuuden kannalta hyödyllisiä ja ne turvaavat palveluita, kuten varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelut.

8.4.3 Monipalvelukeskuksen haasteet

Monipalvelukeskuksen haasteita kannattaa myös huomioida, kun aletaan suunnitella monipalvelukeskuksia. Kunnissa ja kylissä voi esiintyä muutosvastarintaa, kun kehitetään uusia toimintatapoja. Tiedottaminen ja mahdolliset vaikuttamisväylät kuntalaisille tulee olla tiedossa. Myös kuntien poliittinen päätöksenteko tulee ottaa huomioon, koska kuntien hallinnosta vastaa viime kädessä kunnan- / kaupunginvaltuusto. Huomioitavaa on se, että perinteisesti varhaiskasvatus ja koulupalvelut ovat eri virkamieshallinnon alla, esimerkiksi koulutusjohtaja ja varhaiskasvatusjohtaja. Tämä voi tulla esille monipalvelukeskuksen johtajalle, kun esille nousee varhaiskasvatukseen tai koulupalveluihin liittyviä kysymyksiä.

Monipalvelukeskuksen johtaminen pätevyysvaatimusten mukaan on myös haasteellista, koska päiväkodin ja koulun johtajilla on erilaiset pätevyysvaatimukset. Uusi varhaiskasvatustuki (540/2018) toi päiväkodin johtajan pätevyysvaatimukseen muutoksia: päiväkodin johtajalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin tehtävään oikeuttava tutkinto sekä vähintään kasvatustieteen maisterin tutkinto.

Koulun rehtorin pätevyys vaatimukset määräytyvät Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998) mukaan, joita ovat ylempi korkeakoulututkinto, opettajan kelpoisuus ja riittävä kokemus opetustehtävistä sekä "opetushallituksen hyväksymien perusteiden mukainen opetushallinnon tutkinto, vähintään 25 opintopisteen tai vähintään 15 opintoviikon laajuiset yliopiston järjestämät opetushallinnon opinnot".

Haasteita ovat myös peruskoulun kuuluminen Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (OVTES) ja varhaiskasvatuksen kuuluminen Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimuksen (KVTES) piiriin. Työehtosopimusten eroavaisuudet esimerkiksi loma-aikojen sekä palkkauksen suhteen ovat haasteellisia.

Henkilöstön joustava siirtyminen voi olla haasteellista, jos henkilöstö ei ole sitoutunut monipalvelukeskuksen ajatusmalliin liikkuvasta työnteosta päiväkodin ja koulun välillä. Liikkuvuus tarvitsee avointa mieltä ja yhteistoiminnallisuutta.

Monipalvelukeskuksien uudisrakentaminen sekä vanhojen tilojen muuttaminen monipalvelukeskuksiksi voi olla haasteellista, jos rahoituksen pohjana toimii yksityisrahoittaminen. Yksityisrahoituksen liittäminen osaksi kunnallista rakentamista vaatii joustavaa ajattelua ja asioiden sopimista virkamies- ja poliittisessa johdossa, mutta se ei ole kuitenkaan mahdollisuus. On olemassa toimivia esimerkkejä yksityisrahoituksella rakennetuista kunnallisia palveluita tarjoavista yksiköistä, muun muassa Pukkilan Hyvinvointikeskus Onni. Hyvinvointikeskus rakennettiin yksityishenkilön testamentilla osoitetuilla varoilla (Pukkilan kunta 2018).

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Keskeisiä tuloksia pohdinnan kautta

Asikkalan kunta on saanut positiivista huomiota kokonaishankkeen toteutuksesta kuntasektorilla. Asikkalan kunta erottuu edukseen lähipalveluiden tuottajana. Lähipalveluiden tuottaminen Kalkkisissa, Länsi-Asikkalassa ja Vesivehmaalla kertoo kunnan elinvoimaisuudesta ja lisää muuttamishaluja kuntaan ja kyliin. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 23.)

Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen ehdotukset ja kehittämiskohteet ovat kaikkien kolmen kyläkoulun yhteyteen luotaisiin monipalvelukeskukset tukemaan tulevaisuuden kunnan keskeistä hyvinvointitehtävää (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 23). Varhaiskasvatuspalveluiden tuominen palvelukeskukseen myös Länsi-Asikkalassa luo palvelukeskukseen kunnallisen lähipalvelun. Länsi-Asikkalan kyselyistä tuli ilmi selkeästi Länsi-Asikkalan alueen perheiden toiveen oman alueen varhaiskasvatuspalvelusta.

Varhaiskasvatuksen lisäksi Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen ehdotuksena kehittämiskohteeksi palvelukeskukseen on, että jokaisessa palvelukeskuksessa olisi kyläläisten olohuone. Kyläläisten olohuoneesta löytyisi kyläkirjasto ja kokoontumispaikka koko kylälle.

Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta kehittämishankkeesta saatujen haastattelujen, palvelutarvekartoituskyselyjen ja kyläiltojen perusteella Asikkalan kunnassa on tarvetta monipalvelukeskuksille. Kirjallisuus ja aiemmat tutkimukset (esimerkiksi Tantarimäki ja Korpinen) kertovat varhaiskasvatuspalveluiden tarpeesta maaseudulla, sekä kyläkoulujen merkityksestä maaseudun palveluverkostossa. Erilaisia monipalvelukeskuksia perustaessa tulee ottaa huomioon myös Suomen lait ja asetukset, jotka ohjaavat meitä.

Kuntalain (2015/410) mukaan kunnan tulee edistää asukkaiden hyvinvointia. Kunnan tulee myös edistää alueensa elinvoimaa. Kunnan tarkoituksena on järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Tähän kuntalain kohtaan monipalvelukeskukset vastaisivat maaseudulla joustavasti. Monipalvelukeskuksen tuoma sosiaalisuus, sekä toimintojen tuominen samaan paikkaan on taloudellisesti järkevää.

Hämeenahon (2014) tutkimuksessa tuli esille, että maaseudulla asuvien äitien ja heidän perheidensä tärkeitä asioita maaseudulla asuessa olivat palvelujen saatavuus, kuten ruo-

kakauppa, koulu, terveyspalvelut ja päivähoito. Molempien vanhempien työssäkäynnille edellytykselle on alle kouluikäisten lasten turvallinen ja pysyvä hoidon järjestäminen. (Hämeenaho 2014, 124.) Asikkalan kunnan kylien monipalvelukeskusten yhteydessä tarjottava varhaiskasvatus tukisi vanhempien työssäkäyntiä tai opiskelua. Monipalvelukeskus toisi mahdollisesti myös muita palveluita kylälle, kuten mahdollisia terveyspalveluita, esimerkiksi, neuvolan, terveydenhoitajan tai sairaanhoitajan palveluita.

Varhaiskasvatuspalveluiden käyttö on perheille tärkeää huoltajien työllistymisen tai opiskelujen kannalta. Päiväkodin sijainti suhteessa vanhempien työpaikkaan osoittautui tärkeäksi puitetekijäksi, kuten Hujala, Junkkari ja Mattila (2006) artikkelissaan toteavat. Myös Zitting ja Ilmarinen (2010) toteavat, että palvelun on oltava ihmiset huomioivaa, jotta palvelua käytetään mielellään. Jokaisen Asikkalan kyläkoulun yhteydessä oleva varhaiskasvatuspalvelu, päiväkotiki tai muu vaihtoehto, luo perheille mahdollisuuden lähipalveluun. Länsi-Asikkalan perheille varhaiskasvatuksen tarjoaminen oman kyläkoulun yhteydessä nähtiin tärkeänä.

Elinikäisen oppimisen pohjana olevat varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus ovat lasten kehityksen ja oppimisen kannalta järjestelmällisesti etenevä oppimispolku. Laadukkuudesta vastaavat varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö. Henkilöstön tulee tuntee koulutusjärjestelmä. Lasten oppimisen, kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin sujuvuuden takia myös siirtymävaiheet tulee suunnitella ja arvioida. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18.) Monipalvelukeskuksessa tarjottava varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus luovat siirtymävaiheiden suunnitteluun ja arviointiin helpomman lähtökohdan. Henkilöstö pystyy tekemään yhteistyötä siirtymävaiheiden yhteydessä helpommin. Perusopetuksen opettajat voivat käydä jo varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen piirissä olevia lapsia tervehtimässä tai havainnoimassa. Myös vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä voi edistää, kun monipalvelukeskuksen henkilöstö on yhteistä.

Zitting & Ilmarinen (2010) toteavat, että kuntakohtaisina lähipalveluina yritetään säilyttämään päivähoito, perusopetuksen luokat 1 - 6, vanhustenhoito, neuvolat ja koulu- ja opiskeluterveydenhuolto. Palveluverkkoja joudutaan katsomaan uudesta näkökulmasta, jolloin palveluiden sijainti tai aukioloajat voivat muuttua. Esimerkiksi ikärakenteen muutos voi muokata haja-asutusalueen palveluita. Jos väestö ikääntyy, voivat vanhuspalveluiden kysyntä kasvaa tai vastaavasti päiväkotien ja muiden lasten ja nuorten palveluiden kysyntä voi kasvaa muuttovoittoalueilla. (Zitting & Ilmarinen 2010, 56.) Monipalvelukeskukset voivat muokkaantua palveluiden tarpeiden mukaan. Näitä asioita kannattaa ottaa huomi-

oon suunniteltaessa Asikkalan kunnan sekä muiden mahdollisten monipalvelukeskusten suunnittelutyössä.

Monipalvelukeskukset tuovat taloudellisesti säästöjä, koska palvelut voidaan yhdistää yli sektori- ja ikäryhmärajojen (Matthies ym. 2011, 79 - 80). Monipalvelukeskukset mahdollistavat myös palveluiden säilymisen pienissä kylissä ja taajamissa (Rehunen, Rantanen, Lehtola & Hiltunen 2012, 109). Asikkalan kunnan jo olemassa olevien kyläkoulujen yhteyteen saadaan luotua monipalvelukeskuksia. Myös Korpinen (2010a) toteaa, että hyödyntämällä olemassa olevia kiinteistöjä keskittämällä palveluita yhteen luodaan järkeviä ratkaisuja tilojen ja palveluiden suhteen. Kouluilla on merkitystä koko kylän toimintaa. Koulu toimii kylän kohtaamispaikkana ja monitoimitilana.

Säästöjä tuo myös välineiden hankinta yli sektorirajojen, kuten Luukkainenkin (2003) toteaa. Perusopetus ja varhaiskasvatus voivat hankkia yhteisesti oppimateriaalia sekä muita opetukseen ja kasvatukseen liittyviä välineitä. Materiaalisten investointien hyödyntämisen puolesta puhuu myös Korpinen (2010b). Säästöt kerryttävä kuntien taloutta positiiviseen suuntaan, joten näitä hyötyjä tulee ehdottomasti huomioida.

Monipalvelukeskukset voivat toimia eri-ikäisten lasten tukena. Turvallinen jatkumo varhaiskasvatuksesta perusopetukseen on lapselle hyväksi. Kuten Luukkainen (2013) myös toteaa, että toimintaa voi olla lapsille koulun ja varhaiskasvatuksen lisäksi kerhojen ja harrastustoiminnan kautta. Lapset ovat turvallisessa toimintaympäristössä, jossa lasten on hyvä kasvaa. Myös Zitting ja Ilmarinen (2010) ovat todenneet, että jos varhaiskasvatus järjestetään kaukana lapsen asuinpaikasta, voi lapsi jäädä lähiyhteisönsä ja kaveriverkostonsa ulkopuolelle. Varhaiskasvatus lähipalveluna on tärkeää, jotta lapsi pääsee osaksi alueensa sosiaalisia verkostoja.

Monipalvelukeskuksella on mahdollisuudet hyödyntää varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen osaamista, esimerkiksi luokanopettajan tai varhaiskasvatuksen opettajan erilaisia vahvuuksia. Kuten tutustumiskäynnillä Tikkanen päiväkotikoulussa heidän henkilökuntansa kertoma esimerkki: vastuulastentarhanopettaja pitää koululaisille bänditoimintaa, jolloin koulun johtaja on tullut pitämään taidepajaa päiväkotilapsille. Tutustumiskäyntien haastatteluissa tuli myös ilmi, että kylien asukasmäärä oli lähtenyt nousuun, ja alueelle rakentui uusia taloja.

Koijärven tutustumiskäynnillä tuli esille myös se, että uudisrakennus oli jo alkujaan tehty pieneksi. Tämä kannattaa ottaa huomioon suunnitellessa mahdollisia uudisrakennuksia. Kyläkoulun ja varhaiskasvatuksen säilyminen kylällä lisää muuttohalukkuutta kylille, kuten tämä on tullut ilmi tutustumiskäyntien yhteydessä. Tutustumiskäynneillä haastateltavat

kertoivat varhaiskasvatuksen ja koulun luovan kylille mielenkiintoa uusien asukkaiden suhteen. Myös uudisrakentaminen kylillä oli kasvussa.

Monipalvelukeskuksien ja varhaiskasvatuksen järjestäminen kylillä on kuntalaisten kuuntelemista ja mahdollisten uusien asukkaiden saamista kylille. Myös Korpinen (2010a) on todennut, että palveluiden vaikutus tulee huomioida asukkaiden työllistymisen, paikkakunnalla pysymisessä ja asukkaiden saamisessa. Varhaiskasvatus lähipalveluna maaseudun kylillä on kylän kasvuvoimainen tekijä yhdessä perusopetuspalveluiden kanssa.

Maaseudulla asuminen on suomalaisille tärkeää, ja sitä arvostetaan. Aho ja Ilola (2004) toteavat, että suurin osa suomalaisista toivovat maaseudun pysyvän asuttuna ja samalla suomalaiset toivovat päättäjiltä erilaisia toimia, että maaseutu Suomessa pysyisi elinvoimaisena. Maaseutua kannattaa markkinoida asuinalueena, ja asumisen positiivisia puolia tuoda esille.

Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategian 2017–2020 tärkeimmät kehittämiskohdeet koskevat myös palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Palvelu tulee turvata julkisen sektorin toimintojen ja kumppanuuden kautta. Uusia palvelumuotoja sekä toimivia palvelukäytäntöjä tulee hyödyntää. Peruskoulun suorittaminen pitää olla mahdollista lähellä lapsen kotia. Kylällä oleva monipalvelukeskus voi tuottaa kylälle erilaisia palveluita, kuten esimerkiksi perusopetus ja varhaiskasvatus palvelut. Opetuksen saavutettavuutta voidaan kehittää hyödyntämällä esimerkiksi digitalisaation tuomia mahdollisuuksia. (Lukkari 2017,44 - 45.) Digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia kannattaa hyödyntää monipalvelukeskusten suunnitteluvaiheessa, ja tutkia mahdollisuuksia niiden käyttöön.

Monipalvelukeskuksia suunniteltaessa kannattaa ottaa huomioon myös kuntarajat ylittävä yhteistyö. Kouluverkko suunnittelu työssä juurikin kuntarajojen ylittäminen edistää ja tukee perusopetuksen saavutettavuutta (Mahdollisuuksien maaseutu 2014, 34 - 35).

Kuntien tulee tehdä rohkeita päätöksiä turvataksaan peruspalveluitaan maaseuduilla. Hyödyntämällä kunnan olemassa olevia kyläkouluja, kehittämällä varhaiskasvatuspalveluita kyläkoulujen yhteyteen ja ottamalla huomioon pienet lapset ja turvata heille varhaisten vuosien kasvamis- ja kehittymisen takeet omalla kotiseudullaan lähiympäristössä. Kuntien rohkeat päätökset lisäävät maaseudun haluttavuutta asuinympäristönä uusille asukkaille.

9.2 Kehittämishankkeen arviointia pohtien

Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta kehittämishanke sai alkunsa kiinnostuksestani maaseudun varhaiskasvatuspalveluita kohtaan ja Kalkkisten palvelukeskuksen toimintaa läheltä seuranneena. Kalkkisten palvelu-

keskuksen toimintaidea oli rohkea ja uudenlainen tapa tuottaa varhaiskasvatuspalveluita maaseudulla yhdistäen varhaiskasvatus ja koulupalvelut samaan yksikköön, taloudellisesti ja hallinnollisesti.

Kehittämishankkeen aloitus syksyllä 2016 sujui Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankevastaavan kanssa keskustellen mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö kokonaisuuteen liittyen. Asikkalan kunnan koulutusjohtajan hyväksymänä aloitin opinnäytetyön työstämisen syksyllä 2016. Tänä aikana osallistuin syyskuun lopulla Tampereella järjestettyyn Pienkouluseminaariin sekä Eduskunnan Kansalaisinfossa pidettyyn Uuden ajan kyläkoulusta virtaa kuntiin - seminaariin. Kyseiset seminaarit antoivat vahvistusta aiheen ajankohtaisuudelle ja tarpeellisuudelle.

Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta kehittämishankkeen aikataulu kulki käsi kädessä yhdessä Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen kanssa. Hankkeen vierailukäynnit ja niissä tehdyt haastattelut, kyläillat ja palvelutarvekartoitusten tekeminen toteutuivat aikataulun mukaisesti yhteistyössä kokonaisuuden kanssa ja niistä saadut aineistot purettiin ja analysoitiin kehittäen Asikkalan kunnalle toimintaehdotuksia varhaiskasvatuspalveluiden järjestämiseksi monipalvelukeskuksiin. Yhteistyö Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankevastaavan kanssa sujui mainiosti. Keskustelut ja yhteisen ajansopiminen aineistojen purkamiseksi ja analysoimiseksi oli luontevaa.

Tutustumiskäynneillä ja kyläilloissa Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankevastaava oli pääasiassa vastuussa tutustumisten haastatteluista ja kyläiltojen vetämisestä. Kuitenkin jokaisessa paikassa sain nostettua esille kysymyksiä tai ehdotuksia, jos niitä syntyi keskustelujen kautta. Hankevastaavan vetovastuu mahdollisti myös tarkempien muistiinpanojen kirjoittamisen. Tämä oli suuri etu, kun lähdettiin purkamaan aineistoa. Aineistoa kuitenkin kertyi paljon. Aineistoa analysoidessa myös yhteistyö oli erittäin antoisaa, koska täten saatiin kattavammat ehdotukset kylämonipalvelukeskuksiksi.

Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta kehittämishankkeen linkittyminen laajempaan Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeeseen oli erittäin hyödyllinen paikka. Täten pääsi mukaan oikeaan kehittämishankkeeseen, jolla oli selkeä tavoite ja tarkoitus. Tämä kehitti minua itseäni myös suuresti, ja jatkossa jos lähtee mukaan erilaisiin kehittämishankkeisiin on hanketyöstä laajempi katsantakanta.

Opinnäytetyön kirjoittamisen aikataulu venyi palkkatyössä esiintyneiden kiireiden ja haasteiden vuoksi. Tästä syystä Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta -hankkeen loppuraportti ei valmistunut samaan aikaan kuin

kokonaishankkeen loppuraportti. Toisaalta on ollut mahdollisuus vielä etsiä lisää teoreettista tietoa, jota toivottavasti tulee koko ajan lisää, jotta monipalvelukeskuksia maaseudulle syntyisi.

Monipalvelukeskukset ovat uusia rohkeita ratkaisuja, jotka ovat ajankohtaisia tällä hetkellä. Maaseudun kehittämiseksi tämä kehittämishanke luo tietoa monipalvelukeskuksista ja niiden hyödyistä sekä haasteista. Vaikka nämä toimintamalliehdotukset ovat Asikkalan kunnan hyödynnettäväksi tarkoitettuja, ne ovat kuitenkin kopioitavissa soveltaen myös muissa kunnissa. Esimerkiksi Oriveden kaupunki lähti kehittämään Eräjärven koulu ja päiväkodin toimintaa monipalvelukeskuksena. Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankevastaava on ollut kehittämistyössä konsultoimassa. Eräjärven koulu ja päiväkotiki on otettu käyttöön 2018 monipalvelukeskuksena (Oriveden kaupunki 2018).

Kehittämishankkeen teoreettisen aineiston ja aiempien tutkimusten etsiminen on ollut haastavaa. Tieteellistä tutkimusta on löytynyt vähän. Varhaiskasvatus maaseudulla ei ole tutkituimpia aiheita Suomessa, vaikkakin toivoisin että tähän saataisiin muutos. Samankaltaisia monipalvelukeskuksia tarjoavia palvelumuotoja ei juurikaan löydy myöskään muista pohjoismaista.

9.3 Kehittämishankkeen eettisyys ja luotettavuus

Tässä kehittämishankkeessa tutkimusaiheen valinta osoittautui itselleni tärkeäksi. Varhaiskasvatus maaseudulla on tärkeä aihe, koska maaseudun palveluverkkoa ollaan koko ajan vähentämässä. Eettisiä ratkaisua tehdään tutkimusaiheen valinnassa, kun mietitään onko aihe yhteiskunnallisesti merkittävä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 26).

Ihmisiin kohdistuvassa tutkimustyössä on otettava huomioon humaani ja kunnioitettava kohtelu (Hirsjärvi ym. 2004, 27). Tässä kehittämishankkeessa esitetyt tulokset ovat anonyymejä. Myös kyselyihin vastaaminen tapahtui anonymisti. Haastattelujen ja kyläiltojen kommentit kirjattiin ylös anonymisti. Täten kukaan hankkeeseen osallistuneista ei tule yksilöidyksi. Haastattelutilanteet ja kyläillat järjestettiin keskustelelevassa hengessä ja kunnioitettavassa ilmapiirissä.

Kehittämishankkeissa ja tutkimuksissa on vältettävä epärehellisyyttä kaikissa hankkeiden ja tutkimusten vaiheissa. Keskeisiä periaatteita ovat muun muassa ettei toisten tekstiä saa plagioida ja toisten tutkijoiden osuutta ei saa väheksyä. Esiin tulleita tuloksia ei saa yleistää kriittikittömästi eikä niitä saa kaunistella. Raportointi ei voi olla puutteellista tai harhaanjohtavaa. (Hirsjärvi ym. 2004, 27 - 28.) Kehittämishankkeen aikana olen etsinyt ja läpikäynyt erilaista tutkimustietoa niin painetusta kirjallisuudesta kuin Internetistä. Olen käyttänyt asianmukaisia lähdeviitteitä viitatessani toisten kirjoittamiin teksteihin. Tähän

Varhaiskasvatus maaseudulla - varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta hankkeen kirjoittamisessa olen käyttänyt Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen loppuraporttia, ja ne kohdat olen aina merkinnyt lähdeviitein. Jokaisessa kohdassa olen tuonut esille kokonaishankkeen hankevastaavan kanssa tehdyn yhteistyön, ja lopuksi pohtinut yhteistyön sujuvuutta. Tulokset ja kehitetyt toimintaehdotukset ovat hankkeessa saatujen eri keinoin kerättyjen aineistojen pohjalta luodut. Tämä on eettisesti tärkeä kohta, jotta toimintaehdotukset ovat todenmukaiset.

Luotettavuus on tieteellisen tiedon keskeinen tunnusmerkki. Luotettavuus kehittämistoiminnassa tarkoittaa etenkin käyttökelpoisuutta. Kehittämishankkeen tekijän tulee perustella ja näyttää selvästi tutkimuksen valinnat ja tulkinnot, ja täten tulee vakuuttaa tiedeyhteisö tutkimuksen pätevydestä. (Toikko & Rantanen 2009, 121, 123.) Kehittämishankkeessani olen pyrkinyt siihen, että kehittämistoiminta ja hankkeesta saadut toimintaehdotukset ovat käyttökelpoisia. Kehittämishanketta kirjoittaessa olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksessa käytettyjä valintoja. Olen tutustunut aiempiin tutkimuksiin, joita valitettavasti ei ole vielä monipalvelukeskusten osalta maaseudulla tutkittu. Kehittämishankkeen toimintaehdotusten muodostamiseen käytettiin useita eri tapoja, kuten tutustumiskäyntien haastattelut, sekä kyselyt ja kyläillat. Tällä on pyritty parantamaan toimintaehdotusten laadukkuutta. Kehittämishankkeen aikana esille tullut EduZef-kyselyn riittämättömyys Länsi-Asikkalan kohdalla nosti esille kohdennetun kyselyn tarpeen. Tällä haluttiin saada luotettavampaa tietoa Länsi-Asikkalan varhaiskasvatuspalveluiden tarpeesta. Aineistoa käsiteltiin koko ajan, jotta saatiin parhaat mahdolliset toimintaehdotukset. Toimintaehdotuksia luodessa yhdessä Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankevastaavan kanssa saatiin kootua selkeä esitys jokaiselle kylälle.

Yksi luotettavuuden osa-alue on, että tutkimustulokset yleistyisivät käytäntöön. Hyödynnettävyys on kehittämisprosessin käyttökelpoisuuden takuu. Pelkästään todenmukaisuus ei riitä, vaan kehittämis toiminnan tulee olla hyödyllistä. (Toikko & Rantanen 2009, 121 - 122.) Tässä kehittämishankkeessa oli lähtökohtana ja tavoitteena luoda toimintaehdotukset Asikkalan kunnalle varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisestä monipalvelukeskuksissa. Tuloksissa on esitelty myös muita vaihtoehtoja varhaiskasvatuspalveluiden toteuttamiseksi, jotta tästä kehittämishankkeesta hyötyisivät myös muut kunnat. Kehittämishanke on hyödynnettävissä kokonaisuudessaan, myös eri aineiston hankinta menetelmien osalta.

Länsi-Asikkalan kyläläiset ovat jatkaneet Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin kehittämishankkeen työtä, jotta Länsi-Asikkalaan saataisiin varhaiskasvatuspalvelut. Tämä osoittaa, että kehittämistoiminta on ollut hyödyllistä.

9.4 Jatkokehittämisaiheet

Toimintaehdotuksien kehittämistä Asikkalan kunnan kyläkoulujen yhteyteen tulee jatkaa. Länsi-Asikkalan koulun varhaiskasvatuspalveluiden tarve on suuri ja kehittämishanke sen myös toteaa. Jatkon kannalta on tärkeää lähteä pohtimaan oikeaa vaihtoehtoa monipalvelukeskuksen luomiseksi Länsi-Asikkalaan. Kehittämistyötä tehdään Asikkalan kunnassa, ja on tärkeää ottaa huomioon Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeesta sekä Varhaiskasvatus maaseudulla - Varhaiskasvatus osana maaseudun monipalvelukeskusta hankkeesta saatuja tuloksia ja hyödyntää jo olemassa olevaa tutkittua tietoa.

Monipalvelukeskuksen kehittäminen Länsi-Asikkalaan tarvitsee aktiivista osanottoa kunnan puolesta sekä kyläläisten aktiivisuutta. Rahoitus ja kustannusarviot tulee tutkia, jotta kylälle saataisiin kustannustehokas monipalvelukeskus.

Säästösyistä palveluverkkoa karsitaan, mutta laskelmia palveluverkon karsimisen jälkeen ei tehdä. Täten ei voi olla varmoja siitä, että tuoko palveluverkon karsiminen todellista säästöä. Tätä tulisi tutkia tarkemmin myös tieteellisesti.

Jo toimivien monipalvelukeskusta taloudellisia hyötyjä tulee tutkia, koska kuntien taloustilanteet vaikuttavat suuresti kuntien tarjoamiin palveluihin. Kuten on aiemmin jo esitetty, eri puolelle Suomea on jo kehitetty monipalvelukeskuksia, joten tarkempien taloudellisten etujen tutkiminen kannattaa.

Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen selkeimpiä jatkokehittämishankkeita ovat luoda kaikkien nykyisten kyläkoulujen yhteyteen monipalvelukeskukset tukemaan tulevaisuuden kunnan keskeistä hyvinvointitehtävää. Jokaiseen monipalvelukeskukseen luodaan kyläläisille olohuono, josta löytyisi kyläkirjasto, kokoontumispaikka ja yhteisöllinen kahvio. Kylän olohuonetta tulee markkinoida yhdistyksille kohtaamispaikaksi. Jatkokehittämiskohteena Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin hankkeen osana on myös pohdita ja kehittää monipalvelukeskusten hallinnointia tulevaisuudessa. (Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin 2017, 23.)

Monipalvelukeskuksien kannalta tärkeitä jatkokehittämishankkeita ovat myös 8.5 Monipalvelukeskuksen haasteet kappaleessa esitettyjen johtamispätevyysvaatimusten selvitys- ja tutkimustyö. Samoin myös työehtosopimusten vaikutusten merkitys monipalvelukeskuksien henkilöstön kannalta on tarpeen tutkia, jotta saataisiin selville mahdollisimman sujuva monipalvelukeskus.

Yksi jatkokehittämisaihe on digitaalisuuden hyödyntäminen maaseudun perusopetuspalveluissa sekä muissa monipalvelukeskuksen tarjoamissa palveluissa. Digitaalisuus voi

lisätä kuntien mahdollisuuksia järjestää perusopetusta. Myös muita palveluita voidaan kehittää ja tarjota monipalvelukeskuksissa hyödyntäen digitaalisuutta.

LÄHTEET

- Aho, S. & Ilola, H. 2004. Maaseutu suomalaisten asenteissa, toiveissa ja kokemuksissa. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.
- Aluehallintovirasto. 2018. [Viitattu 13.9.2018] Saatavilla: <https://www.avi.fi/web/avi/varhaiskasvatus>.
- Antikainen, J., Honkaniemi, T., Jolkkonen, A., Kahila, P., Kotilainen, A., Kurvinen, A., Lemponen, V., Lundström, N., Luoto, L., Niemi, T., Pyykkönen, S., Rehunen, A., Saukkonen, P., Viinamäki, O-P. & Viinikka, A. 2017. Smart Countryside. Maaseudun palveluiden kehittäminen ja monipuolistaminen digitalisaatiota ja kokeiluja hyödyntämällä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 9/2017. Saatavilla: https://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/maaseudun_tulevaisuus.pdf?userLang=fi
- Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi Oy.
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. 14.12.1998/986 [viitattu 4.7.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Asikkalan kunta. 2018a. [viitattu 13.11.2018] Saatavilla: <https://www.asikkala.fi/perustietoa-asikkalasta/>
- Asikkalan kunta. 2018b. [viitattu 14.1.2018] Saatavilla: <https://www.asikkala.fi/lapset-ja-nuoret-koulutus/koulut/kalkkisten-koulu/>
- Asikkalan kunta. 2018c. [viitattu 22.11.2018] Saatavilla: <https://www.asikkala.fi/lapset-ja-nuoret-koulutus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/>
- Asikkalan kunta. Koulutuslautakunta. Pöytäkirja. 2017. Saatavilla: <http://dynasty.phnet.fi/asikkala/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20171667-6>
- Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin. Hankkeen loppuraportti. 2017.
- Autti, O. & Hyry-Beihammer, E-K. 2009. Kyläkouluverkko tuhoutumassa – koulujen lakkauttaminen jatkuu kiivaana. Teoksessa: Kasvatus & Aika 3 (4) 2009, 49-63.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Heikkilä, A., Jokinen, P., & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen - Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Hienonen, K. 2011. Maaseutu tulevaisuuden merkitysyhteiskunnassa. Trendianalyysi. Helsinki: Sitran selvityksiä 52. Saatavilla:

<https://media.sitra.fi/2017/02/27172813/SelvityksiC3A42052-2.pdf>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hujala, E., Junkkari, P. & Mattila, S. 2006. Päivähoidon toimivuuden arviointia. Varhaiskasvatus tänään. Suomen Varhaiskasvatus Ry. verkkolehti. Syyskuu 2006, 1 - 11. Saatavilla: <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2006-1-Hujala.pdf>

Häme, L. 2012. Seurantatilat ja kylätalot yhteisöllisyyden tiloina. Teoksessa: Kattilakoski, M., Kilpeläinen, A. & Peltomäki, P. (toim.) 2012. Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2012.

Hämeenaho, P. 2012. Palvelujen saavutettavuus harvaan asutulla maaseudulla. Esimerkkinä lasten päivähoidon palvelut. Janus vol. 20 (1) 2012 32–46.

Hämeenaho, P. 2014. Hyvinvoinnin verkostot maaseudulla asuvien äitien arjessa - Etnologinen tutkimus palvelujen käytöstä ja hyvän arjen rakentumisesta. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. [viitattu 12.10.2016] Saatavilla: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43445/THL_TUT129_2014WERKKO.pdf?sequence=1

Ikola-Norrbacka, R. 2004. Päivähoito - kuntien kilpailuvaltti? KuntaSuomi 2004 - tutkimuksia nro 46. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Kansaneläkelaitos. 2018. [viitattu 1.10.2018] Saatavilla: <https://www.kela.fi/yksityisen-hoidon-tuki>

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito - työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Bookwell Oy.

Korpinen, E. 2010a. Koulu palvelukeskuksena - neljä tarinaa kylistä ja niiden kouluista. Teoksessa: Korpinen, E. (toim.) 2010. Eläköön kyläkoulu! Juva: Bookwell Oy. 233 - 277.

Korpinen, E. 2010b. Kyläkoulu yhteiskunnan rakennemuutoksessa. Teoksessa: Korpinen, E. (toim.) 2010. Eläköön kyläkoulu! Juva: Bookwell Oy. 14 - 28.

Kuntalaki. 2015. [viitattu 12.10.2016] Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

Laurell, M. 2016. Kalkkisten palvelukeskus, yhden kylähullun tarina. Ajatuksia kyläkoulusta ja yhdysluokkaopetuksesta. Pienkouluseminaari 2016. [viitattu 9.2.2017]

Saatavilla: https://peda.net/manttavilppula/pienkoulu-osaava/p2/pt2k2:file/download/e5e6a5a46184f3426261c28f7005c14b3dac80a3/Pienkoulu-seminaari%2C%20Tampere%2026.9.2016_Kalkkisten%20koulu_Laurell.pdf

Leadersuomi.fi. 2018. [viitattu 15.11.2018] Saatavilla: <http://www.leadersuomi.fi/fi/>

Lehtola, I. 2008. Matka maalta markettiin. Liikkuminen ja palvelujen muutos itäsuomalaisella maaseudulla. Tiehallinnon selvityksiä 25/2008.

Lehtola, I., Rehunen, A. & Hiltunen, M. 2012. Palveluasioinnin toiminta ympäristön muutos maaseudulla. Teoksessa: Rehunen, A., Rantanen, M., Lehtola, I. & Hiltunen, M. (toim.) Palvelujen saavutettavuus muutoksessa - Maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. 22 - 31.

Lukkari, T. (koostanut). 2017. Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä.

Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Saatavilla:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79506/04_17_HAMA_strategia_FINAL.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Luukkainen, O. 2003. Lasten päivähoidon järjestämisestä kunnallisessa palvelutuotannossa. Teoksessa: Puhakka, J. & Selkee, J. (toim.) Hyvän elämän alku kunnallisessa palvelutuotannossa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. 13 - 23.

Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi. Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle. 2009. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän julkaisuja 8/2009. [viitattu 17.10.2016] Saatavilla:

http://www.maaseutupoliitikka.fi/files/987/Maaseutu_ja_hyvinvoiva_Suomi.pdf

Maaseutuparlamentti. 2017. Mahdollistetaan menestyvä maaseutu! julkilausuma. [viitattu 16.10.2018]. Saatavilla:

https://www.maaseutupoliitikka.fi/files/4846/Mahdollistetaan_menestyva_maaseutu_maaseutupoliittinen_julkilausuma_FI_FINAL.pdf

Mahdollisuuksien maaseutu. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014 - 2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 9/2014. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 16.10.2018] Saatavilla:

https://www.maaseutupoliitikka.fi/files/4540/Mahdollisuuksien_maaseutu_25022014.pdf

Matthies, A-L., Kattilakoski, M. & Rantamäki, N. 2011. Maaseudun hyvinvointipalvelujen kehittäminen ja kansalaisosallistumisen ja yhteisöllisyyden pohjalta. KAMPA-hankkeen

Tutkimus- ja kehittämisraportti I. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu, 9/2011. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. [viitattu 11.10.2018] Saatavilla:

<https://minedu.fi/varhaiskasvatus-ukk>

Oriveden kaupunki. 2018. [viitattu 22.11.2018] saatavilla:

<http://www.orivesi.fi/fi/palvelut/kasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/kunnallinen-varhaiskasvatus/paivakodit/erajarven-paivakoti>

Palviainen, S. & Eisto, I. 2006. Sopimuksellisuus ja sopimusperusteinen maaseudun kehittäminen. Teoksessa: Eisto, I., Palviainen, S., Pohjonen, S. & Vihinen, H. (toim.) Sopimuksellisuus maaseutupolitiikassa. Helsinki: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitos. 10 - 20. Saatavilla: <http://www.mtt.fi/met/pdf/met80.pdf>

Peltonen, T. 2003. Maaseudulla asuvien lasten esiopetuksen järjestäminen. Teoksessa: Puhakka, J. & Selkee, J. (toim.) Hyvän elämän alku kunnallisessa palvelutuotannossa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. 115 - 127.

Perusopetuslaki. 628/1998. [viitattu 28.11.2016] Saatavilla:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Ponnikas, J., Voutilainen, O., Korhonen, S. & Kuhmonen, H-M. 2014. Maaseutukatsaus 2014. Helsinki: Työ –ja elinkeinoministeriö.

Pukkilan kunta. 2018. [viitattu 22.11.2018] Saatavilla:

<http://www.pukkila.fi/hyvinvointikeskus-onni/>

Pöllänen, P. 2016. Maaseudun lähipalveluna päiväkotit. Teoksessa: Tedre, S., Pöllänen, S. & Vuottilainen, M. 2016. Maaseudun näkökulmasta. Tarkennuksia hyvinvointipalveluiden muutoksiin. Joensuu : Kirjokansi. 160 - 167.

Rantanen, M., Lehtola, I., Hyyryläinen, T. & Hiltunen, M. 2012. Palvelujen saavutettavuuden käsite ja ulottuvuudet. Teoksessa: Rehunen, A., Rantanen, M., Lehtola, I. & Hiltunen, M. (toim.) Palvelujen saavutettavuus muutoksessa - Maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. 13 - 21.

Rehunen, A., Rantanen, M., Ilkka Lehtola, I. & Hiltunen, M. Pohdinta ja johtopäätökset. Teoksessa: Rehunen, A., Rantanen, M., Lehtola, I. & Hiltunen, M. (toim.) Palvelujen

saavutettavuus muutoksessa - Maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. 106 - 113.

Rehunen, A. & Vesala, S. 2012. Palvelujen ja palvelukeskittymien saavutettavuus. Teoksessa: Rehunen, A., Rantanen, M., Lehtola, I. & Hiltunen, M. (toim.) Palvelujen saavutettavuus muutoksessa - Maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. 32 - 71.

Sigsworth, A. (ed.) & Jan Solstad, K. J. (ed.). 2005. Small Rural Schools: A Small Inquiry. Cornwall, England: Interskola. Saatavilla: <https://core.ac.uk/download/pdf/52062579.pdf>

Sireni, M., Halonen, M., Hannonen, O., Hirvonen, T., Jolkkonen, A., Kahi-la, P., Kattilakoski, M., Kuhmonen, H-M., Kurvinen, A., Lemponen, V., Rautiainen, S., Saukkonen, P. & Åström, C. 2017. Maaseutukatsaus 2017. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki 2017. Saatavilla: http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/4860/MMM_7_2017_low.pdf

Suomen lähikoulut. 2016. Uuden ajan kyläkouluista virtaa kuntiin (Kooste). YouTube video. Julkaistu 6.11. Saatavilla: <https://www.youtube.com/watch?v=TjPgHWKII10&app=desktop>

Suomi.fi. 2018 [Viitattu 13.9.2018.] Saatavilla: <https://www.suomi.fi/palvelut/ilmoitus-yksityisten-varhaiskasvatuspalvelujen-tuottamisesta-aluehallintovirasto/6dfc497b-cca4-40b2-b021-15ca07ce8184>

SuPer koulunkäynninohjaajan asialla. 2012. Helsinki: 2012. Saatavilla: https://www.superliitto.fi/site/assets/files/4599/koulunkaynninohjaajan_asialla_valmis_painoon.pdf

Syväniemi, U. 2005. Small Rural Schools: A Finnish Perspective. Teoksessa: Sigsworth, A. (ed.) & Jan Solstad, K. J. (ed.). 2005. Small Rural Schools: A Small Inquiry. Cornwall, England: Interskola. 30 - 31.

Tantarimäki, S. 2010. Kyläasumisyhteisönä ja osana kuntaa. Teoksessa Korpinen, E. (toim.) Eläköön kyläkoulu! Juva: Bookwell Oy. 150 - 159.

Tantarimäki, S. 2011. Mitä lakkautuksesta opimme? Kyläkoulun lakkauttamisen perusteet, prosessi, säästöt ja vaikutukset viimeaikaisessa keskustelussa. Turku: Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahean julkaisuja B:2. [viitattu 12.10.2016] Saatavilla:

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/69368/kylakoulukirja-tantarimaki.pdf?sequence=1>

Tantarimäki, S. 2017. Lähipalveluiden vahvuudet, vaikutukset, järjestäminen ja vastuut. [seminaari] Saatavilla: http://luoma-aho.info/wp-content/uploads/2017/03/seminaarit/tantarimaki_060417_alajarvi.pdf

Tantarimäki, S. & Törhönen, A. 2017. Kouluverkko muuttuu, entä kouluverkkosuunnittelu? Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Tilastokeskus. Mikä on maaseutua? [viitattu 17.10.2016] Saatavilla: http://www.stat.fi/tup/tieto aika/tilaajat/ta_03_03_tyovoima_laatikko.html

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopisto paino - Juvenes Print.

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta. 753/2018. [viitattu 30.10.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180753>

Varhaiskasvatuslaki. 540/2018. [viitattu 26.9.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp447253344>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. [viitattu 24.10.2016] Saatavilla: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Walker, M. & Clark, G. 2010. Parental choice and the rural primary school : lifestyle, locality and loyalty. *Journal of Rural Studies*, 26 (3). pp. 241-249. Saatavilla: http://eprints.lancs.ac.uk/31016/1/Parental_choice_and_primary_schools_2.pdf

Ympäristö.fi. 2018. Ympäristö hallinnon yhteinen verkkopalvelu. <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7BB6146EA4-4DFF-40C7-B7C4-B9038DD84554%7D/99010>

Zitting, J. & Ilmarinen, K. 2010. Missä on lähipalvelu? Lähipalvelukäsitteen määrittely ja käyttö julkisissa asiakirjoissa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80088/523f51c7-229f-46b4-b811- ea3e9cea6e11.pdf?sequence=1>

LIITTEET

LIITE 1.

Haastattelukysymykset

Yleistä

Yksikön nimi

Yksikön tarjoamat palvelut

Yksikön toimijat (kunta, yksityinen, 3. sektori?)

Yksikön hallinnollinen rakenne

Kuinka kauan ko. palvelut olleet käytössä

Yksikön johtaminen

Millainen prosessi käyttööntoon liittyi

Mitä matkan varrella on tapahtunut

Varhaiskasvatus

Yksikön rakenne (päiväkoti/ryhmis/leikkitoiminta)

Henkilöstörakenne, henkilöstön koulutus

Esimies

Asiakasmäärä

Hoitoajat

Toimintakausi (aukioloajat)

Kokemukset

Toiminnallisuus

Yhteistyö

Talous

Henkilöstön liikkuvuus

Asiakastyytyväisyys

Henkilöstön tyytyväisyys

Tulevaisuuden suunnitelmat

LIITE 2.

Hei lapsiperheen huoltaja,

Asikkalan puiset rattaat - pyörivät sittenkin -hanke on edennyt Länsi-Asikkalan seudun osalta. Kyläilloissa ja palvelutarvekartoituksissa on noussut esiin toive varhaiskasvatuksen järjestämiseksi Länsi-Asikkalan koulun yhteydessä tai läheisyydessä.

Jotta saamme selville Länsi-Asikkalan seudun lapsiperheiden todellisen hoidon tarpeen nyt ja tulevaisuudessa, tarvitsemme apuasi. Vastaamalla oheiseen kyselyyn, voit auttaa meitä suunnittelussamme. Kyselyyn vastataan nimettömänä. Voit palauttaa vastauksen postitse oheisessa palautuskuoressa.

Lisätietoja hankkeesta antaa:

Hankevastaava Mari Laurell, mari.laurell@asikkala.fi, puh. 044 778 0008

Vt. varhaiskasvatusjohtaja Hillevi Anttila, hillevi.anttila@asikkala.fi, puh. 044 778 0321.

1. Kuinka monta alle 7-vuotiasta lasta taloudessanne on?

2. Kuinka monta taloutenne alle 7-vuotiaista lapsista on kunnallisessa tai yksityisessä varhaiskasvatuksessa (perhepäivähoito tai päiväkoti) tällä hetkellä? Kuvaile myös hoidon tarve.

- Lapseni eivät ole päivähoitossa
- Lapseni on / ovat päivähoitossa, tarve arkisin 6 - 17 välillä
- Lapseni on / ovat päivähoitossa, hoidon tarve myös iltaisin, viikonloppuisin tai öisin

3. Kuvaile taloutenne alle 7-vuotiaiden hoidon tarve tulevaisuudessa.

- Hoidon tarve on kokoaikainen, hoitoaika arkisin 6 - 17 välillä
- Hoidon tarve on kokoaikainen, hoidon tarve myös iltaisin, viikonloppuisin tai öisin (Hoito järjestetään Päiväkoti Hulivilissä Vääksyssä)
- Hoidon tarve on 20 h / viikko (toinen huoltaja ei ole työssä tai opiskelemassa)

4. Milloin hoidon tarve alkaa? (Esim. 08/2017)

5. Jos esiopetusta järjestettäisiin Länsi-Asikkalan koulun yhteydessä omana ryhmänä, haluaisitko lapsesi osallistuvan tähän ryhmään?

- Ei, haluan lapseni Vääksyyn esiopetukseen
- Kyllä
 - Lapseni ei tarvitse aamu- tai iltapäivähoitoa
 - Lapseni tarvitsee aamu- tai iltapäivähoitoa

Määrittele lapsesi mahdollinen hoitoaika _____

6. Jos Länsi-Asikkalan koulun läheisyydessä olisi uusi päiväkoti, haluaisitko lapsesi hoitoon tähän päiväkotiin?

- Ei, haluan viedä lapseni Vääksyyn päiväkotiin
 - Kyllä, haluan tuoda lapseni tähän uuteen sisarusryhmään
 - Joku muu, mikä?
-

7. Muita toiveita / kommentteja Länsi-Asikkalan päivähoitosta.
